

Kenniscahier 08-01

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Een onderzoeksrapport in het kader van het
dossieronderzoek Wajong 2007

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Afdeling

UWV Kenniscentrum

Auteur

Ed Berendsen
Ed.Berendsen@uwv.nl
(020) 687 16 25

Harriët Havinga
Harriet.Havinga@uwv.nl
(020) 687 19 62

Margreet Stoutjesdijk
Margreet.Stoutjesdijk@uwv.nl
(020) 687 31 94

Ons kenmerk

KC 01/08

Pagina

2 van 108

Inhoud

0	Samenvatting	5
1	Inleiding	19
2	Participatie: oordeel over de mogelijkheden	21
	2.1 Inleiding	21
	2.2 Participatieoordeel: totaalbeeld	21
	2.3 Participatieoordeel: deelgroepen	24
	2.4 De ontwikkeling van het participatieoordeel	35
	2.5 Conclusies	35
3	Participatie: feitelijke situatie	35
	3.1 Inleiding	35
	3.2 Participatiestatus: totaalbeeld	35
	3.3 Participatiestatus: deelgroepen	35
	3.4 De ontwikkeling van de participatiestatus	35
	3.5 Conclusies	35
4	Participatie: oordeel versus feitelijke situatie	35
	4.1 Inleiding	35
	4.2 Participatieoordeel versus participatiestatus	35
	4.3 Conclusies	35
5	De betekenis van deze resultaten	35
	Bijlage A: onderzoeksopzet	35
	Bijlage B: aanpassing CAS-code	35
	Bijlage C: diagnose verstandelijke beperking	35
	Bijlage D: Top dertig diagnoses	35
	Bijlage E: FML: Beperkingen naar participatieladder	35
	Bijlage F: Leeftijdsgroep jonger dan 27 jaar	35

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Pagina

4 van 108

0 Samenvatting

Hieronder zijn de hoofdpunten van dit onderzoek geformuleerd. Deze gelden voor de onderzochte groep: Wajongers die zijn ingestroomd tussen 2002 en 2006.

- *Het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom is een redelijk goede voorspeller voor de mogelijkheden van Wajongers. Niettemin staan de mogelijkheden bij instroom niet vast. Na de eerste 4 tot 5 jaar na instroom realiseren Wajongers een beter resultaat dan verwacht kon worden op basis van het oordeel ten tijde van de eerste keuring. Dat geeft aan dat er meer ruimte is voor participatie dan het oordeel op het moment van keuren suggereert. Het participatieoordeel is geen "deterministisch" gegeven maar moet vooral gezien worden als het startpunt van de re-integratie activiteiten.*
- *Er bestaat een verschil tussen het percentage Wajongers (44%) waarvan bij instroom wordt ingeschat dat zij kunnen participeren in loonvormende arbeid, en het percentage dat daadwerkelijk participeert (29%). Dit verschil wordt veroorzaakt doordat een deel van de Wajongers nog op weg is naar een vorm van loonvormende arbeid (via een traject of de wachtlijst van de sociale werkplaats) en doordat een deel nog op school zit.*
- *Uit de analyses blijkt dat er geen specifieke groepen Wajongers zijn die wat betreft participatiemogelijkheden over het hoofd worden gezien. Voor zover uit het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de keuring blijkt dat Wajongers kunnen participeren in loonvormende arbeid, doen ze dat, zijn ze op weg naar loonvormende arbeid of zitten ze nog op school. Wel blijkt dat het van belang is dit oordeel niet definitief vast te zetten, omdat een aantal Wajongers tot meer in staat blijkt dan bij de keuring werd verwacht.*
- *Er is ruimte om de participatie van Wajongers in loonvormende arbeid te verhogen. Ten eerste is het belangrijk dat de gerealiseerde participatie duurzaam wordt gemaakt door bijvoorbeeld een betere aansluiting van school en werk en een betere begeleiding van de Wajonger en zijn werkgever. Ten tweede liggen er mogelijkheden bij de groep Wajongers die op weg is naar loonvormende arbeid (12%) en de groep die op school zit (15%). Verhoging van het participatiepercentage is hier mogelijk door te voorkomen dat trajecten mislukken, door het wegwerken van wachtlijsten en door het beter laten aansluiten van school en werk. Het participatiepercentage kan dan verhoogd worden van 29% naar maximaal 53% van de nieuwe toekenningen.*
- *Het onderzoek geeft aanknopingspunten voor de invulling van het nieuwe wetvoorstel, waarbij gedacht wordt aan een opsplitsing van de Wajongers in een groep die geen perspectief heeft op participatie in loonvormende arbeid en een groep die dat wel heeft of voor wie het perspectief onzeker is. Zoals al is aangegeven blijkt dat het onderscheid tussen wel of geen perspectief op participatie in loonvormende arbeid goed gemaakt kan worden. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de concrete afbakening van de doelgroep voor wie de werkregeling zou kunnen gelden. Op basis van het onderzoek zal naar schatting 69% (op basis van instroom uit 2006) in de werkregeling vallen. Niet iedereen van deze 69% zal gaan participeren in loonvormende arbeid. Zoals hiervoor is vermeld is er potentie voor een participatiepercentage van 53%. Door de veranderende samenstelling van de instroom kan dit percentage voor de toekomstige instroom mogelijk toenemen. Verder kan worden geconstateerd dat, gezien het feit dat de mogelijkheden van Wajongers zich ontwikkelen en niet vaststaan bij instroom, en het feit dat verbetering van de duurzaamheid van participatie essentieel is voor het verhogen van de participatiegraad, het van belang is dat de duur van de voorgestelde werkregeling hier op aansluit.*

Sinds het midden van de jaren 90 van de vorige eeuw en vooral na 2002 stijgt de instroom in de Wajong elk jaar sterker dan op grond van de verandering van de risicopopulatie verwacht kan worden. Bovendien gaat de toename gepaard met een veranderende samenstelling zoals meer instroom van jongens en verschuivingen in de ziektebeelden. Drie vragen staan bij de Wajong centraal:

- 1) Waarom neemt de instroom in de Wajong zo sterk toe?
- 2) Wat zijn de participatiemogelijkheden van Wajongers?
- 3) Hoe kan de participatie van Wajongers vergroot worden?

Om dit soort vragen goed te kunnen beantwoorden is kennis nodig over de achterliggende factoren van de instroomgroei. Waar komen Wajongers vandaan en wie zijn ze? Welke mogelijkheden hebben (verschillende groepen) Wajongers en tot welke vormen van participatie zijn ze onder welke omstandigheden in staat. Maar ook: onder welke voorwaarden kunnen werkgevers worden gemotiveerd om Wajongers in dienst te nemen? In 2007 heeft UWV een omvangrijk dossieronderzoek¹ uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de problematiek. Kenniscahier 2007-I "De groei van de Wajonginstroom" bevat de analyse met betrekking tot vraag 1. Door middel van het dossieronderzoek is ook geprobeerd om meer inzicht te krijgen in vraag 2: de participatiemogelijkheden van Wajongers, binnen de huidige wetgeving en uitvoeringskaders. In dit rapport wordt ingegaan op deze vraag.

De kern van het rapport wordt gevormd door een analyse van het participatieoordeel bij instroom en van de actuele participatiestatus, waarbij actueel ultimo 2006 betekent.

Bij het behandelen van een Wajongaanvraag wordt naast het vaststellen van het recht op uitkering ook een oordeel gegeven over de participatiemogelijkheden van Wajongers. Dit oordeel van de verzekeringsarts (VA) en de arbeidsdeskundige (AD) wordt als uitgangspunt genomen voor de analyse van de participatiemogelijkheden. De analyse van het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom is belangrijk. Het geeft bijvoorbeeld een indicatie van de beschikbare ruimte om de participatie van Wajongers te verhogen en geeft ook een beeld van deelgroepen met de grootste kans op succes. Aan de andere kant betreft het hier een eerste oordeel. Jongeren ontwikkelen zich. Mogelijkheden kunnen toe- of afnemen. Verder zijn er omgevingsfactoren die de mogelijkheden beïnvloeden (zoals bijvoorbeeld de beschikbaarheid van werk). De vraag is daarom wat nu de feitelijke participatie van Wajongers is. Een derde vraag die vervolgens gesteld kan worden is de vraag wat het oordeel bij instroom zegt over het uiteindelijke niveau van participatie.

Het rapport kent daarom drie onderdelen: de inschatting van de participatiemogelijkheden, de feitelijke participatie van Wajongers en de vergelijking van participatieoordeel met de feitelijke participatie.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd op drie kantoren (Arnhem, Utrecht, en Den Haag) en heeft betrekking op de instroomjaren 2002 t/m 2006. Van een kwart van de instroom zijn de dossiers bekeken (in totaal 1.500 dossiers). De uitkomsten zijn representatief voor de drie onderzochte kantoren. Daarnaast zijn de kenmerken van het totaal van de instroom van de drie kantoren goed vergelijkbaar met de kenmerken van de landelijke instroom. De resultaten zijn daarom in grote lijnen toepasbaar op de landelijke instroom.

De inschatting van de participatiemogelijkheden bij instroom

Het is vaak moeilijk om op het 18^e jaar de participatiemogelijkheden goed vast te stellen. In sommige gevallen wordt dit ook uitgesteld omdat bijvoorbeeld een groot deel van de Wajongers op die leeftijd nog naar school gaat. Bovendien is men op deze leeftijd nog lang niet uitontwikkeld. Ondanks deze beperkingen hebben we op basis van de oordelen van de uitvoering (VA en AD) een participatieladder gecreëerd (zie kader 0.1).

Kader 0.1 De participatieladder

Het oordeel uit het dossier van de verzekeringsarts en de arbeidsdeskundige over de participatiemogelijkheden van de Wajongers is vertaald naar een participatieladder. Het uitgangspunt hierbij is steeds plaatsing op het hoogst mogelijke niveau (trede). De participatieladder is geconstrueerd als een hiërarchie van niveaus.

Binnen de participatieladder worden zes niveaus van participatie onderscheiden. Bij de laagste twee niveaus (tijdelijk en duurzaam geen mogelijkheden, niveau 5 en 6) heeft de verzekeringsarts vastgesteld dat er geen duurzaam benutbare mogelijkheden zijn (GDBM). De Wajonger heeft dan op medische gronden geen participatiemogelijkheden en wordt in dat geval niet beoordeeld door een arbeidsdeskundige.

Voor Wajongers met benutbare mogelijkheden stelt de arbeidsdeskundige de arbeidsmogelijkheden vast. Deze groep is verdeeld over de vier eerste niveaus van de participatieladder. Het hoogste niveau is begeleiding naar een regulier werkgever (niveau 1), al dan niet met ondersteuning. Op dit niveau worden Wajongers dus in ieder geval voor een deel in staat geacht tot het uitvoeren van loonvormende arbeid. Wel is het zo dat veel Wajongers niet in staat zijn om zelfstandig het wettelijk minimumloon te verdienen en vaak (intensieve) begeleiding en ondersteuning nodig hebben. Ze hebben daarom vaak ondersteuning nodig in de vorm van voorzieningen, een jobcoach en/of loondispensatie².

Als jongeren niet in staat zijn tot werk bij een reguliere werkgever, dan is wellicht werken in een sociale werkplaats (niveau 2) mogelijk. Ook in dit geval is er gedeeltelijk sprake van loonvormende arbeid. Van belang is om op te merken dat de scheiding tussen regulier werken en werken in een sociale werkplaats niet scherp te stellen is. In beide gevallen gaat het om loonvormende arbeid en is werken in een beschutte omgeving mogelijk. Wel hebben Wajongers werkzaam in een sociale werkplaats over het algemeen meer beperkingen dan Wajongers die werkzaam zijn bij een reguliere werkgever. Begeleiding naar sociale werkplaats wordt als apart niveau in de participatieladder opgenomen, omdat deze groep een afzonderlijke plaats inneemt in de discussie rond de Wajong.

Als mensen met benutbare mogelijkheden niet in staat zijn tot loonvormende arbeid dan wordt gekeken of een vorm van arbeid zonder loon tot de mogelijkheden behoort, zoals (arbeidsmatige) dagbesteding of een vorm van vrijwilligerswerk (niveau 3). Samen met de niveaus 1 en 2 geven deze drie treden de verschillende participatievormen weer. Als de drie treden samengevoegd worden spreken we in dit rapport over participatie in ruime zin.

Tenslotte is er een groep Wajongers waarbij de verzekeringsarts zegt dat er wel mogelijkheden zijn op medische gronden maar waarbij vervolgens de arbeidsdeskundige aangeeft dat deze mogelijkheden te beperkt zijn om tot participatie te komen (niveau 4). De treden 4, 5 en 6 geven de verschillende situaties weer waarbij er niet wordt geparticipeerd. Als ze worden samengevoegd spreken we in dit rapport over (tijdelijk) geen mogelijkheden tot participatie.

In tabel 0.1 wordt de participatieladder weergegeven. Uit de tabel blijkt dat volgens het oordeel van de arbeidsdeskundige 44% van de instroom uit 2002-2006 mogelijkheden heeft tot een vorm van loonvormende arbeid, waarvan 31% begeleid kan worden naar een reguliere werkgever. Uiteindelijk heeft 51% (inclusief dagbesteding/vrijwilligerswerk) van de

² Dit is ook de reden waarom bijna alle Wajongers als volledig arbeidsongeschikt worden beoordeeld. Als er sprake moet zijn van een intensieve begeleiding bij arbeid of als men, door bijvoorbeeld een vertraagd handelingstempo, niet in staat is het wettelijk minimumloon te verdienen wordt dit in de claimbeoordelingssystematiek niet als gangbare arbeid aangemerkt.

instroom mogelijkheden tot een vorm participatie. Daarentegen heeft 49% (tijdelijk) geen mogelijkheden tot enige vorm van participatie.

Tabel 0.1 Participatieladder, verdeling participatieoordelen Wajonginstroom

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1 Begeleiding naar reguliere werkgever	25%	29%	30%	36%	31%
2 Begeleiding naar sociale werkplaats	12%	11%	16%	11%	13%
3 Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	8%	6%	8%	7%
4 Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	11%	14%	13%	12%	13%
5 Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	20%	16%	17%	18%	18%
6 Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	26%	21%	17%	14%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Begeleiding naar loonvormende arbeid (1+2)	36%	40%	46%	48%	44%
Begeleiding naar participatie in ruime zin (1+2+3)	43%	49%	52%	56%	51%
(Tijdelijk) geen mogelijkheden tot participatie (4+5+6)	57%	51%	48%	44%	49%

Ook voor de verschillende deelgroepen in de Wajong kan een participatieladder worden opgesteld. Uit de analyse daarvan blijkt dat de grootste kansen voor begeleiding naar loonvormende arbeid worden toegedicht aan Wajongers die instromen vanuit werk (88%) en vanuit school of studie (60%). Bij de herkomstgroep school/studie geldt dit in het bijzonder voor de groep met een praktijkonderwijs achtergrond, waarvan 76% in staat wordt geacht tot loonvormende arbeid. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (61%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (80%). Deze groep overlapt voor een belangrijk deel met de groep met een praktijkonderwijs achtergrond. Ook aan Wajongers met een autistische stoornis of een andere ontwikkelingsstoornis en aan Wajongers met een somatisch ziektebeeld worden relatief veel kansen toegedicht.

Weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid worden daarentegen toegedicht aan Wajongers in een instelling (11%), al dan niet onder behandeling. Daarvan is 85% (tijdelijk) niet in staat tot enige vorm van participatie. Ook Wajongers met psychische stoornissen (23%) en Wajongers met zwaar of matige verstandelijke beperkingen hebben weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid. De groepen met deze ziektebeelden overlappen voor een belangrijk deel met de herkomstgroep instelling. Wat verder geconcludeerd kan worden is dat Wajongers, die instromen vanuit de Bijstand, relatief weinig mogelijkheden hebben tot loonvormende arbeid (33%). Hierin komt tot uiting dat tweederde van deze groep te maken heeft met psychische ziektebeelden. Wajongers met meerdere ziektebeelden hebben minder participatiemogelijkheden. De verschillen zijn echter niet groot.

We kunnen vaststellen dat sommige groepen een duidelijk profiel hebben. Wajongers, die instromen vanuit werk of het praktijkonderwijs dan wel Wajongers met lichte verstandelijke beperkingen of met een andere ontwikkelingsstoornis, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als kansrijk te karakteriseren. Wajongers, die instromen vanuit instellingen of een achtergrond van psychische ziektebeelden dan wel een zware of matige verstandelijke beperking hebben, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als weinig kansrijk te karakteriseren. Andere groepen hebben een meer diffuus beeld.

Uit de analyse van de participatieladder blijkt dat Wajongers die in 2006 zijn ingestroomd meer participatiemogelijkheden hebben dan Wajongers die in 2002 zijn ingestroomd. Werd in

2002 37% van de instroom in staat geacht tot loonvormende arbeid, in 2006 was dit percentage gestegen tot 47%. De toename is vooral het gevolg van de toename bij categorie "begeleiding naar reguliere werkgever", de hoogste trede op de ladder. Aan de verschuiving naar meer mogelijkheden liggen meerdere verklaringen ten grondslag:

- Ten eerste spelen de veranderingen in de populatiesamenstelling (herkomst, ziektebeeld) een rol bij de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden. Wajongers met een praktijkschoolachtergrond (met veelal lichte tot zeer lichte verstandelijke beperkingen) hebben meer participatiemogelijkheden: toename van het aandeel leidt bij gelijkblijvende omstandigheden tot een toename van de participatiemogelijkheden van de totale instroom. Ook de toename van andere ontwikkelingsstoornissen als autisme of ADHD leidt tot een toename van de participatiemogelijkheden.
- Naast veranderingen in de populatiesamenstelling zijn er ook binnen de deelgroepen verschuivingen naar meer participatiemogelijkheden. Zo hebben Wajongers die vanaf 2005 uit de Bijstand komen meer participatiemogelijkheden dan Wajongers die in eerdere jaren zijn doorgestroomd. Hierbij speelt de nieuwe Bijstandswet (WWB) een rol. Na invoering hiervan screenen gemeenten hun bijstandpopulatie op potentiële Wajongers wat tot extra doorstroom vanuit de Bijstand heeft geleid. Kennelijk heeft deze extra doorstroom meer mogelijkheden dan de doorstroom uit de periode voor 2005. Ook bij de instroom van Wajongers met een praktijkschoolachtergrond is een verschuiving naar meer participatiemogelijkheden zichtbaar. Hier is denkbaar dat de toename van jongeren uit dit schooltype betekent dat steeds kansrijkere jongeren doorstromen naar de Wajong. Dit kan te maken hebben met een grotere bekendheid van de Wajong, maar het is ook mogelijk dat het voor deze jongeren steeds moeilijker is geworden om na school een baan te krijgen of te behouden.

De feitelijke participatie van Wajongers

Naast het oordeel over de participatiemogelijkheden is in het dossieronderzoek voor zover mogelijk vastgesteld wat de actuele participatiestatus (ultimo 2006) is van de Wajongers in de onderzoekspopulatie (zie kader 0.2). In tabel 0.2 is de participatiestatus weergegeven.

Tabel 0.2 Participatiestatus*, procentuele verdeling instroom 2002-2006

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1 Reguliere werkgever	21%	22%	23%	22%	22%
2 Traject richting reguliere werkgever	8%	6%	10%	11%	9%
3 Sociale werkplaats	7%	9%	8%	3%	6%
4 Wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	1%	3%	2%	4%	3%
5 Dagbesteding/vrijwilligerswerk	16%	14%	7%	9%	11%
6 (Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	32%	31%	26%	29%	29%
7 Status onbepaald	16%	15%	24%	22%	20%
<i>Waarvan</i>					
- school/studie	10%	12%	17%	19%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Loonvormende arbeid (1+3)	28%	31%	32%	26%	29%
Op weg naar participatie in loonvormende arbeid (2+4)	9%	9%	11%	15%	12%
Participeert in ruime zin (1+3+5)	44%	44%	38%	34%	39%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden (6)	32%	31%	26%	29%	29%

*stand ultimo 2006

Uit de tabel blijkt dat:

- 29%³ participeert in een vorm van loonvormende arbeid. Dit percentage is duidelijk lager dan verwacht werd bij het participatieoordeel (44%).
- 11% participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.
- 12% op weg is naar participatie in loonvormende arbeid.
- 29% niet participeert, al dan niet tijdelijk. Ook dit percentage is duidelijk lager dan verwacht werd bij instroom (49%).

Van 20% kan geen participatiestatus worden vastgesteld. Daarvan zit 15%-punt nog op school of studeert. Verwacht kan worden dat een belangrijk deel van deze groep op termijn in een of andere vorm zal gaan participeren.

Kader 0.2 Participatiestatus

De actuele participatiestatus van Wajongers in de onderzoekspopulatie is in eerste instantie samengesteld op basis van de dossiergegevens. Op basis van de dossierinformatie is de participatiestatus echter niet altijd vast te stellen. De persoon in kwestie kan uitgestroomd zijn uit de Wajong. Het kan ook zijn dat er geen recente informatie aanwezig is in het dossier is. De informatie in het dossier kan echter aangevuld worden met de informatie uit de registratiesystemen van UWV. We kunnen bijvoorbeeld uit het CBBS actuele informatie halen over de DBM/GDBM status. Daarnaast kunnen we vaststellen wat de actuele uitkeringsstatus is (lopende Wajonguitkering, uitkering via een sociale werkplaats, beëindigde Wajonguitkering, reden beëindiging, WW-uitkering). Verder beschikken we over informatie over de mogelijke dienstverbanden. Voor de analyse is zo een participatiestatus geconstrueerd. Met actuele participatiestatus wordt hier bedoeld de status ultimo 2006⁴.

De participatiestatus kent meer vormen dan het participatieoordeel. Naast werken in een reguliere baan kan men ook bezig zijn met een traject richting een reguliere baan. Werken in een sociale werkplaats (beschut werk) is een participatiestatus, maar ook op de wachtlijst staan of een indicatie hebben voor een sociale werkplaats. Naast (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden⁵ is er ook de mogelijkheid dat personen thuis zitten zonder participatie. Verder komt de situatie voor dat de mogelijkheden van de persoon nog worden onderzocht. Tenslotte is er nog een groep waarvan de uitkering beëindigd is.

Bij het opstellen van een verdeling van de participatiestatus doet zich een drietal problemen voor:

- Een deel van de instroom is inmiddels uitgestroomd. Van de instroom uit 2006 is ultimo 2006 2% uitgestroomd, maar van de instroom uit 2002 is ultimo 2006 al 15% uitgestroomd. Voor de totale onderzoekspopulatie is het percentage 6%. Nadere analyse van deze groep geeft aan dat 2/3^e daarvan uitgestroomd is wegens herstel (minder dan 25% arbeidsongeschikt), 1/6^e is overleden en 1/6^e is uitgestroomd om andere redenen (bijvoorbeeld detentie). Van degenen die uitgestroomd zijn wegens herstel is 50% aan het werk en 50% zit op school of op een traject naar werk. Voor een correcte analyse van de participatiegraad van de Wajongers is het van belang dat de participatiestatus van de groep beëindigde uitkeringen mee wordt genomen. In algemene zin is het bij een analyse van de participatie van Wajongers altijd van belang om rekening te houden met de uitstroom uit de Wajong. De kansrijken zijn immers inmiddels uitgestroomd.
- Een deel is op weg naar participatie. Ze zitten op een traject naar een reguliere werkgever of staan op de wachtlijst voor een sociale werkplaats. De status van deze groepen is al wel bepaald, maar ze zijn er nog niet. Daarbij kan worden opgemerkt dat circa 35% van de trajecten richting reguliere werkgever succesvol wordt afgesloten en resulteert in een dienstverband.
- Voor een deel is geen participatiestatus vast te stellen. Deze worden samengevoegd tot de categorie "status onbepaald". Het gaat daarbij om de statussen "school/studie", "zit thuis zonder participatie", "mogelijkheden worden nog onderzocht", en "onbekend".

Ten opzichte van de participatieladder kent de participatiestatus daarmee drie nieuwe categorieën: traject richting reguliere werkgever, wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en status onbepaald. Daarbij worden de categorieën traject richting regulier werkgever en wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie vaak geaggregeerd tot de categorie "Op weg naar participatie in loonvormende arbeid".

³ Verschil met de som van de percentages in de tabel komt door afronding.

⁴ Dat betekent dat de looptijd van de dossierpopulatie uiteenloopt van maximaal vijf jaar (instroom begin 2002) tot vrijwel nul (instroom eind 2006).

⁵ Omdat we niet in staat zijn om bij de actuele participatiestatus een duidelijk onderscheid te maken tussen geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden, tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden en duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden zijn deze groepen samengevoegd.

Datum
15 mei 2008

Pagina
11 van 108

Naast de vraag wat het participatieniveau is, is ook de ontwikkeling van het participatieniveau van belang. Ten aanzien van de ontwikkeling⁶ van het participatiepercentage valt een aantal zaken op:

- Het aandeel Wajongers dat participeert bij een reguliere werkgever is op middellange termijn (4 tot 5 jaar) stabiel en schommelt rond 22%. Dit percentage is een optelsom van Wajongers die gaan werken en Wajongers die uitvallen uit werk. Dit betekent dat de groep Wajongers die bij een reguliere werkgever werkt dus wisselt. Het percentage Wajongers dat op enig moment gewerkt heeft in de onderzoeksperiode kan daarom hoger zijn dan het aantal werkende Wajongers op het meetmoment (ultimo 2006). De uitval uit werk is het grootst in het begin. De algemene indruk is dat op groepsniveau veranderingen in het aandeel dat participeert in loonvormende arbeid vooral plaatsvinden in de eerste twee jaar na instroom. Daarna stabiliseert het percentage.
- Het percentage Wajongers dat participeert in ruime zin neemt met toenemende uitkeringsduur toe van 34% naar 44%. De belangrijkste reden daarvoor is niet zozeer een toename van het aandeel Wajongers dat loonvormende arbeid verricht maar de toename van het aandeel dat participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.
- Het percentage Wajongers dat niet participeert heeft een licht stijgende tendens met toenemende uitkeringsduur. Het is echter onwaarschijnlijk dat het percentage uiteindelijk uitkomt in de buurt van de 49% die werd verwacht bij het oordeel over de participatiemogelijkheden. Zeker als in beschouwing genomen wordt dat na behandeling (in een instelling) een kwart toch blijkt te werken in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is.

Met betrekking tot de deelgroepen in de Wajong kan vastgesteld worden dat het beeld redelijk goed overeenkomt met het beeld dat bij het participatieoordeel werd geschetst. Wajongers die instromen vanuit werk (76%) en vanuit school of studie (48%) participeren het meest in loonvormende arbeid of zijn op weg daar naar toe. Bij school/studie geldt dit zoals verwacht vooral voor de instroom uit het praktijkonderwijs, waarvan 70% participeert in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (55%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (69%). Ook Wajongers met een autistische stoornis (48%) of een andere ontwikkelingsstoornis (54%) en Wajongers met een somatisch ziektebeeld (43%) hebben een relatief hoog participatiepercentage. Het percentage loonvormende arbeid is in alle gevallen lager dan het verwachte percentage. De reden daarvoor is dat bij alle groepen een belangrijk deel nog op school zit.

Een belangrijke uitzondering vormt de groep Wajongers die instroomt vanuit een instelling. Hoewel de participatie van deze groep conform verwachtingen het laagst is van alle herkomstgroepen (25% participeert in een vorm van loonvormende arbeid of is op weg daar naar toe) is het percentage beduidend hoger dan werd verwacht (11%). Ook participeert een groter deel dan verwacht in dagbesteding of vrijwilligerswerk (9% versus 3%).

⁶ Vanuit analytisch oogpunt kunnen de jaren 2002-2006 beschouwd worden als waarnemingen van de participatiestatus op verschillende momenten gedurende de looptijd van een uitkering. De instroomjaren zijn instroomcohorten (= een groep nieuwe uitkeringen die allen in het zelfde jaar instromen) met verschillende looptijden op het meetmoment (ultimo 2006). Vanuit dit gezichtspunt heeft de instroomcohort 2006 ten opzichte van het meetmoment een gemiddelde looptijd van 0,5 jaar, 2005 1,5 jaar, 2004 2,5 en 2002 4,5 jaar. Op deze manier kan, onder de veronderstelling dat de instroomcohorten een vergelijkbaar gedrag vertonen en daarmee onderling vergelijkbaar zijn, een veranderingsreeks gecreëerd worden. De veranderingsreeks kan vervolgens geanalyseerd worden.

Voor veel deelgroepen geldt dat met toenemende uitkeringsduur het participatieniveau stijgt. Slechts bij twee groepen is er sprake van afnemende participatie (Bijstand en de gecombineerde groep overige herkomstcategorieën). Voor de Bijstand zijn er bijzondere redenen aanwijsbaar (de doorstroom vanuit de Bijstand veranderd door de nieuwe Bijstandswet).

De vergelijking van het participatieoordeel met de feitelijke participatie

Uit de vergelijking van de uitkomsten van de analyse van het participatieoordeel en de analyse van de participatiestatus blijkt al dat er veel overeenkomsten zijn. In tabel 0.3 zijn die uitkomsten naast elkaar gezet. Daaruit blijkt dat, als alles bij elkaar genomen wordt (inclusief de groep die op weg is naar participatie), 51% participeert in ruime zin of is op weg daar naar toe. Dat percentage is gelijk aan het verwachte percentage bij instroom. Tabel 0.3 geeft ook aan waarom het percentage "participatie in loonvormende arbeid" verschilt van het verwachte percentage bij instroom: 12% is nog op weg naar loonvormende arbeid en bij 20% is de participatiestatus onbepaald. Een voorlopige conclusie is dan dat het uiteindelijke percentage dat in een of andere vorm participeert waarschijnlijk hoger zal zijn dan de oorspronkelijke inschatting. Dat zien we ook gebeuren (tabel 0.3) als we uitkomsten voor de instroom uit 2002 er naast zetten: 2002 geeft de situatie weer na 4,5 jaar. Het percentage Wajongers, dat in een of ander vorm participeert, is inmiddels 8%-punt hoger dan werd verwacht bij instroom. Verder kunnen we ook constateren dat het percentage "dagbesteding of vrijwilligerswerk" hoger is dan verwacht.

Tabel 0.3 Participatie, oordeel versus status*: 2002 en totaal 2002-2006

	Totale instroom		Instroom 2002	
	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006
Loonvormende arbeid	44%	29%	37%	28%
Op weg naar loonvormende arbeid	-	12%	-	9%
Dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	11%	7%	16%
(Tijdelijk) geen participatie	49%	29%	56%	32%
Subtotaal	100%	80%	100%	84%
Participatie onbepaald	-	20%		16%
Totaal	100%	100%	100%	100%

*situatie betreft stand ultimo 2006

Participatieoordeel en participatiestatus zijn echter ook te vergelijken in onderlinge samenhang (zie tabel 0.4). Uit die analyse volgt een aantal belangrijke conclusies.

Uit de tabel blijkt dat de mogelijkheden van Wajongers niet bij voorbaat vaststaan. Na gemiddeld twee jaar is 22% overgestapt naar een hogere trede en 7% naar een lagere trede op de participatieladder. M.a.w. van degenen waarvan de participatiestatus vastgesteld kan worden heeft 29% een andere participatiestatus dan werd verwacht op basis van het participatieoordeel. Niettemin is het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de instroom een redelijk goede voorspeller voor de participatiestatus op de middellange termijn. Bij 71% van de onderzoekspopulatie is na gemiddeld twee jaar de participatiestatus gelijk

aan het participatieoordeel. Na 4 tot 5 jaar is dit percentage licht afgenomen tot 68%. De veranderingen vinden vooral plaats in de eerste twee jaar na instroom.

Tabel 0.4 Participatieoordeel naar participatiestatus, Totaal 2002-2006⁷

Participatieoordeel	Participatiestatus				Totaal
	Reguliere werkgever*	Sociale Werkplaats**	Dagbesteding/vrijwilligerswerk	(Tijdelijk) geen Participatiemogelijkheden	
Reguliere werkgever	84%	7%	2%	8%	100%
Sociale werkplaats	24%	61%	8%	7%	100%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	14%	1%	79%	5%	100%
Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	18%	4%	6%	73%	100%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	33%	3%	9%	55%	100%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	8%	6%	17%	69%	100%

* Inclusief Wajongers die bezig zijn met traject richting reguliere werkgever

** Inclusief Wajongers die op de wachtlijst staan

De Wajongers participeren gemiddeld op een hoger niveau dan op basis van het participatieoordeel werd verwacht. Het percentage verbeteringen (22%) overtreft het percentage verslechtingen (7%). De participatiemogelijkheden zijn dus groter dan bij instroom wordt ingeschat. Dit onderbouwt de voorlopige conclusie uit tabel 0.3. De belangrijkste reden hiervoor is de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden". Ongeveer de helft daarvan participeert na 2 jaar alsnog. Ook voor de groep "duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)" blijkt dat op termijn nog een substantieel deel (31%) in staat is tot participatie (14% in regulier werk of sociale werkplaats en 17% door middel van dagbesteding of vrijwilligerswerk).

Ook is naar de ontwikkeling gekeken van de verhouding tussen het participatieoordeel en de participatiestatus. Daaruit kunnen ook conclusies getrokken worden over de mogelijkheden voor bepaalde groepen ("dagbesteding/vrijwilligerswerk" en "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden") om het participatieniveau te verhogen. Hoewel bij de groep, waarvoor het participatieoordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" is, 15% bij de start van de uitkering participeert in loonvormende arbeid of daar naar op weg is, blijkt uiteindelijk dat circa twee jaar na instroom vrijwel iedereen participeert in "dagbesteding/vrijwilligerswerk". Het lijkt voor deze groep erg moeilijk om op een ander niveau te participeren (gegeven de huidige werkwijze in zorg en re-integratie). Uit de analyses blijkt verder dat de groep "Geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" een moeilijke groep is. Het participatieniveau van de groep is het laagst van alle groepen op de participatieladder (22% werkt in een reguliere baan of sociale werkplaats of is op weg daar naar toe). Bovendien neemt het deel van deze groep, dat participeert in ruime zin, af bij een toenemende uitkeringsduur.

⁷ Participatiestatus exclusief de groep met onbepaalde status.

Algemene conclusies en beleidsimplicaties

Na de analyse van de participatiemogelijkheden, de analyse van de feitelijke participatiestatus en de onderlinge vergelijking rijst ten slotte de vraag naar de algemene conclusies die uit het onderzoek getrokken kunnen worden en naar de beleidsimplicaties. Wel moet worden opgemerkt dat de uitkomsten en conclusies gelden binnen de huidige wetgeving en uitvoeringskaders.

De eerste algemene conclusie die getrokken kan worden is dat het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom een redelijk goede voorspeller is voor de mogelijkheden van Wajongers. Niettemin is de gedachte dat de mogelijkheden bij instroom niet vaststaan juist. Na de eerste 4 tot 5 jaar na instroom realiseren Wajongers een beter resultaat dan verwacht kon worden op basis van het oordeel ten tijde van de keuring. Dat geeft aan dat er meer ruimte is voor participatie dan het oordeel op het moment van keuren suggereert. Het participatieoordeel is geen "deterministisch" gegeven maar moet vooral gezien worden als het startpunt van de re-integratie activiteiten.

Geconstateerd is dat er een verschil bestaat tussen het percentage Wajongers (44%) waarvan bij instroom wordt ingeschat dat zij kunnen participeren in loonvormende arbeid en het percentage dat daadwerkelijk participeert (29%). Dit verschil kan echter worden verklaard. Het wordt veroorzaakt doordat een deel van de Wajongers nog op weg is naar een vorm van loonvormende arbeid (via een traject of via de wachtlijst van de sociale werkplaats) en doordat een deel nog op school zit.

Uit de analyses blijkt dat overigens dat er geen specifieke groepen Wajongers zijn die wat betreft participatiemogelijkheden over het hoofd worden gezien. Voor zover uit het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de keuring blijkt dat Wajongers kunnen participeren in loonvormende arbeid, doen ze dat, zijn ze op weg naar loonvormende arbeid of zitten ze nog op school. Wel blijkt dat het van belang is dit oordeel niet definitief vast te zetten, omdat een aantal Wajongers tot meer in staat blijkt dan bij de keuring werd verwacht.

Kader 0.3 Schatting participatiepotentieel loonvormende arbeid Wajonginstroom

We kunnen een schatting maken van het potentiële participatieniveau voor loonvormende arbeid dat bereikt zou kunnen worden. We weten dat momenteel 29% werkt in loonvormende arbeid, een stabiel percentage over de eerste 4 tot 5 jaar.

Dit zou verhoogd kunnen worden als:

- de huidige 29% dat blijft doen (het voorkomen van uitval uit werk) en
- als daarnaast iedereen, die op weg is naar loonvormende arbeid, dat gaat doen, en
- verder iedereen, waarvan de participatiestatus onbepaald is en zou kunnen participeren in loonvormende arbeid, dat ook doet.

Het percentage dat op weg is naar loonvormende arbeid bedraagt 12%. Het percentage, dat eventueel zou kunnen participeren, van de groep "participatiestatus onbepaald" wordt ook geschat op 12%⁸. De huidige ruimte voor het verhogen van het participatieniveau omvat daarmee circa 24% van de nieuwe toekenningen.

De vraag is vervolgens waar ruimte ligt om het participatiepercentage te verbeteren. Ten eerste is het belangrijk dat de gerealiseerde participatie duurzaam wordt gemaakt. Uit het onderzoek blijkt dat een belangrijk deel van de Wajongers (circa een derde) binnen één jaar

⁸ Van de Wajongers die nog studeren (15%) is de verwachting dat de meerderheid (circa 2/3e) zou kunnen participeren in loonvormende arbeid (bepaald op basis van de participatiestatus van de herkomstgroep "school/studie"). Van de resterende groep "participatie onbepaald" (5%) wordt verwacht dat circa 40% zou kunnen participeren in loonvormende arbeid (bepaald op basis van de participatiestatus van de diagnosegroep "psychische stoornissen"). Dat betekent dat additioneel circa 12% van de instroom zou kunnen participeren in loonvormende arbeid.

na het verkrijgen van een baan weer uitvalt of geen aansluiting tussen stage en werk vindt. Wanneer dit verbeterd kan worden neemt de participatie van Wajongers toe. Opties zijn bijvoorbeeld een betere aansluiting van school en werk en betere begeleiding van de Wajonger en zijn werkgever. Ten tweede liggen er mogelijkheden bij de groep Wajongers die op weg is naar loonvormende arbeid (12%) en de groep die op school zit (15%). Verhoging van het participatiepercentage is hier mogelijk door te voorkomen dat trajecten mislukken, door het wegwerken van wachtlijsten en door het beter laten aansluiten van school en werk. De vraag is dan ook hoe groot de ruimte is om binnen de huidige wet en regelgeving het participatiepercentage te verbeteren. In kader 0.3 wordt een schatting gemaakt.

Betekenis onderzoek voor de beleidsontwikkeling: In het onderzoek is geconstateerd dat de mogelijkheden van jongeren met beperkingen niet vaststaan. Ook is vastgesteld dat een groot deel van deze groep nog op school zit bij instroom en dat groot deel in staat is tot een vorm van loonvormende arbeid. Men kan zich afvragen of het dan wel zo verstandig is om al deze jongeren al bij 18 of 19 jaar te laten instromen in de Wajong. Is het niet beter om hen eerst hun eigen mogelijkheden te laten verkennen? Uiteraard met alle ondersteuning die zij daarbij nodig hebben. Deze vraag staat centraal in de discussie over een nieuwe wetsvoorstel voor de Wajong.

In de plannen voor de nieuwe Wajong wordt gedacht aan het bij de instroom onderscheiden van de groep jonggehandicapten die geen perspectief heeft op participatie en de groep die dat wel heeft of voor wie het perspectief onzeker is. Voor de laatste groep zal een werkregeling gaan gelden waarin de nadruk zal liggen op werk. Het onderzoek geeft aanknopingspunten voor de invulling van het wetsvoorstel.

Zoals al eerder is aangegeven blijkt dat het onderscheid tussen wel of geen perspectief op participatie in loonvormende arbeid goed gemaakt kan worden. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de concrete afbakening van de doelgroep voor wie de werkregeling zou kunnen gelden. Op basis van het onderzoek zal naar schatting 69% (op basis van instroom uit 2006, zie kader 0.4) in de werkregeling vallen. Het gaat hier om Wajongers die participatiemogelijkheden hebben in loonvormende arbeid of waarvan bij instroom niet kan worden uitgesloten dat er perspectief is op loonvormende participatie.

Kader 0.4 Schatting omvang werkregeling

De concrete afbakening van de doelgroepen (werkregeling/geen werkregeling) kan gemaakt worden op basis van het participatieoordeel en de participatiestatus. Geschat wordt dat 69% van de nieuwe instroom onder werkregeling valt. De 69% is opgebouwd uit de volgende groepen:

- begeleiding naar reguliere werkgever (36%),
- begeleiding naar sociale werkplaats (11%),
- tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden (18%),
- en 25% van de groep "geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden" (3%).

De reden om de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden" op te nemen onder de werkregeling is tweemaal. Ten eerste moet bij deze groep eerst het resultaat van de behandeling worden afgewacht voordat de participatiemogelijkheden kunnen worden vastgesteld. Ten tweede is bovendien vastgesteld dat er inderdaad participatiemogelijkheden binnen deze groep zijn. Op enig moment werkt 36% in loonvormende arbeid.

Niet iedereen van de 69% die naar de werkregeling gaat zal uiteindelijk ook participeren. Een deel de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden" blijkt bijvoorbeeld na behandeling toch geen perspectief te hebben. Zoals al eerder is aangegeven verwachten we dat er potentie is voor een participatiepercentage van ruim 50% (zie kader 0.3). Door de

veranderende samenstelling van de instroom is het mogelijk dat dit percentage voor de toekomstige instroom kan toenemen.

Gezien het feit dat de mogelijkheden van Wajongers zich ontwikkelen en niet vaststaan bij instroom, en het feit dat verbetering van de duurzaamheid van participatie essentieel is voor het verhogen van de participatiegraad is het van belang dat de duur van de voorgestelde werkregeling hier op aansluit.

Kanttekeningen: Er zijn drie belangrijke kanttekeningen bij de conclusies uit dit onderzoek. Zoals eerder gemeld geldt, ten eerste, dat de uitkomsten de mogelijkheden weergeven voor de huidige uitvoeringspraktijk en wetgeving. Een nieuwe opzet van de uitvoering en de regelgeving kan leiden tot andere uitkomsten⁹. Als er bijvoorbeeld meer (duurzame) banen voor Wajongers gecreëerd worden of als er meer verplichtingen zijn om mee te werken aan re-integratie, kan het participatiepercentage wellicht toenemen. Als tweede kanttekening geldt dat het onderzoek geen antwoord geeft op de vraag of de participatiemogelijkheden optimaal worden benut. Centraal staat de vraag óf Wajongers participeren en op welke manier. Nader onderzoek is nodig om inzicht te krijgen op de vraag of de Wajonger zijn participatiemogelijkheden optimaal benut, in termen van aantal werkuren en functieniveau. Een laatste kanttekening betreft het feit dat alleen de eerste 4 tot 5 jaar van instroom geanalyseerd zijn. Gezien de grote veranderingen in de populatie van de Wajong is onzeker of het beeld ook representatief is voor de lange termijn.

⁹ Meer algemeen is het de vraag of de huidige organisatie van de zorgverlening rond jongeren met een beperking leidt tot een self-fulfilling prophecy. Als maar vaak genoeg benadrukt wordt dat er sprake is van een beperking, bestaat de kans dat de jongeren en de maatschappij dat ook daadwerkelijk gaan geloven (terecht of onterecht). Eventuele stigmatisering zou voorkomen kunnen worden door jongeren met beperkingen niet vanzelfsprekend op een traject richting Wajong te zetten.

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Pagina

17 van 108

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Pagina

18 van 108

1 Inleiding

Sinds het midden van de jaren 90 van de vorige eeuw en vooral na 2002 stijgt de instroom in de Wajong elk jaar sterker dan op grond van de verandering van de risicopopulatie verwacht kan worden (zie tabel 1.1). Bovendien gaat de toename gepaard met een veranderende samenstelling zoals meer instroom van jongens en verschuivingen in de ziektebeelden.

Tabel 1.1 Ontwikkeling instroom periode 2002-2007

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Instroom (aantallen)	7.654	8.218	9.378	10.424	13.575	15.323
Mutaties (%)		7,4%	14,1%	11,2%	30,2% ¹⁰	12,9%
Groei aantal 18-jarigen	-0,3%	3,1%	1,7%	2,1%	0,0%	-0,7%

De ontwikkeling heeft er ook toe geleid dat de Wajong volop in de aandacht staat. Drie vragen staan bij de Wajong centraal:

- 1) Waarom neemt de instroom in de Wajong zo sterk toe?
- 2) Wat zijn de participatiemogelijkheden van Wajongers?
- 3) Hoe kan de participatie van Wajongers vergroot worden?

Om dit soort vragen goed te kunnen beantwoorden is kennis nodig over de achterliggende factoren van de instroomgroei. Waar komen Wajongers vandaan en wie zijn ze? Welke mogelijkheden hebben (verschillende groepen) Wajongers en tot welke vormen van participatie zijn ze onder welke omstandigheden in staat. Maar ook: onder welke voorwaarden kunnen werkgevers worden gemotiveerd om Wajongers in dienst te nemen? In 2007 heeft UWV een omvangrijk dossieronderzoek¹¹ uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de problematiek. Kennischaier 2007-I "De groei van de Wajonginstroom" bevat de analyse met betrekking tot vraag 1. Door middel van het dossieronderzoek is ook geprobeerd om meer inzicht te krijgen in vraag 2: de participatiemogelijkheden van Wajongers, binnen de huidige wetgeving en uitvoeringskaders. In dit rapport wordt ingegaan op deze vraag. Het gaat hier om de participatiemogelijkheden van de onderzochte groep, namelijk Wajongers

¹⁰ De grote toename in 2006 is voor een deel te verklaren doordat de telwijze is aangepast aan de Walvissystematiek. Hierdoor bestaat het jaar 2006 niet uit 12 maar uit 13 telmaanden hetgeen leidt tot een eenmalige instroomverhoging van 8%.

¹¹ Het dossieronderzoek is uitgevoerd op drie kantoren en heeft betrekking op de instroomjaren 2002 t/m 2006. Dit betekent dat de resultaten niet per definitie representatief zijn voor de landelijke instroom. De redenen om hiervoor te kiezen zijn gelegen in de uitvoerbaarheid en de wens om geconstateerde regionale verschillen te kunnen verklaren. Wel is het zo dat het totaalbeeld van de gekozen regio's redelijk overeenkomt met het landelijke beeld.

Uit de instroom op de drie kantoren is een 25% gestratificeerde steekproef getrokken. Aan de hand van een checklist zijn de geselecteerde dossiers bekeken. De checklisten zijn ingevuld door een team van arbeidsdeskundigen en verzekeringsartsen. Om te zorgen dat de analyse van de dossiers zoveel mogelijk op een gelijke wijze zou plaatsvinden is een uitgebreide handleiding gemaakt en zijn de checklisten door de onderzoekers gecontroleerd. Gezien de omvang van het team van dossieranalisten zijn verschillen in interpretatie echter niet uitgesloten. Een uitgebreidere beschrijving van onderzoeksrapport, steekproefselectie en weging is opgenomen in bijlage A.

die tussen 2002 en 2006 zijn ingestroomd. Hoewel het onderzoeksrapport op zich staat, verdient het aanbeveling om ook het andere kenniscahier te bestuderen.

De kern van het rapport wordt gevormd door een analyse van het participatieoordeel bij instroom en van de actuele participatiestatus, waarbij actueel ultimo 2006 betekent.

Bij het behandelen van een Wajongaanvraag wordt naast het vaststellen van het recht op uitkering ook een oordeel gegeven over de participatiemogelijkheden van Wajongers. Dit oordeel van de verzekeringsarts (VA) en de arbeidsdeskundige (AD) wordt als uitgangspunt genomen voor de analyse van de participatiemogelijkheden. De analyse wordt uitgevoerd in hoofdstuk 2: "Het oordeel over de participatiemogelijkheden".

De analyse van het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom is belangrijk. Het geeft bijvoorbeeld een indicatie van de beschikbare ruimte om de participatie van Wajongers te verhogen en geeft ook een beeld van deelgroepen met de grootste kans op succes. Aan de andere kant betreft het hier een eerste oordeel. Jongeren ontwikkelen zich. Mogelijkheden kunnen toe- of afnemen. Verder zijn er omgevingsfactoren die de mogelijkheden beïnvloeden (zoals bijvoorbeeld de beschikbaarheid van werk). De vraag is daarom vervolgens wat nu de feitelijke participatie van Wajongers is. In hoofdstuk 3 wordt hierop ingegaan via een analyse van de participatiestatus van Wajongers. Omdat het dossieronderzoek de instroom uit de jaren 2002 t/m 2006 betreft is het mogelijk de instroom maximaal vijf jaar volgen (tot ultimo 2006). Daarmee kan een uitspraak worden gedaan over de ontwikkeling van de participatie van Wajongers op de middellange termijn. Een volgende vraag is wat het oordeel bij instroom zegt over het uiteindelijke niveau van participatie. Hoofdstuk 4 richt zich op de confrontatie van oordeel en feitelijke situatie.

In hoofdstuk 5 worden conclusies getrokken en zal een algemene duiding van de resultaten plaatsvinden.

In de bijlagen wordt gedetailleerd ingegaan op een aantal onderdelen van het onderzoek. Bijlage A bevat een uitgebreide beschrijving van de opzet van het onderzoek. Bijlage B beschrijft de aanvulling op de standaard diagnosesystematiek, die voor het onderzoek is gehanteerd, en bijlage C gaat in op de diagnose verstandelijke beperking. In Bijlage D is een diagnose top 30 opgenomen van de instroom in 2006 op basis van de aanvulling op de codering van diagnoses. Bijlage E bevat de volledige functionele mogelijkhedenlijst (FML) naar participatieoordeel. In Bijlage F is tenslotte ten behoeve van de discussie rondom de Wajong een overzicht weergegeven van de belangrijkste tabellen uit dit rapport voor de leeftijdsgroep jonger dan 27 jaar.

2 Participatie: oordeel over de mogelijkheden

2.1 Inleiding

Bij het behandelen van een Wajongaanvraag (de claimbeoordeling) worden het recht op de uitkering en de hoogte van de uitkering vastgesteld. Indien van toepassing wordt er een re-integratievisie opgesteld. Bij het opstellen van de re-integratievisie wordt door de AD een oordeel gegeven over de mogelijkheden van de cliënt. Het doel is om de cliënt zo hoog mogelijk op de zogenaamde participatieladder te plaatsen. De hoogste trede daarvan is betaald werk. Dit oordeel wordt als uitgangspunt genomen voor de analyse van de participatiemogelijkheden van Wajongers.

Deze analyse is van belang omdat het een eerste indicatie geeft van de beschikbare ruimte om de participatie van Wajongers te verhogen. Door daarnaast de analyse uit te breiden naar deelgroepen kan ook worden vastgesteld welke deelgroepen de grootste kans op succes bieden.

De analyse van het oordeel is opgebouwd uit een drietal stappen. De eerste stap is de analyse van de participatiemogelijkheden voor de totale instroom (paragraaf 2.2). De instroom is samengesteld uit diverse deelgroepen. In de tweede stap (paragraaf 2.3) wordt gekeken naar de mogelijkheden van deze deelgroepen. Uit de analyse op totaalniveau blijkt dat de verdeling van de participatiemogelijkheden in de verschillende instroomjaren niet stabiel is. In paragraaf 2.4 wordt ingegaan op de achtergronden daarvan. In paragraaf 2.5 worden tenslotte conclusies getrokken.

2.2 Participatieoordeel: totaalbeeld

Het oordeel uit het dossier van de verzekeringsarts en de arbeidsdeskundige over de participatiemogelijkheden van de Wajongers is vertaald naar een participatieladder¹². De participatieladder is geconstrueerd als een hiërarchie van niveaus waarbij het uitgangspunt steeds plaatsing op het hoogst mogelijke niveau (trede) is.

Er worden zes niveaus van participatie onderscheiden (zie tabel 2.1). Bij de laatste twee niveaus (tijdelijk en duurzaam geen mogelijkheden, niveau 5 en 6) heeft de verzekeringsarts vastgesteld dat er geen duurzaam benutbare mogelijkheden zijn (GDBM). De Wajonger heeft dan op medische gronden geen participatiemogelijkheden en wordt in dat geval niet beoordeeld door een arbeidsdeskundige.

¹² De constructie van de participatieladder is gebaseerd op de inschatting van de participatiemogelijkheden bij de eerste claimbeoordeling van zowel de VA als de AD. Voor een deel van de gevallen is dat echter niet mogelijk, omdat de AD niet altijd een oordeel geeft over de participatiemogelijkheden van de cliënt (37% van de gevallen). Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als de cliënt nog op school zit, of als hij begeleid wordt door andere instanties. In die gevallen zijn de participatiemogelijkheden bepaald voor zover mogelijk op basis van de overige dossiergegevens, waaronder de laatste in het dossier bekende participatiestatus van de cliënt (stand ultimo 2006). Ook hierna bleef er nog een groep over waarvoor geen inschatting mogelijk was (12%). Deze zijn willekeurig ingedeeld op basis van de frequentieverdeling van de gevallen die wel ingedeeld konden worden.

Het criterium GDBM is opgenomen in het Schattingsbesluit. Er zijn vier criteria waarbij 'geen benutbare mogelijkheden' wordt vastgesteld. Eén daarvan is opname in een instelling¹³. In het dossieronderzoek is binnen deze categorie onderscheid gemaakt tussen Wajongers met blijvend en tijdelijk geen benutbare mogelijkheden. Bij de groep met tijdelijk geen benutbare mogelijkheden gaat het om Wajongers die wegens een observatie of (dag)behandeling (in een AWBZ erkende instelling), momenteel niet beschikbaar zijn voor arbeid, maar dit na behandeling eventueel wel zijn. Na de behandeling moet opnieuw worden vastgesteld wat de mogelijkheden zijn. De groep Wajongers die duurzaam geen mogelijkheden heeft omvat vooral de zwaar gehandicapten. Zij zijn vaak opgenomen of wonen in een instelling.

Tabel 2.1 De participatieladder

Trede	Oordeel door:
Participatie in ruime zin	
1 Begeleiding naar reguliere werkgever (loonvormende arbeid)	Arbeidsdeskundige
2 Begeleiding naar sociale werkplaats ((loonvormende arbeid)	Arbeidsdeskundige
3 Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	Arbeidsdeskundige
(Tijdelijk) geen mogelijkheden tot participatie	
4 Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	Arbeidsdeskundige
5 Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Verzekeringsarts
6 Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Verzekeringsarts

Voor Wajongers met benutbare mogelijkheden stelt de arbeidsdeskundige de arbeidsmogelijkheden vast. Deze groep is verdeeld over de vier eerste niveaus van de participatieladder. Het hoogste niveau is begeleiding naar een reguliere werkgever (niveau 1), al dan niet met ondersteuning. Op dit niveau worden Wajongers dus in ieder geval voor een deel in staat geacht tot het uitvoeren van loonvormende arbeid. Wel is het zo dat veel Wajongers niet in staat zijn om zelfstandig het wettelijk minimumloon te verdienen en vaak (intensieve) begeleiding en ondersteuning nodig hebben. Ze hebben daarom vaak ondersteuning nodig in de vorm van voorzieningen, een jobcoach en/of loondispensatie¹⁴. Als jongeren niet in staat zijn tot werk bij een reguliere werkgever, dan is wellicht werken in een sociale werkplaats (niveau 2) mogelijk. Ook in dit geval is er gedeeltelijk sprake van loonvormende arbeid. Van belang is om op te merken dat de scheiding tussen regulier werken en werken in een sociale werkplaats niet scherp te stellen is. In beide gevallen gaat het om loonvormende arbeid en is werken in een beschutte omgeving mogelijk. Wel hebben Wajongers werkzaam in een sociale werkplaats over het algemeen meer beperkingen dan Wajongers die werkzaam zijn bij een reguliere werkgever (in kader 2.1 wordt ingegaan op de beperkingen van Wajongers). Begeleiding naar sociale werkplaats wordt als apart niveau in de participatieladder opgenomen, omdat deze groep een afzonderlijke plaats inneemt in de discussie rond de Wajong.

¹³ Drie andere belangrijkste criteria zijn: bedlegerigheid, ADL-afhankelijkheid en onvermogen tot persoonlijk en sociaal functioneren.

¹⁴ Dit is ook de reden waarom bijna alle Wajongers als volledig arbeidsongeschikt worden beoordeeld. Als er sprake moet zijn van een intensieve begeleiding bij arbeid of als men, door bijvoorbeeld een vertraagd handelingstempo, niet in staat is het wettelijk minimumloon te verdienen wordt dit in de claimbeoordelingssystematiek niet als gangbare arbeid aangemerkt.

Als mensen met benutbare mogelijkheden niet in staat zijn tot loonvormende arbeid dan wordt gekeken of een vorm van arbeid zonder loon tot de mogelijkheden behoort, zoals (arbeidsmatige) dagbesteding of een vorm van vrijwilligerswerk (niveau 3). Samen met de niveaus 1 en 2 geven deze drie treden de verschillende participatievormen weer. Als de drie treden samengevoegd worden spreken we in dit rapport over participatie in ruime zin.

Tenslotte is er een groep Wajongers waarbij de verzekeringsarts zegt dat er wel mogelijkheden zijn op medische gronden maar waarbij vervolgens de arbeidsdeskundige aangeeft dat deze mogelijkheden te beperkt zijn om tot participatie te komen (niveau 4). De treden 4, 5 en 6 geven de verschillende situaties weer waarbij participatie niet mogelijk wordt geacht. Als ze worden samengevoegd spreken we in dit rapport over (tijdelijk) geen mogelijkheden tot participatie.

De participatieladder geeft het oordeel weer bij de eerste claimbeoordeling van een Wajongaanvraag. De mogelijkheden van Wajongers kunnen echter veranderen. In de loop van de tijd kunnen mogelijkheden toe- of afnemen. Het beeld van de daadwerkelijk gerealiseerde participatie (participatiestatus) van het Wajongbestand kan er dus anders uitzien dan de participatieladder (zie daarvoor hoofdstuk 3 en 4).

In tabel 2.2 is de participatieladder weergegeven voor de eerste claims (exclusief heropende uitkeringen¹⁵). De eerste conclusie die uit de tabel getrokken kan worden is dat de verdeling van de participatiemogelijkheden over de verschillende instroomjaren niet constant is. Met name het aandeel van de categorie "begeleiding naar reguliere werkgever" is sterk gestegen tussen 2002 en 2006. Dit is vooral ten koste gegaan van het aandeel "duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden". Dit vraagt om een nadere analyse. Het zou het gevolg kunnen zijn van de verandering van de samenstelling van de instroompopulatie¹⁶: met name door de toenemende instroom vanuit het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) en het Praktijkonderwijs (PRO). In paragraaf 2.4 zullen we hier verder op ingaan.

Tabel 2.2 Participatieladder, verdeling participatieoordelen Wajonginstroom

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1 Begeleiding naar reguliere werkgever	25%	29%	30%	36%	31%
2 Begeleiding naar sociale werkplaats	12%	11%	16%	11%	13%
3 Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	8%	6%	8%	7%
4 Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	11%	14%	13%	12%	13%
5 Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	20%	16%	17%	18%	18%
6 Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	26%	21%	17%	14%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Een tweede conclusie die getrokken kan worden is dat een groot deel van de instroom mogelijkheden tot loonvormende arbeid heeft. In de periode 2002-2006 was dit 44%, waarvan 31%-punt naar een reguliere werkgever. Volgens het oordeel van de AD'n kan dus ongeveer een derde van de instroom begeleid worden naar een reguliere werkgever.

¹⁵ De analyse richt zich op nieuwe claims (toekenningen). Omdat heropeningen geen nieuwe claims zijn worden de heropende uitkeringen buiten beschouwing gelaten.

¹⁶ Zie hiervoor Kenniscahier 2007-I "De groei van de Wajonginstroom"

Kader 2.1 Participatieladder en beperkingen

De basis voor de inschatting van de mogelijkheden van de Wajongers wordt gevormd door beperkingen van de Wajongers. Om een beeld te geven van wat deze beperkingen inhouden en wat het kan betekenen voor het soort werk dat Wajongers kunnen doen, is in bijlage E een analyse van de beperkingen opgenomen.

De belangrijkste conclusies zijn:

1. Bijna alle Wajongers hebben beperkingen op het gebied van het persoonlijk of sociaal functioneren. Een minder grote groep heeft (daarnaast) lichamelijke beperkingen.
2. Wajongers die geacht worden bij een reguliere werkgever te kunnen werken hebben gemiddeld minder beperkingen in het persoonlijk en sociaal functioneren dan Wajongers waarbij het oordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" is gesteld. Wajongers met als oordeel "begeleiding naar sociale werkplaats" zitten wat betreft het aantal beperkingen er tussen in.
3. Hoewel de groep met als participatieoordeel reguliere werkgever minder beperkingen in het persoonlijk en sociaal functioneren heeft dan de andere groepen (sociale werkplaats en dagbesteding) laten de beperkingen zien dat er voor deze groep wel aanpassingen in en rondom het werk nodig zijn om te kunnen slagen. Zo blijkt o.a. dat:
 - bijna de helft beperkt is in het zelfstandig handelen in het dagelijkse leven
 - ruim 60% intensieve begeleiding nodig heeft bij het verrichten van loonvormende arbeid en/of moet kunnen terugvallen op leidinggevende en collega's.
 - met betrekking tot het werk zelf geldt dat:
 - het bij ruim 80% werk zonder deadlines of productiepieken moet zijn,
 - het bij bijna 70% moet gaan om een voorspelbare werksituatie,
 - en dat het bij ongeveer de helft moet gaan om werk waarin geen hoog handelingstempo is vereist, er sprake is van vaste en bekende werkwijzen en werk dat geen veelvuldige storingen of onderbrekingen kent.
 - wat betreft het sociaal functioneren bijna 80% beperkt is in het omgaan met conflicten en ruim 60% beperkt is in het samenwerken.

Dit soort beperkingen stellen dus voorwaarden aan het soort werk dat Wajongers kunnen doen en aan de (intensieve) ondersteuning die ze bij het werk nodig hebben.

2.3 Participatieoordeel: deelgroepen

Uit de instroomanalyse weten we dat binnen de instroom deelgroepen te onderscheiden zijn die sterk onderling verschillen. De verwachting is dat deze deelgroepen ook verschillen in participatiemogelijkheden.

Participatiemogelijkheden naar standaardkenmerken

In de overzichtstabellen 2.8 en 2.9 is de participatieladder weergegeven voor de standaardkenmerken geslacht, leeftijd¹⁷ en leefvorm. Als we kijken naar het kenmerk geslacht dan valt op dat meer participatiepotentieel wordt toegedicht aan mannen: 35% van

¹⁷ Van de Wajonginstroom (exclusief heropeningen) is 3% 27 jaar of ouder. De conclusies die in dit onderzoek getrokken worden, gelden dus zonder uitzondering ook voor de leeftijdsgroep jonger dan 27 jaar. Ten behoeve van de discussie rondom de Wajong zijn in bijlage F nog eens apart de standaardkenmerken weergegeven voor leeftijdsgroep jonger dan 27 jaar.

de mannen kan begeleid worden naar een reguliere werkgever tegen 26% bij vrouwen. Daarbij heeft circa een kwart van de vrouwen tijdelijk geen mogelijkheden (op medische gronden) tegen 14% van de mannen. Vermoedelijk hangen deze verschillen samen met verschillen in ziektebeelden.

Wajongers die instromen vanaf 25 jaar hebben duidelijk minder participatiemogelijkheden naar regulier werk (1 op de 5) dan Wajongers die jonger zijn (1 op de 3). Vanaf 25 jaar valt het grote aandeel op dat geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden heeft. In de leeftijdsklasse 20-24 jaar valt het grote aandeel op dat tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden heeft. Het aandeel dat duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden heeft in deze leeftijdsgroep is klein.

Relatief veel Wajongers (bijna 40%) die bij instroom bij hun ouders, familie of pleeggezin wonen, zijn geschikt voor begeleiding naar een reguliere werkgever, relatief weinig (circa 10%) hebben tijdelijk geen mogelijkheden. Alleenstaanden hebben juist vaak (meer dan een kwart) tijdelijk geen mogelijkheden en weinig duurzaam geen mogelijkheden.

Uit de instroomanalyse weten we dat herkomst en ziektebeeld belangrijke aspecten zijn. Het ligt dus voor de hand om bij de analyse van participatiemogelijkheden deze aspecten als uitgangspunt te nemen. Ze zijn naar alle waarschijnlijkheid ook de reden voor de verschillen bij geslacht, leeftijd en leefvorm.

Participatiemogelijkheden naar herkomstcategorieën

In tabel 2.3 is de participatieladder weergegeven voor de herkomstcategorieën¹⁸. We zien duidelijke verschillen. Wajongers die vanuit een werksituatie instromen, kunnen vrijwel allemaal begeleid worden naar een vorm van loonvormende arbeid (bijna 90%), waarbij een reguliere werkgever het meest in aanmerking komt. Na de Wajongers die vanuit werk instromen hebben Wajongers die vanuit school of studie instromen de meeste mogelijkheden voor het verrichten van loonvormende arbeid (60%). Aangezien dit de grootste herkomstcategorie is – ruim eenderde stroomt vanuit school of studie in –, kan verwacht worden dat deze groep de grootste bijdrage zal leveren aan de groep Wajongers die participeert in loonvormende arbeid. Daarentegen heeft een andere grote herkomstcategorie, Wajongers in een instelling (wonend of onder behandeling), maar beperkte mogelijkheden voor begeleiding naar een vorm van maatschappelijke participatie. Dit is ook logisch omdat het verblijf in een instelling één van de situaties is waarbij de VA GDBM vaststelt.

De overige drie – kleinere - herkomstcategorieën (thuis, bijstand en ZW/WAO/WIA) nemen een tussenpositie in. Binnen deze drie categorieën hebben Wajongers die thuis wonen de minste participatiemogelijkheden: een derde hiervan heeft als participatieoordeel "duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden". Dit zijn waarschijnlijk Wajongers met zwaardere verstandelijke of lichamelijke beperkingen die thuis, in plaats van in een instelling, worden verzorgd. De Wajongers die vanuit een andere arbeidsongeschiktheidsuitkering (ZW/WAO/WIA) instromen hebben de meeste mogelijkheden voor begeleiding naar een vorm van loonvormende arbeid. Bij instroom vanuit de Bijstand is de verdeling min of meer gelijkmatig. Zowel bij Wajongers uit de Bijstand als bij Wajongers die thuis wonen wordt - in

¹⁸ De herkomst is afgeleid uit de situatie waarin Wajongers zich bevinden op het moment van de claimbeoordeling. Voor een beschrijving en de analyse van de herkomst wordt verwezen naar Kenniscahier 2007-I "De groei van de Wajonginstroom".

vergelijking met de andere categorieën - voor een relatief groot deel begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk als hoogst mogelijke vorm van participatie gezien.

Tabel 2.3 Participatieladder, verdeling participatieoordelen Wajonginstroom 2002-2006 naar herkomstcategorie

	Bijstand	School/ studie	Instelling
Begeleiding naar reguliere werkgever	23%	42%	7%
Begeleiding naar sociale werkplaats	10%	18%	4%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	12%	10%	3%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	22%	10%	11%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	21%	8%	40%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	13%	12%	34%
Totaal	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom*	10%	34%	19%

	ZW/WAO/ WIA	Werk	Thuis
Begeleiding naar reguliere werkgever	24%	72%	24%
Begeleiding naar sociale werkplaats	18%	16%	5%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	2%	2%	12%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	18%	3%	14%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	21%	5%	12%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	17%	2%	33%
Totaal	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom*	9%	7%	9%

* de categorieën heropeningen (11%) en overige instroom zijn niet in de tabel opgenomen (1%)

VSO/PRO: In de instroomanalyse is ook specifiek gekeken naar de groep Wajongers die ooit Voortgezet Speciaal Onderwijs of praktijkonderwijs heeft gevolgd (VSO/PRO-achtergrond: zie voor beschrijving kader 2.2). De reden hiervoor is dat een steeds groter deel van de instroom uit deze categorie afkomstig is. Van de herkomstcategorie school/studie was in de periode 2002-2006 25% afkomstig uit het VSO/PRO. Naast de 25% Wajongers die direct uit het VSO/PRO instroomden was er nog groep van 19% die (ooit) op een dergelijke school heeft gezeten en vanuit een andere herkomstcategorie is ingestroomd. Tezamen had in de periode 2002-2006 44% van de instroom een VSO/PRO-achtergrond. In tabel 2.4 zijn de participatiemogelijkheden van deze categorie weergegeven.

Wat opvalt, is het verschil tussen het praktijkonderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Wajongers met een PRO-achtergrond hebben bijna allen mogelijkheden voor begeleiding naar een vorm van participatie (83%). Bovendien is meer dan de helft geschikt voor begeleiding naar een reguliere werkgever. Bij het VSO is het beeld meer diffuus. De uiterste treden op de participatieladder springen er uit. Toch kan ook hier meer dan de helft (55%) worden begeleid naar een vorm van participatie. Van de Wajongers met VSO-achtergrond heeft cluster 3 (het grootste cluster binnen het VSO) de minste participatiemogelijkheden. Ruim een derde heeft mogelijkheden voor begeleiding naar loonvormende arbeid en ruim een derde heeft duurzaam geen mogelijkheden. Voor een

relatief groot deel wordt bij cluster 3 begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk als de hoogst mogelijke vorm van participatie gezien. Bij cluster 4 liggen de participatiemogelijkheden een stuk gunstiger: ruim de helft heeft mogelijkheden om loonvormende arbeid te verrichten en slechts 10% heeft duurzaam geen mogelijkheden.

Kader 2.2 Beschrijving voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs

Voortgezet speciaal onderwijs(VSO)

Speciale Commissies voor Indicatiestellingen (CvI) beslissen aan de hand van landelijke criteria of een kind recht heeft op een plaats op een speciale school. Door de invoering van de Wet op expertisecentra is gezorgd dat de Commissies voor de indicatiestelling onafhankelijk van de speciale scholen hun beslissing over de aanvraag van een leerling-gebonden budget kunnen nemen. De speciale scholen werken binnen een regio samen in een Regionaal Expertisecentrum (REC). De scholen in het Voortgezet speciaal onderwijs zijn ingedeeld in de volgende vier verschillende clusters:

- Cluster 1: Onderwijsinstellingen voor visueel gehandicapte leerlingen:
- scholen voor kinderen die blind of slechtziend zijn
- scholen voor meervoudig gehandicapte blinde of slechtziende kinderen
- Cluster 2: Scholen voor auditief en communicatief gehandicapte leerlingen:
- scholen voor kinderen die doof zijn (DOV)
- scholen voor kinderen die slechthorend zijn (SH)
- scholen voor meervoudig gehandicapte dove of slechthorende kinderen
- scholen voor kinderen met ernstige spraak- / taalmoeilijkheden (ESM).
- Cluster 3: Scholen voor verstandelijk gehandicapte leerlingen, lichamelijk gehandicapte leerlingen (inclusief chronisch zieke leerlingen) en meervoudig gehandicapte leerlingen:
- scholen voor zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK)
- scholen voor langdurig zieke kinderen met somatische problematiek (LZK)
- scholen voor kinderen met een lichamelijke handicap (mytylscholen)
- scholen voor meervoudig gehandicapte kinderen met een lichamelijke handicap (tytylscholen)
- Cluster 4: Scholen voor leerlingen met ernstige ontwikkelingspsychopathologie:
Scholen voor kinderen met ernstige gedragsproblemen, met ontwikkelingsproblemen of psychiatrische problemen (ZMOK scholen (zeer moeilijk opvoedbare kinderen), Pedologische Instituten (PI), LZK met psychiatrische problematiek)

Praktijkonderwijs

In 1999 is begonnen met de invoering van het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO), met een nieuwe leerweg- en zorgstructuur. De bestaande voorzieningen voor IVBO/SVO-LOM/SVO-MLK zijn omgezet in leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs.

Praktijkonderwijs (PRO) is bedoeld voor die leerlingen (moeilijk lerende kinderen) die – ook met extra zorg – geen regulier diploma in een van de leerwegen kunnen halen en die het beste gediend zijn met onderwijs in de eerste fase van het voortgezet onderwijs dat hen direct toe leidt naar de arbeidsmarkt. Het praktijkonderwijs leidt dus niet op voor een diploma. De indicatiestelling wordt door een onafhankelijke commissie gedaan: de Regionale Verwijzingscommissie Voortgezet Onderwijs.

Tabel 2.4 Participatieoordeel Wajongers met een VSO/PRO achtergrond, 2002-2006

	Totaal VSO/ PRO achter- grond	PRO	VSO Totaal	VSO Cluster 3	VSO Cluster 4
Begeleiding naar reguliere werkgever	38%	53%	27%	21%	36%
Begeleiding naar sociale werkplaats	19%	23%	16%	15%	16%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	11%	7%	13%	17%	7%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	11%	9%	12%	10%	13%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	6%	5%	7%	3%	19%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	16%	3%	25%	35%	10%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom ¹⁹	44%	20%	25%	15%	7%

Wat we hieruit kunnen concluderen is dat een toename van de instroom vanuit het praktijkonderwijs leidt tot een toename van het aandeel "begeleiding naar een reguliere werkgever". Wat we ook kunnen concluderen is dat volgens de uitvoering de groep Wajongers met een PRO-achtergrond verreweg de grootste kans heeft op begeleiding naar werk.

Participatiemogelijkheden naar ziektebeelden

Naast herkomst vormt het ziektebeeld een belangrijk element in de ontwikkeling van de instroom. De vraag is wat de participatiemogelijkheden zijn voor de verschillende ziektebeelden. In tabel 2.5 is dit weergegeven. De tabel geeft een gevarieerd beeld. Voor Wajongers met een psychisch ziektebeeld wordt aangegeven dat het merendeel niet in staat is tot loonvormende arbeid bij instroom (77%). Veel zijn onder behandeling. In hoeverre er na de behandeling mogelijkheden tot participatie zijn moet nog blijken. Duidelijk is in ieder geval dat de Wajongers met een psychische stoornis een moeilijke groep vormen.

Van Wajongers met "overige ontwikkelingsstoornissen" (o.a. ADHD) kan een groot deel begeleid worden naar een reguliere werkgever. Er zijn er maar weinig die geen mogelijkheden tot participatie hebben (32%). Bovendien is het voor het grootste deel tijdelijk. Op basis van het oordeel bij instroom zijn Wajongers met "overige ontwikkelingsstoornissen" dus een kansrijke groep

Ook bij de Wajongers met een autistische stoornis kan een groot deel begeleid worden naar regulier werk. Deze categorie geeft ongeveer hetzelfde beeld als de vorige categorie. Slechts 35% heeft geen mogelijkheden tot participatie en het is bovendien voor een deel tijdelijk.

Wajongers met een somatisch ziektebeeld bewegen tussen uitersten. Er zijn veel Wajongers die begeleid kunnen worden naar een reguliere werkgever, maar er zijn er ook relatief veel die duurzaam geen mogelijkheden hebben (op medische of op arbeidskundige gronden).

¹⁹ 18 gevallen hebben zowel een PRO als een VSO achtergrond.

Tabel 2.5 Participatieoordeel naar primaire diagnose, 2002-2006

	Verstandelijk beperkt	Autistisch spectrum- stoornissen	Overige ontwikkelings- stoornissen	Psychische ziektebeelden	Somatische ziektebeelden	Totaal
Begeleiding naar reguliere werkgever	31%	40%	48%	16%	47%	31%
Begeleiding naar sociale werkplaats	19%	10%	16%	7%	9%	13%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	9%	15%	4%	5%	5%	7%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	9%	8%	9%	18%	15%	13%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	4%	15%	17%	41%	8%	18%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	27%	11%	7%	14%	16%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom	37%	10%	5%	33%	16%	100%

Verstandelijke beperkingen: De groep Wajongers met verstandelijke beperkingen geeft een diffuus beeld. Veel kunnen begeleid worden naar een vorm van participatie, maar relatief veel hebben duurzaam geen mogelijkheden. Dit beeld ontstaat omdat de groep verschillende subgroepen omvat (van zeer licht tot zwaar verstandelijk gehandicapt). Als we de groep opsplitsen naar niveau van verstandelijke beperking²⁰ ontstaat een ander beeld (tabel 2.6).

Tabel 2.6 Participatieoordeel naar primaire diagnose: Wajongers met een verstandelijke beperking, 2002-2006

	Zwaar verstandelijk beperkt	matig verstandelijk beperkt	Licht verstandelijk beperkt	Zeer licht verstandelijk beperkt	Totaal Verstandelijk beperkt	Totaal
Begeleiding naar reguliere werkgever	0%	8%	34%	58%	31%	31%
Begeleiding naar sociale werkplaats	0%	8%	27%	22%	19%	13%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	0%	9%	15%	4%	9%	7%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	2%	18%	10%	5%	9%	13%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	2%	1%	6%	3%	4%	18%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	96%	56%	9%	8%	27%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom	4%	6%	16%	10%	37%	100%

Op basis van de inschatting bij instroom hebben Wajongers met een zeer lichte verstandelijk beperking de meeste participatiemogelijkheden (80% reguliere werkgever en sociale werkplaats). Ook de Wajongers met een lichte verstandelijke beperking hebben participatie-

²⁰ Bij verstandelijk beperkingen worden vier niveaus gehanteerd: zwaar, matig, licht en zeer licht. Deze corresponderen met niveaus van intelligentie. De termen licht en zeer licht zijn misleidende termen. Vroeger werden deze mensen zwak begaafd genoemd. Bovendien gaat een verstandelijk beperking vaak gepaard met andere ziektebeelden.

mogelijkheden: 60% is in staat tot een vorm van loonvormende arbeid. Slechts 24% heeft geen mogelijkheden. Beide categorieën samen vertegenwoordigden in de periode 2002-2006 ruim een kwart van de totale instroom. Bovendien zijn deze groepen het sterkst toegenomen. Het zijn ook de groepen waar de Wajongers met een VSO/PRO-achtergrond zijn terug te vinden. De twee andere diagnosegroepen geven een heel ander beeld. De participatiemogelijkheden van deze groepen zijn zeer beperkt.

Complexe ziektebeelden: In veel gevallen (ruim 40%) is er sprake van een gecombineerde pathologie (co-morbiditeit): er zijn meerdere ziektebeelden. De vraag is of de participatiemogelijkheden bij Wajongers met meerdere ziektebeelden lager worden ingeschat dan bij Wajongers met één ziektebeeld. Tabel 2.7 laat dit zien voor de onderscheiden ziektebeelden. Omdat de aantallen per tweede diagnose te gering zijn voor een zinvolle analyse van de volledige participatieladder zijn de treden geaggregeerd tot twee: participatiemogelijkheden in ruime zin (treden 1, 2 en 3) en (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden (treden 4, 5, en 6). Als er in deze paragraaf gesproken wordt over participatie wordt dus participatie in ruime zin bedoeld.

Wajongers met meerdere ziektebeelden hebben minder participatiemogelijkheden, al zijn deze verschillen niet groot: 53% van de Wajongers met één ziektebeeld kan begeleid worden naar een vorm van participatie en 47% van de Wajongers met twee of meer ziektebeelden. Met name bij de Wajongers met een verstandelijke beperking als eerste diagnose worden de participatiemogelijkheden lager wanneer er sprake is van meerdere ziektebeelden.

De meeste participatiemogelijkheden van Wajongers met meerdere ziektebeelden komen voor bij combinaties van twee van de volgende ziektebeelden: (zeer) lichte verstandelijke beperking, autisme en overige ontwikkelingsstoornissen en somatisch ziektebeeld. Als afgezien wordt van de groep Wajongers met een zware of matige verstandelijk beperking komen de minste mogelijkheden voor als de eerste diagnose een psychisch ziektebeeld is. Met name wanneer er sprake is van nog een tweede psychische stoornis of een verstandelijke beperking worden de participatiemogelijkheden kleiner.

Het stellen van een eerste, een tweede enz. diagnose impliceert een hiërarchie die er niet altijd is. Soms zijn er meerdere diagnoses nodig om het ziektebeeld te beschrijven. Dit geldt bijvoorbeeld voor de combinatie '(zeer) licht verstandelijk gehandicapt' en 'autisme en overige ontwikkelingsstoornissen'. Dit betekent dat de participatiemogelijkheden gelijk blijven, ongeacht of de ene dan wel de andere als eerste of tweede diagnose is gesteld. Tabel 2.7 laat zien dat bij deze combinatie 70% bij instroom participatiemogelijkheden heeft. Ook is er geen hiërarchie in de combinatie van diagnoses 'psychisch ziektebeeld' en 'autisme en overige ontwikkelingsstoornissen'. Bij deze combinatie is in de helft van de gevallen begeleiding naar een vorm van participatie mogelijk.

Tabel 2.7 Participatieoordeel naar eerste en tweede diagnose²¹, 2002-2006

Eerste diagnose	Tweede diagnose						
	Geen	wel	(zeer) Licht verstandelijk beperkt	Autisme en overige ontwikkelings- stoornissen	Psychische ziektebeelden	Somatische ziektebeelden	Totale instroom
Zwaar of matig verstandelijk beperkt							
Participatiemogelijkheden in ruime zin ²²	19%	11%	*	5%	*	13%	15%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden ²³	81%	89%	*	95%	*	87%	85%
Totaal	100%	100%	*	100%	*	100%	100%
(zeer) licht verstandelijk beperkt							
Participatiemogelijkheden in ruime zin	83%	67%	*	70%	65%	75%	79%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	17%	33%	*	30%	35%	25%	21%
Totaal	100%	100%	*	100%	100%	100%	100%
Autisme en overige ontwikkelingsstoornissen²⁴							
Participatiemogelijkheden in ruime zin	68%	63%	72%	52%	51%	70%	66%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	32%	37%	28%	48%	49%	30%	34%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Psychische ziektebeelden							
Participatiemogelijkheden in ruime zin	29%	26%	26%	50%	22%	35%	28%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	71%	74%	74%	50%	78%	65%	72%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Somatische ziektebeelden							
Participatiemogelijkheden in ruime zin	59%	62%	83%	*	61%	53%	60%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	41%	38%	17%	*	39%	47%	40%
Totaal	100%	100%	100%	*	100%	100%	100%
Totale instroom							
Participatiemogelijkheden in ruime zin	54%	47%	66%	50%	33%	50%	51%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	46%	53%	34%	50%	67%	50%	49%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

* geen tot weinig gevallen

²¹ 'Zwaar tot matig verstandelijke beperking' als tweede diagnose komt nauwelijks voor. Deze categorie is daarom niet opgenomen in tabel 2.7.

²² Begeleiding naar reguliere werkgever, naar sociale werkplaats of dagbesteding/ vrijwilligerswerk.

²³ Duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden of tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden of geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden.

²⁴ In verband met de omvang van de groepen zijn stoornissen uit het autistisch spectrum en de overige ontwikkelingsstoornissen (o.a. ADHD) samengevoegd.

**Tabel 2.8 Participatieladder: kenmerken naar participatieoordeel
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotaal**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal	Totaal aantal
geslacht: man	35%	13%	8%	11%	14%	19%	100%	736
: vrouw	26%	12%	7%	15%	23%	18%	100%	606
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	32%	14%	8%	10%	14%	21%	100%	875
: 20 t/m 24 jaar	35%	8%	6%	15%	27%	8%	100%	253
: >= 25 jaar	21%	13%	7%	20%	21%	19%	100%	215
Herkomst: Bijstand	23%	10%	12%	22%	21%	13%	100%	163
: ZW/WAO/WIA	24%	18%	2%	18%	21%	17%	100%	102
: Instelling	7%	4%	3%	11%	40%	34%	100%	287
: Werk	72%	16%	2%	3%	5%	2%	100%	106
: School/studie	42%	18%	10%	10%	8%	12%	100%	511
: Thuis	24%	5%	12%	14%	12%	33%	100%	142
: Overig	22%	18%	0%	33%	13%	14%	100%	32
Diagnosegroep: zwaar/matig verstandelijk beperkt	5%	5%	5%	12%	1%	71%	100%	149
: licht verstandelijk beperkt	34%	27%	15%	10%	6%	9%	100%	230
: zeer licht verstandelijk beperkt	58%	22%	4%	5%	3%	8%	100%	128
: autistisch spectrumstoornissen	40%	10%	15%	8%	15%	11%	100%	138
: overige ontwikkelingsstoornissen	48%	16%	4%	9%	17%	7%	100%	66
: psychische ziektebeelden	16%	7%	5%	18%	41%	14%	100%	417
: somatische ziektebeelden	47%	9%	5%	15%	8%	16%	100%	215
Leefvorm: woont bij ouders/familie/pleeggezin	38%	15%	10%	11%	9%	17%	100%	760
: instelling of beschermde omgeving	14%	7%	6%	8%	34%	31%	100%	300
: alleenstaand	32%	12%	3%	16%	27%	9%	100%	174
: gehuwd of samenwonen	31%	11%	0%	26%	20%	12%	100%	63
: overig	25%	10%	0%	41%	11%	13%	100%	45

**Tabel 2.8 Participatieladder: kenmerken naar participatieoordeel, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotaal**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal	Totaal aantal
Laatste school: geen onderwijs	0%	2%	5%	3%	0%	90%	100%	66
: basisonderwijs	14%	25%	10%	18%	0%	32%	100%	25
: VSO: cluster 1 en 2	27%	30%	3%	22%	2%	16%	100%	38
: VSO: cluster 3	19%	15%	18%	10%	2%	36%	100%	209
: VSO: cluster 4	30%	19%	9%	12%	18%	11%	100%	64
: Praktijkonderwijs	52%	25%	7%	7%	5%	3%	100%	229
: VMBO	28%	10%	5%	15%	28%	15%	100%	181
: VWO/HAVO	31%	3%	4%	8%	39%	15%	100%	81
: ROC/MBO	42%	9%	5%	18%	19%	6%	100%	245
: HBO/universiteit	23%	4%	5%	16%	41%	10%	100%	181
: Onbekend	0%	0%	0%	14%	32%	53%	100%	22
VSO/PRO achtergrond: VSO	27%	16%	13%	12%	7%	25%	100%	364
: PRO	53%	23%	7%	9%	5%	3%	100%	279
: geen VSO/PRO achtergrond	25%	7%	5%	14%	28%	21%	100%	715
totaal	31%	13%	7%	13%	18%	19%	100%	1.342

**Tabel 2.9 Participatieladder: participatieoordeel naar kenmerken
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal
geslacht: man	62%	58%	57%	48%	43%	57%	55%
: vrouw	38%	42%	43%	52%	57%	43%	45%
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	68%	72%	70%	52%	53%	75%	65%
: 20 t/m 24 jaar	22%	11%	16%	23%	29%	8%	19%
: >= 25 jaar	11%	17%	14%	25%	19%	17%	16%
Herkomst: Bijstand	9%	10%	19%	21%	14%	9%	12%
: ZW/WAO/WIA	6%	11%	2%	11%	9%	7%	8%
: Instelling	5%	8%	10%	18%	48%	39%	21%
: Werk	18%	10%	2%	2%	2%	1%	8%
: School/studie	52%	53%	51%	31%	18%	24%	38%
: Thuis	8%	5%	17%	12%	7%	19%	11%
: Overig	2%	3%	0%	6%	2%	2%	2%
Diagnosegroep: zwaar/matig verstandelijk beperkt	2%	4%	8%	11%	1%	43%	11%
: licht verstandelijk beperkt	19%	37%	34%	13%	5%	8%	17%
: zeer licht verstandelijk beperkt	18%	17%	5%	4%	2%	4%	10%
: autistisch spectrumstoornissen	13%	8%	20%	7%	9%	6%	10%
: overige ontwikkelingsstoornissen	8%	6%	3%	3%	5%	2%	5%
: psychische ziektebeelden	16%	16%	20%	43%	71%	23%	31%
: somatische ziektebeelden	24%	11%	10%	19%	7%	14%	16%
Leefvorm: woont bij ouders/familie/pleeggezin	69%	69%	77%	49%	30%	51%	57%
: instelling of beschermde omgeving	10%	12%	17%	13%	43%	37%	22%
: alleenstaand	14%	12%	6%	17%	20%	6%	13%
: gehuwd of samenwonen	5%	4%	0%	10%	5%	3%	5%
: overig	3%	3%	0%	11%	2%	2%	3%

**Tabel 2.9 Participatieladder: participatieoordeel naar kenmerken, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal
Laatste school: geen onderwijs	0%	1%	3%	1%	0%	24%	5%
: basisonderwijs	1%	4%	3%	3%	0%	3%	2%
: VSO: cluster 1 en 2	3%	7%	1%	5%	0%	2%	3%
: VSO: cluster 3	9%	18%	38%	12%	2%	31%	16%
: VSO: cluster 4	5%	7%	6%	4%	5%	3%	5%
: Praktijkonderwijs	29%	34%	17%	10%	5%	3%	17%
: VMBO	12%	10%	9%	16%	21%	11%	14%
: VWO/HAVO	6%	2%	3%	4%	13%	5%	6%
: ROC/MBO	25%	13%	13%	26%	20%	6%	18%
: HBO/universiteit	10%	4%	8%	17%	31%	8%	13%
: Onbekend	0%	0%	0%	2%	3%	5%	2%
VSO/PRO achtergrond: VSO	23%	34%	47%	27%	11%	37%	27%
: PRO	36%	37%	20%	14%	6%	4%	21%
: geen VSO/PRO achtergrond	43%	29%	34%	60%	85%	59%	53%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal aantal	415	169	100	169	240	249	1.342

2.4 De ontwikkeling van het participatieoordeel

In paragraaf 2.1 bleek dat de verdeling van de participatiemogelijkheden over de instroomjaren niet constant is (zie ook tabel 2.10). Met name het aandeel van de categorie "begeleiding naar reguliere werkgever" is sterk gestegen tussen 2002 en 2006. Dit is vooral ten koste gegaan van het aandeel "duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden".

Tabel 2.10 Participatieladder, verdeling participatieoordelen Wajonginstroom

	2002	2004	2005	2006
Begeleiding naar reguliere werkgever	25%	29%	30%	36%
Begeleiding naar sociale werkplaats	12%	11%	16%	11%
Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	8%	6%	8%
Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	11%	14%	13%	12%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	20%	16%	17%	18%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	26%	21%	17%	14%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Uit de analyse van de Wajonginstroom is gebleken dat de samenstelling van de instroom niet constant is (zie tabel 2.11). Sommige instroomcategorieën nemen sterker toe (bijvoorbeeld de doorstroom vanuit de Bijstand of het aantal Wajongers met een verstandelijke beperking) dan andere. Daarnaast kan uit de vorige paragraaf geconcludeerd worden dat de verdeling van de participatiemogelijkheden voor de verschillende deelgroepen duidelijk verschilt. Het is dan logisch om te veronderstellen dat de ontwikkeling in de verdeling van de participatiemogelijkheden vooral het gevolg is van de verandering van de samenstelling van de instroompopulatie. In deze paragraaf zal dit nader worden onderzocht.

Tabel 2.11 Instroom, ontwikkeling deelgroepen (2002-2006)

	2002	2004	2005	2006
Naar herkomstcategorie				
Heropening	13%	13%	11%	7%
Bijstand	8%	9%	10%	14%
Vanuit ZW/WAO/WIA	13%	10%	5%	6%
Instelling	18%	18%	18%	21%
Werk	7%	6%	7%	8%
School/studie	33%	33%	38%	32%
Thuis	7%	10%	9%	11%
Overig	0%	0%	2%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Naar ziektebeeld				
Verstandelijk beperkt	32%	36%	39%	37%
Autistisch spectrumstoornissen	9%	8%	10%	11%
Overige ontwikkelingsstoornissen	2%	5%	7%	4%
Psychische ziektebeelden	37%	35%	31%	32%
Somatische ziektebeelden	20%	16%	13%	16%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Herkomst

In tabel 2.12 zijn de participatiemogelijkheden weergegeven per jaar voor de verschillende herkomstcategorieën. Omdat de aantallen per jaar te gering zijn voor een zinvolle analyse van de volledige participatieladder voor alle herkomstcategorieën²⁵ zijn de treden geaggregeerd tot participatiemogelijkheden in ruime zin (treden 1, 2 en 3) en (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden (treden 4, 5, en 6). Als er in deze paragraaf gesproken wordt over participatie wordt dus participatie in ruime zin bedoeld.

Tabel 2.12 Participatiemogelijkheden naar herkomst (2002-2006)

	2002	2004	2005	2006
Vanuit Bijstand				
Participatiemogelijkheden in ruime zin ²⁶	33%	32%	45%	54%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden ²⁷	67%	68%	55%	46%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Vanuit een instelling				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	17%	18%	14%	13%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	83%	82%	86%	87%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Vanuit school/studie				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	63%	65%	68%	79%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	37%	35%	32%	21%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Met een PRO-achtergrond				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	73%	82%	80%	89%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	27%	18%	20%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Met een VSO-achtergrond				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	53%	55%	57%	55%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	47%	45%	43%	45%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Andere herkomstcategorieën²⁸				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	41%	55%	60%	62%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	59%	45%	40%	38%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Totale instroom				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	43%	49%	52%	56%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	57%	51%	48%	44%
Totaal	100%	100%	100%	100%

²⁵ Voor de herkomstcategorie instellingen en school/studie zijn de aantallen wel groot genoeg.

²⁶ Begeleiding naar reguliere werkgever, naar sociale werkplaats of dagbesteding/vrijwilligerswerk.

²⁷ Duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden of tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden of geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden.

²⁸ Andere herkomstcategorieën zijn ZW/WAO/WIA, werk, thuis plus overige.

Bij de instroom vanuit de Bijstand zien we een ontwikkeling die vergelijkbaar is met de ontwikkeling van de totale instroom: er treedt een duidelijke verschuiving op van overwegend geen participatiemogelijkheden naar overwegend wel participatiemogelijkheden. De verschuiving treedt echter vooral op vanaf 2005, het jaar dat de invloed van de nieuwe Bijstandswet²⁹ zichtbaar werd. Kennelijk verschilt de extra doorstroom van de doorstroom uit de voorafgaande jaren: ze hebben meer mogelijkheden.

Bij de instroom vanuit instellingen is de verdeling redelijk stabiel. Deze stabiliteit gaat wel gepaard met een verschuiving van het aandeel Wajongers met duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden (van 39% in 2002 naar 26% in 2006) naar Wajongers met tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden (van 33% in 2002 naar 48% in 2006). Een reden hiervoor kan de veranderde uitvoering zijn: meer gericht op wat Wajongers wel kunnen dan op wat ze niet kunnen. Een andere reden kan een toename zijn van Wajongers die onder behandeling zijn. Vanuit de instroomanalyse zijn daar aanwijzingen voor.

De instroom vanuit school/studie laat met name de laatste twee jaar een duidelijke verschuiving zien richting participatiemogelijkheden. Uit de instroomanalyse is duidelijk geworden dat met name de instroom van Wajongers met een VSO/PRO-achtergrond is toegenomen (42% van de totale instroom in 2006). Deze ontwikkeling loopt parallel met een toename van het aandeel Wajongers met een lichte tot zeer lichte verstandelijke beperking. Gegeven de verschillen in participatiemogelijkheden (zie vorige paragraaf) kan verwacht worden dat de verschuiving bij school/studie het gevolg is van deze achterliggende ontwikkeling.

Tabel 2.12 laat zien dat de verdeling van de mogelijkheden bij Wajongers met een VSO-achtergrond redelijk stabiel is. Bij Wajongers met een PRO-achtergrond is dat echter niet het geval. Er is een duidelijke verschuiving richting participatiemogelijkheden. Ook voor deze verschuiving zijn meerdere verklaringsmogelijkheden. Het kan het gevolg zijn van de al eerder genoemde veranderde uitvoering zijn: meer gericht op wat Wajongers wel kunnen dan op wat ze niet kunnen. Het kan ook worden veroorzaakt doordat de instroom van Wajongers met een PRO-achtergrond steeds meer bestaat uit jongeren met mogelijkheden. Het is mogelijk dat jongeren met een PRO-achtergrond de laatste jaren moeilijker een baan krijgen of behouden dan in eerdere jaren en daarom meer een beroep doen op de Wajong. Het is met name de categorie "begeleiding naar reguliere werkgever" die toeneemt (van 48% naar 64%). Doordat niet alleen de participatiemogelijkheden van de groep toenemen, maar ook het aandeel van de groep in de totale instroom stijgt is er sprake van een dubbel effect. Dit verklaart in ieder geval een deel van de verschuiving naar participatiemogelijkheden bij Wajongers.

Ziektebeelden

Voor de ziektebeelden kan een vergelijkbaar overzicht (tabel 2.13) gemaakt worden als voor de herkomstcategorieën. Daarbij is de groep verstandelijk beperkten opgesplitst naar niveau van beperking.

²⁹ In 2004 is de nieuwe Bijstandswet (WWB) ingevoerd. Vanaf dat moment hebben gemeenten er financieel belang dat de Bijstandspopulatie zo gering mogelijk is. In het verlengde daarvan screenen gemeentes de Bijstandspopulatie op potentiële Wajongers. Als gevolg daarvan is de doorstroom vanuit de Bijstand sterk toegenomen (van ca. 800 in de jaren voor 2005 tot naar schatting 4.000 in 2007)

Tabel 2.13 Participatiemogelijkheden naar ziektebeeld (2002-2006)

	2002	2004	2005	2006
Zwaar of matig verstandelijk beperkt				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	13%	16%	13%	20%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	87%	84%	87%	80%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Licht verstandelijk beperkt				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	61%	74%	80%	80%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	39%	26%	20%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Zeer licht verstandelijk beperkt				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	79%	88%	85%	83%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	21%	12%	15%	17%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Autisme en overige ontwikkelingsstoornissen				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	71%	53%	64%	72%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	29%	47%	36%	28%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Psychische ziektebeelden				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	22%	24%	30%	32%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	78%	76%	70%	68%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Somatische ziektebeelden				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	62%	58%	66%	57%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	38%	42%	34%	43%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Totale instroom				
Participatiemogelijkheden in ruime zin	43%	49%	52%	56%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	57%	51%	48%	44%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bij de groep Wajongers met een zwaar of matige verstandelijke beperking is de verdeling van de participatieoordelen vrij stabiel. Bewegingen zijn vooral het gevolg van de verschillen in de verdeling zwaar/matig verstandelijk gehandicapt. Gezien de ernst van de beperkingen is het ook niet waarschijnlijk dat er veel ontwikkeling zit in de mogelijkheden van deze groep.

De groep Wajongers met een lichte verstandelijke beperking kent wel een ontwikkeling in de verdeling van de participatieoordelen. Het aandeel met participatiemogelijkheden neemt toe van 61% in 2002 tot 80% in 2006. Deze toename is vooral het gevolg van een verschuiving van het oordeel begeleiding naar een reguliere werkgever. De groep bestaat voor ruim 80% uit Wajongers met een VSO/PRO-achtergrond. Dit aandeel is vrij stabiel. Gezien het verschil in participatiemogelijkheden tussen Wajongers met een VSO-achtergrond en met PRO-

achtergrond (zie vorige paragraaf) zou de toename verklaard kunnen worden door een toename van het aandeel Wajongers met een PRO-achtergrond. Er is binnen VSO/PRO echter geen duidelijke verschuiving richting het praktijkonderwijs zichtbaar. De toename van het aandeel met participatiemogelijkheden is dus niet het gevolg van een verandering van de samenstelling van de deze groep.

De groep Wajongers met een zeer lichte verstandelijke beperking laat niet echt een duidelijke ontwikkeling zien. Dat is voor deze groep ook niet echt te verwachten omdat zij al dicht tegen de maximale participatiemogelijkheden aanzitten. De groep bestaat voor ruim 80% uit leerlingen met een VSO/PRO achtergrond.

In verband met de omvang van de groepen zijn overige ontwikkelingsstoornissen samengevoegd. Binnen deze groep lijkt zich een verschuiving voor te doen richting participatiemogelijkheden. Dat geldt in ieder geval voor de jaren 2004-2006. In die periode neemt de instroom van deze groep sterk toe. De verschuiving richting meer participatiemogelijkheden kan dus zowel te wijten zijn aan een verandering in de aard van de instroom als aan de eerder genoemde verandering in de uitvoering.

Bij de groep Wajongers met een psychische stoornis is een geleidelijke verschuiving richting meer mogelijkheden te zien. De aantallen zijn te klein om iets te kunnen zeggen over de afzonderlijke ziektebeelden. Deze analyse kan echter ook worden uitgevoerd op het integrale Wajongbestand. Tussen 2002 en 2005 zijn daar geen duidelijke verschuivingen te zien. Ook is geen duidelijke toename van een specifieke herkomstcategorie aan te wijzen. De verschuiving heeft in ieder geval niet te maken met een toename van instroom van Wajongers met een VSO/PRO-achtergrond. Minder dan 10% heeft een VSO/PRO-achtergrond. Als verklaringsgrond voor de verschuiving blijft voorlopig de verandering in de uitvoering over.

De groep Wajongers met een somatisch ziektebeeld laat geen duidelijk ontwikkeling van de verdeling van de participatiemogelijkheden zien.

Welke conclusie kunnen we uit de voorafgaande analyse trekken? Wat we in ieder geval kunnen vaststellen is dat veranderingen in de populatiesamenstelling (herkomst, ziektebeeld) een rol spelen in de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden. Wajongers met een praktijkschoolachtergrond (met veelal lichte tot zeer lichte verstandelijke beperkingen) hebben meer participatiemogelijkheden: toename van het aandeel leidt bij gelijkblijvende omstandigheden tot een toename van de participatiemogelijkheden van de totale instroom. Ook een toename van andere ontwikkelingsstoornissen als autisme of ADHD leidt tot een toename van de participatiemogelijkheden.

Veranderingen in de populatiesamenstelling zijn echter niet de enige verklaring. Bij de doorstroom vanuit de Bijstand zien we een toename van de participatiemogelijkheden vanaf 2005. Dit hangt samen met de invoering van de nieuwe Bijstandswet. Bij de instroom van Wajongers met een praktijkschoolachtergrond zien we ook een verschuiving naar meer participatiemogelijkheden. Hier is denkbaar dat de toename van jongeren uit dit schooltype betekent dat steeds kansrijkere jongeren doorstromen naar de Wajong. Dit kan te maken hebben met een grotere bekendheid van de Wajong, maar het is ook mogelijk dat het voor deze jongeren steeds moeilijker is geworden om na school een baan te krijgen of te behouden. Bij de instroom vanuit instellingen zien we een verschuiving van "duurzaam geen

mogelijkheden" naar "tijdelijk geen mogelijkheden". Er zijn aanwijzingen dat meer jongeren onder behandeling zijn. Tenslotte kunnen ook wijzigingen in de uitvoering van de Wajong tot verschuivingen leiden.

2.5 Conclusies

We hebben op basis van de oordelen van de verzekeringsarts en de arbeidsdeskundige over de participatiemogelijkheden een participatieladder gecreëerd. Daaruit blijkt volgens het oordeel van de arbeidsdeskundige dat 44% van de instroom uit 2002-2006 mogelijkheden heeft tot een vorm van loonvormende arbeid, waarvan 31% begeleid kan worden naar een reguliere werkgever. Uiteindelijk heeft 51% (inclusief dagbesteding/vrijwilligerswerk) van de instroom mogelijkheden tot een vorm van participatie (participatie in ruime zin). Daarentegen heeft 49% (tijdelijk) geen mogelijkheden tot enige vorm van participatie.

Ook voor de verschillende deelgroepen in de Wajong kan een participatieladder worden opgesteld. Uit de analyse daarvan blijkt dat de grootste kansen voor begeleiding naar loonvormende arbeid worden toegedicht aan Wajongers die instromen vanuit werk (88%) en vanuit school of studie (60%). Bij school/studie geldt dit in het bijzonder voor de instroom van Wajongers met een PRO-achtergrond, waarvan 76% in staat wordt geacht tot loonvormende arbeid. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (61%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (80%). Deze groep overlapt voor een belangrijk deel met de groep met een PRO-achtergrond. Ook aan Wajongers met een autistische stoornis of een andere ontwikkelingsstoornis en aan Wajongers met een somatisch ziektebeeld worden relatief veel kansen toegedicht.

Weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid worden daarentegen toegedicht aan Wajongers in een instelling (11%), al dan niet onder behandeling. Daarvan is 85% (tijdelijk) niet in staat tot enige vorm van participatie. Ook Wajongers met psychische stoornissen (23%) en Wajongers met zwaar of matige verstandelijke beperkingen hebben weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid. Deze groepen overlappen elkaar voor een belangrijk deel. Wat verder geconcludeerd kan worden is dat Wajongers, die instromen vanuit de Bijstand, relatief weinig mogelijkheden hebben tot loonvormende arbeid (33%). Hierin komt tot uiting dat 2/3e van deze groep te maken heeft met psychische ziektebeelden.

Wajongers met meerdere ziektebeelden hebben minder participatiemogelijkheden, al zijn deze verschillen niet groot: 53% van de Wajongers met één ziektebeeld kan begeleid worden naar een vorm van participatie en 47% van de Wajongers met twee of meer ziektebeelden. Met name bij de Wajongers met een verstandelijke beperking als eerste diagnose worden de participatiemogelijkheden lager wanneer er sprake is van meerdere ziektebeelden.

We kunnen vaststellen dat sommige groepen een duidelijk profiel hebben. Wajongers, die instromen vanuit werk of praktijkonderwijs dan wel Wajongers met lichte verstandelijke beperkingen dan wel met een andere ontwikkelingsstoornis, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als kansrijk te karakteriseren. Wajongers, die instromen vanuit instellingen of een achtergrond van psychische ziektebeelden of een zware dan wel matige verstandelijke beperking hebben, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als weinig kansrijk te karakteriseren. Andere groepen hebben een meer diffuus beeld.

Uit de analyse van de participatieladder blijkt dat Wajongers die in 2006 zijn ingestroomd meer participatiemogelijkheden hebben dan Wajongers die in 2002 zijn ingestroomd. Werd in 2002 37% in staat geacht tot loonvormende arbeid, in 2006 was dit percentage gestegen tot 47%. De toename is vooral het gevolg van de toename bij categorie "begeleiding naar reguliere werkgever", de hoogste trede op de ladder.

Aan de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden liggen meerdere verklaringen ten grondslag. Ten eerste spelen de veranderingen in de populatiesamenstelling (herkomst, ziektebeeld) een rol bij de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden. Wajongers met een praktijkschoolachtergrond (met veelal lichte tot zeer lichte verstandelijke beperkingen) hebben meer participatiemogelijkheden: toename van het aandeel leidt bij gelijkblijvende omstandigheden tot een toename van de participatiemogelijkheden van de totale instroom. Ook de toename van andere ontwikkelingsstoornissen als autisme of ADHD leidt tot een toename van de participatiemogelijkheden.

Naast veranderingen in de populatiesamenstelling zijn er ook binnen de deelgroepen verschuivingen naar meer participatiemogelijkheden. Zo hebben Wajongers die vanaf 2005 uit de Bijstand komen meer participatiemogelijkheden dan Wajongers die in eerdere jaren zijn doorgestroomd. Dit hangt samen met de invoering van de nieuwe Bijstandswet. Ook bij de instroom van Wajongers met een praktijkschoolachtergrond is een verschuiving naar meer participatiemogelijkheden zichtbaar. Hier is denkbaar dat de toename van jongeren uit dit schooltype betekent dat steeds kansrijkere jongeren doorstromen naar de Wajong. Dit kan te maken hebben met een grotere bekendheid van de Wajong, maar het is ook mogelijk dat het voor deze jongeren steeds moeilijker is geworden om na school een baan te krijgen of te behouden.

3 Participatie: feitelijke situatie

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is steeds uitgegaan van het oordeel over participatiemogelijkheden bij instroom in de Wajong. De analyse van het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom is belangrijk. Het geeft een indicatie van de beschikbare ruimte om de participatie van Wajongers te verhogen en geeft ook een beeld van deelgroepen met de grootste succesverwachting. Aan de andere kant betreft het hier een eerste oordeel. Jongeren ontwikkelen zich. Mogelijkheden kunnen toe- of afnemen. Verder zijn er omgevingsfactoren die de mogelijkheden beïnvloeden (zoals de beschikbaarheid van werk). De vraag is wat nu de feitelijke participatie is van de Wajongers die zijn ingestroomd in de jaren 2002 tot en met 2006. Dit hoofdstuk richt zich daarom op de feitelijke situatie eind 2006.

Als eerste zullen we ingegaan op de vraag wat de actuele participatiestatus is. Een belangrijk aspect daarbij is de ontwikkeling van de participatie in de tijd. Na de analyse op totaalniveau zal net als in het vorige hoofdstuk verder ingegaan worden op de deelgroepen. Hoe ontwikkelt de participatie van de verschillende herkomst- en diagnosegroepen zich. Het hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies.

3.2 Participatiestatus: totaalbeeld

Naast het oordeel van VA en AD over de participatiemogelijkheden is in het dossieronderzoek voor zover mogelijk vastgesteld wat de actuele participatiestatus is van de Wajongers in de onderzoekspopulatie³⁰. Met actuele participatiestatus wordt hier bedoeld de status ultimo 2006³¹.

De participatiestatus kent meer vormen dan het participatieoordeel. Naast werken in een reguliere baan kan men ook bezig zijn met een traject richting een reguliere baan. Werken in een sociale werkplaats (beschut werk) is een participatiestatus, maar ook op de wachtlijst staan of een indicatie hebben voor een sociale werkplaats. Naast geen participatiemogelijkheden³² is er ook de mogelijkheid dat personen thuis zitten zonder participatie. Verder komt de situatie voor dat de mogelijkheden van de persoon nog worden onderzocht. Tenslotte is er nog een belangrijke groep waarvan de uitkering inmiddels is

³⁰ De actuele participatiestatus is op basis van de dossierinformatie niet altijd vast te stellen. De persoon in kwestie kan uitgestroomd zijn uit de Wajong. Het kan ook zijn dat er geen recente informatie aanwezig is in het dossier is. De informatie in het dossier kan echter aangevuld worden met de informatie uit de registratiesystemen van UWV. We kunnen bijvoorbeeld uit het CBBS actuele informatie halen over de DBM/GDBM status. Daarnaast kunnen we vaststellen wat de actuele uitkeringsstatus is (lopende Wajonguitkering, uitkering via een sociale werkplaats, beëindigde Wajonguitkering, reden beëindiging, WW-uitkering). Verder beschikken we over informatie over de mogelijke dienstverbanden. Voor de analyse is zo een participatiestatus geconstrueerd.

³¹ Dat betekent dat de looptijd van de dossierpopulatie uiteenloopt van maximaal vijf jaar (instroom begin 2002) tot vrijwel nul (instroom eind 2006).

³² Omdat we niet in staat zijn om bij de actuele participatiestatus een duidelijk onderscheid te maken tussen geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden, tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden en duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden zijn deze groepen samengevoegd.

beëindigd. In tabel 3.1 is de feitelijke status eind 2006 weergegeven voor Wajongers uit de verschillende instroomjaren.

In de tabel kunnen we al een aantal interessante zaken zien. In totaal participeert 25% van de Wajongers in een vorm van loonvormende arbeid (reguliere werkgever of sociale werkplaats), daarvan werkt ruim 2/3 bij een reguliere werkgever. In kader 3.1 wordt een beeld gegeven van het soort werk dat Wajongers doen. 12% is op weg naar een vorm van loonvormende arbeid .

Tabel 3.1 Feitelijke situatie* Wajonginstroom, procentuele verdeling

	2002	2004	2005	2006	<i>Totaal</i>
Reguliere werkgever	13%	19%	21%	21%	19%
Traject richting regulier werkgever/werkzoekend	6%	6%	9%	11%	9%
Werkt in sociale werkplaats	7%	9%	8%	3%	6%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	1%	3%	2%	4%	3%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	16%	13%	7%	9%	10%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	29%	28%	26%	28%	28%
Zit op school/studie	8%	10%	17%	19%	14%
Uitkering beëindigd	15%	9%	4%	2%	6%
Zit thuis, zonder participatie	3%	2%	1%	1%	1%
Mogelijkheden worden nog onderzocht	0%	1%	1%	1%	1%
Onbekend	3%	0%	5%	0%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

*stand ultimo 2006

We zien bij verschillende vormen van participatie verschillende ontwikkelingen. Het percentage "reguliere werkgever" neemt af naarmate de instroom verder terug in de tijd ligt: van 21% in 2006 naar 13% in 2002. De vraag is waar dit door komt. Komt dit door een veranderde samenstelling van de verschillende instroomcohorten, of is er sprake van toenemende uitval of is er iets anders aan de hand. Nadere analyse is nodig.

Ook het percentage dat nog op school zit, neemt af naarmate het jaar van instroom verder in het verleden ligt. Dat is op zich niet verbazingwekkend. Wel kunnen we constateren dat vijf jaar na instroom nog 8% op school zit. De ontwikkeling van het percentage dagbesteding vertoont een tegengestelde ontwikkeling. Naarmate de instroom verder in het verleden ligt neemt het percentage toe. Wat verder opvalt, is dat het percentage Wajongers dat (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden heeft vrijwel stabiel is. We weten echter uit hoofdstuk 2 dat het percentage bij het participatieoordeel voor de oudere jaren hoger is dan voor recente jaren. Ook het beeld dat hier achter zit moet nog verder worden geanalyseerd voor conclusies getrokken kunnen worden.

Kader 3.1 Soort werk Wajongers

In het dossieronderzoek hebben we ook gekeken naar het soort werk dat Wajongers doen. Voor ruim de helft van de Wajongers die bij een reguliere werkgever werkt is hierover informatie gevonden. Over het algemeen levert dit vooral een beeld op van waar (of als wat) ze werken. Welke werkzaamheden ze precies uitvoeren is vaak niet duidelijk. In onderstaande tabel is een overzicht gemaakt van het meest voorkomende werk van Wajongers zoals we dat in de dossiers hebben kunnen vinden.

Tabel 3.1a Soort werk Wajongers bij reguliere werkgever

Soort werk	%
medewerker horeca	11%
medewerker groenvoorziening / hoveniersbedrijf / kwekerij	11%
medewerker supermarkt	6%
medewerker bouw- , houtbedrijf	6%
productiemedewerker	5%
verkoopmedewerker	5%
keukenhulp (spoelen, afwassen)	5%
schoonmaker	5%
administratief medewerker	3%
magazijnmedewerker	4%
overig	33%
totaal	100%
totaal aantal	169

Uit de tabel blijkt dat veel Wajongers in de horeca werken. Wat ze daar doen kan erg verschillen. De een werkt in de bediening, de ander werkt bijvoorbeeld in de keuken bij McDonald's. Bij medewerkers bij een hout- of bouwbedrijf hebben we Wajongers gezien die (alleen) hand- en spandiensten verrichten, maar ook die assisteren bij de houtbewerking of timmerman zijn. Wajongers die in een supermarkt werken, werken daar vaak als vakkenvuller. Verder valt op dat veel Wajongers hulpkracht, assistent, aankomend medewerker of leerling zijn.

Ook is gekeken naar het soort werk van Wajongers die bij een sociale werkplaats werken. De meeste Wajongers (ongeveer 30%) doen in- en uitpakwerk, ook een groot deel van de Wajongers werkt in de groenvoorziening of bij een kwekerij (ongeveer 20%). Daarnaast zien we, net als bij Wajongers die bij een reguliere werkgever werken, magazijnmedewerkers, productiemedewerkers, keukenhulpen en schoonmakers.

Uit tabel 3.1 blijkt dat voor 24% van de Wajongers de participatiestatus onbepaald is. Dat geldt, naast de groep Wajongers die nog op school zit, voor de categorieën "Uitkering beëindigd", "Zit thuis zonder participatie", "Mogelijkheden worden nog onderzocht" en "Onbekend". Betekent het feit dat Wajongers thuis zitten zonder participatie dat de persoon in kwestie geen mogelijkheden heeft? Hoe zit dit voor de groep waarvan de mogelijkheden nog onderzocht worden? En wat is de participatiestatus van de groep waarvan de uitkering is beëindigd? Zijn deze Wajongers aan het werk of is er iets anders aan de hand. In kader 3.2 "Groepen met een onbepaalde status" is een nadere analyse van deze groepen opgenomen. Op basis daarvan en op basis van overwegingen van vergelijkbaarheid met het participatieoordeel passen we een paar vereenvoudigingen toe (zie tabel 3.2). Omwille van de vergelijkbaarheid met het participatieoordeel wordt de groep beëindigde uitkeringen verdeeld over de andere vormen van participatie. De beëindigingen die werken bij een reguliere

werkgever worden toegevoegd aan de groep "Reguliere werkgever" enzovoorts. De groepen "school/studie", "Zit thuis, zonder participatie", "Mogelijkheden worden nog onderzocht" en "onbekend" worden samengevoegd in groep "participatiestatus onbepaald".

Tabel 3.2 Nadere vereenvoudiging participatievormen

Participatievormen	Participatiestatus
Reguliere werkgever	Reguliere werkgever
Traject richting regulier werkgever/werkzoekend	Traject richting regulier werkgever
Werkt in sociale werkplaats	Sociale werkplaats
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	Dagbesteding/vrijwilligerswerk
Zit op school/studie	Participatiestatus onbepaald
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden
Uitkering beëindigd	Circa 1/3 ^e geen participatiemogelijkheden, circa 2/3 ^e verdeelt over overige groepen
Zit thuis, zonder participatie	Participatiestatus onbepaald
Mogelijkheden worden nog onderzocht	Participatiestatus onbepaald
Onbekend	Participatiestatus onbepaald

Voor de groepen "Traject richting regulier werkgever" en "Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie" kan ook gesteld worden dat participatiestatus voor deze groepen onbepaald is. Wij zijn echter van mening dat de participatiestatus voor deze groepen wel bekend is. Op traject naar een reguliere werkgever betekent immers dat alle partijen van mening zijn dat regulier werk het doel is. Voor de groep op de wachtlijst voor een sociale werkplaats geldt hetzelfde. De status is sociale werkplaats. Er is alleen nog geen plaats.

Kader 3.2 Groepen met een onbepaalde participatiestatus

Een manier om naar de groepen met een onbepaalde participatiestatus te kijken is via de ziektebeelden. Voor de groepen "Uitkering beëindigd", "Zit thuis zonder participatie", "Mogelijkheden worden nog onderzocht" en "Onbekend" is dit uitgezocht. Bij deze groepen blijken de psychische ziektebeelden oververtegenwoordigd te zijn (tussen de 47% en 66% tegen 31% bij hele populatie). Dat geldt opvallend genoeg ook voor de groep waarvan de uitkering is beëindigd. Wat bij deze groep verder opvalt is dat er maar heel weinig Wajongers met een ontwikkelingsstoornis bij zijn (bij elkaar 9%). Uit hoofdstuk 2 weten we dat de inschatting van de participatiemogelijkheden voor de groep met een psychische stoornis laag is. Dat lijkt aan te geven dat deze groepen relatief weinig participatiemogelijkheden hebben.

De groep beëindigde uitkeringen is een belangrijke groep. Uitkeringen kunnen beëindigd zijn vanwege herstel (minder dan 25% arbeidsongeschikt), vanwege overlijden of vanwege andere redenen: sanctie, detentie enz. Uit de analyse van de reden van beëindiging blijkt dat 2/3^e uitstroomt vanwege herstel, 17% is overleden en 17% is uitgestroomd om andere redenen. Hieruit kunnen we in ieder geval concluderen dat tenminste 1/3^e is uitgestroomd zonder een vorm van participatie. De vraag is dan vervolgens wat de status is van de groep die uitgestroomd is wegens herstel. Op basis van de dienstverbandgegevens uit de periode 2002-2005 blijkt dat circa 50% van de groep een dienstverband heeft gehad in het jaar waarin de uitkering werd beëindigd. Daarna neemt het percentage toe. Bovendien zijn de dienstverbanden redelijk stabiel. Voor de 50% die niet werkten geldt dat de meesten studeren dan wel op een traject naar regulier werk zitten. We kunnen hieruit concluderen dat het overgrote deel van de groep, beëindigd wegens herstel, participeert.

De gevolgen van de aanpassingen zijn weergegeven in tabel 3.3. In vergelijking met de tabel 3.1 zijn er nu een paar veranderingen waar te nemen. In tabel 3.1 was nog een duidelijke afname te zien bij de categorie reguliere werkgever. Nu schommelt het aandeel echter rond de 22%. Het percentage Wajongers dat participeert in loonvormende arbeid is 29% tegen 25% in tabel 3.1. Het verschil zit in de beëindigde uitkeringen.

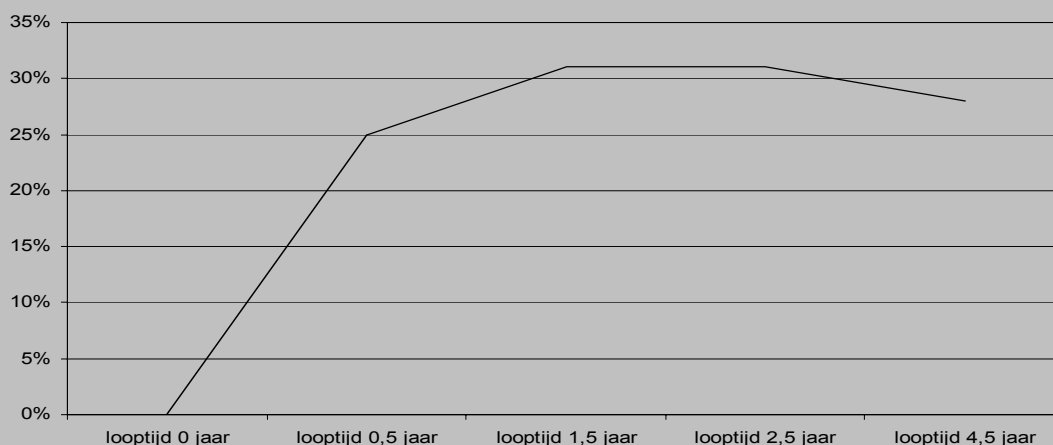
De ontwikkeling van de participatiestatus

Naast het niveau van participatie is ook de ontwikkeling van de participatiestatus van belang. Voor de analyse van de ontwikkeling wordt gebruik gemaakt van een analysemodel dat in kader 3.2 wordt het uiteengezet.

Kader 3.3 Cohortbenadering

Vanuit analytisch oogpunt kunnen de jaren 2002-2006 beschouwd worden als waarnemingen van de participatiestatus op verschillende momenten gedurende de looptijd van een uitkering. De instroomjaren zijn instroomcohorten (= een groep nieuwe uitkeringen die allen in het zelfde jaar instromen) met verschillende looptijden op het meetmoment (ultimo 2006). Vanuit dit gezichtspunt heeft de instroomcohort 2006 ten opzichte van het meetmoment een gemiddelde looptijd van 0,5 jaar, 2005 1,5 jaar, 2004 2,5 en 2002 4,5 jaar. Op deze manier kan, onder de veronderstelling dat de instroomcohorten een vergelijkbaar gedrag vertonen en daarmee onderling vergelijkbaar zijn, een veranderingsreeks gecreëerd worden. De veronderstelling van vergelijkbaar gedrag gaat op als de cohorten niet te veel van samenstelling veranderen en de jaren niet te ver uiteen liggen. Voor de analyse van de ontwikkeling gaan we er vanuit dat de veronderstelling hanteerbaar is. Daar waar dat niet zo is zullen we dit aangeven.

Figuur 3.3a Ontwikkeling percentage loonvormende arbeid

In figuur 3.3a is de ontwikkeling van het aandeel loonvormende arbeid als voorbeeld gegeven in een gestileerde vorm (in werkelijkheid begint het aandeel niet bij nul). Uit dit voorbeeld kan geconcludeerd dat het aandeel snel toeneemt in de eerste 1,5 jaar om daarna te stabiliseren of zelfs iets af te nemen. De verandering (op groepsniveau) vindt dus vooral plaats in de eerste anderhalf jaar en daarna nauwelijks meer.

Tabel 3.3 Participatiestatus*, procentuele verdeling instroom 2002-2006

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1. Reguliere werkgever	21%	22%	23%	22%	22%
2. Traject richting regulier werkgever	8%	6%	10%	11%	9%
3. Sociale werkplaats	7%	9%	8%	3%	6%
4. Wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	1%	3%	2%	4%	3%
5. Dagbesteding/vrijwilligerswerk	16%	14%	7%	9%	11%
6. (Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	32%	31%	26%	29%	29%
7. Status onbepaald	16%	15%	24%	22%	20%
<i>Waarvan</i>					
- school/studie	10%	12%	17%	19%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Loonvormende arbeid (1+3)	28%	31%	32%	26%	29%
Op weg naar participatie in loonvormende arbeid (2+4)	9%	9%	11%	15%	12%
Participatie in ruime zin (1+3+5)	44%	44%	38%	34%	39%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden (6)	32%	31%	26%	29%	29%

*stand ultimo 2006

De categorieën hebben een duidelijk verschillende ontwikkeling. Het percentage Wajongers dat werkt bij een reguliere werkgever is stabiel en schommelt rond de 22%. Het maximale niveau van deze groep wordt al heel snel na instroom in de Wajong bereikt. Het is overigens zo dat een behoorlijk deel van de Wajongers al een dienstverband heeft bij instroom. De stabiliteit betekent niet dat er geen beweging is. Het gemiddelde aantal dienstverbanden van degenen die werken bij een regulier werkgever bedraagt ongeveer 1,7 per jaar. Ook zijn het niet steeds dezelfde Wajongers die werken. Van de instroomcohort 2002 werkten van degenen die eind 2002 een dienstverband hadden (inclusief sociale werkplaats) ultimo 2005 nog 60% (zie tabel 3.4). Na drie jaar is dus 40% uitgevallen. De jongere cohorten geven een gelijksoortig beeld. Bovendien blijkt dat uitval vooral in het begin plaatsvindt.

Tabel 3.4 Percentage werkenden cohort 2002: werkten ultimo 2002.

	Ultimo 2002	Ultimo 2003	Ultimo 2004	ultimo 2005
Dienstverband ultimo 2002	100%	65%	64%	60%

De ogenschijnlijk stabiele ontwikkeling van het percentage "reguliere werkgever" is dus een optelsom van bewegingen in en uit werk. Per saldo houden de bewegingen elkaar ongeveer in evenwicht. Een belangrijke conclusie is dat door beperking van de uitval het percentage "regulier werk" een stuk kan stijgen. Het is overigens niet duidelijk wat de aard van de uitval is. Het is niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen de dienstverbanden uit hoofde van stage en normale dienstverbanden. Het gevolg is dat het dan ook niet mogelijk is aan te geven of het hier gaat om het mislukken van de overgang van stage naar werk of dat het hier gaat om uitval uit werk. Voor de conclusie maakt dat niet uit. In het ene geval gaat het om het voorkomen van uitval uit werk en in het andere om het verbeteren van de aansluiting met werk.

De ontwikkeling van het aantal Wajongers dat op traject zit neemt af naarmate we verder teruggaan in de tijd. Dat volgt logischerwijs uit het feit dat trajecten na verloop van tijd afgerond worden. Verrassend is dat het percentage van cohort 2002 nog zo hoog is in

vergelijking met 2006. Vermoedelijk spelen de herbeoordelingen in het kader van aSB hierbij een rol. Daarnaast speelt ook mee dat werkzoekenden opgenomen zijn in deze groep.

De ontwikkeling van het percentage Wajongers in een sociale werkplaats vertoont het beeld uit kader 3.2. Het percentage stijgt snel van 0% naar 8% (2005). Daarna stabiliseert het of neemt iets af. De ontwikkeling richting sociale werkplaats vindt dus kennelijk vooral in de eerste anderhalf tot twee jaar na instroom plaats. Vermoedelijk hangt dit samen met het afronden van school. Dat het percentage Wajongers op de wachtlijst afneemt naarmate de uitkeringsduur toeneemt is logisch. Eens komt er een eind aan het wachten.

Bij dagbesteding zien we gestage toename van het aandeel naarmate de uitkeringsduur toeneemt. Het is niet duidelijk waarom dat is. Mogelijk geeft de vergelijking met het participatieoordeel in het volgende hoofdstuk meer uitsluitel.

Het percentage "(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden" heeft een lichte opwaartse tendens naarmate de uitkeringsduur toeneemt. Hierin komen drie ontwikkelingen bij elkaar. Ten eerste is er de uitstroom naar een vorm van participatie uit vooral de groep "(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden". Daarnaast is er uitval naar geen participatie vanuit de andere groepen uit tabel 3.3. Tenslotte neemt de groep waarvan de status onbepaald is gestaag af. Een deel daarvan zal geen participatiemogelijkheden hebben. Kennelijk is de beweging richting (tijdelijk) geen participatie iets groter dan de beweging richting participatie. Het maximale percentage van 32% (instroom 2002) voor de groep "(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden" is dus naar alle waarschijnlijkheid een onderschatting van het uiteindelijke aandeel Wajongers zonder participatiemogelijkheden. Mogelijk geeft ook hier het volgende hoofdstuk meer inzicht in de achterliggende stromen. Het percentage zal echter met 99%-zekerheid een stuk lager uitkomen dan bij het participatieoordeel verwacht werd (gemiddeld 49%).

Het percentage "Status onbepaald" neemt duidelijk af naarmate we verder teruggaan in de tijd. De reden daarvoor is duidelijk: steeds meer Wajongers maken hun opleiding af.

Conclusies

Gemiddeld participeert 29% van de instroom in een vorm van loonvormende arbeid (Regulier werk en sociale werkplaats) waarvan 22% bij een reguliere werkgever. Verder is gemiddeld 12% op weg naar loonvormende arbeid. Het percentage Wajongers dat bij een reguliere werkgever werkt is stabiel in de eerste 4 á 5 jaar van de uitkering. Achter deze stabiliteit gaan echter grote verschuivingen verborgen. Een belangrijk deel van de degenen die initieel aan het werk zijn, verliest vrij snel na instroom in de Wajong de aansluiting. In algemene zin komt uit de analyses naar voren dat de eerste twee jaren belangrijk zijn voor participatie in loonvormende arbeid. In deze periode vindt uitval uit werk dan wel stage plaats. Daarna stabiliseert het percentage dat participeert in loonvormende arbeid.

Het percentage Wajongers, dat participeert in ruime zin, neemt met toenemende uitkeringsduur toe van 34% naar 44%. De belangrijkste reden daarvoor is niet zozeer een toename van het aandeel Wajongers dat loonvormende arbeid verricht maar de toename van het aandeel dat participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.

Van de Wajongers is voor 20% de participatiestatus nog niet bepaald, voornamelijk omdat ze op school zitten. Daarnaast is tenminste 29% niet in staat om te participeren. Dit percentage

heeft de neiging om toe te nemen met toenemende uitkeringsduur. Het zal echter vrijwel zeker lager zijn dan de 49% die werd verwacht bij het participatieoordeel.

3.3 Participatiestatus: deelgroepen

Zoals bij het participatieoordeel is ook bij de participatiestatus de analyse van deelgroepen van belang. In de overzichtstabellen 3.12 en 3.13 wordt de participatiestatus weergegeven voor de achtergrondkenmerken: geslacht, leefvorm, onderwijsverleden, herkomst en ziektebeeld. In deze paragraaf wordt ingegaan op de participatiestatus van de verschillende herkomst- en diagnosegroepen.

Participatiestatus naar standaardkenmerken

Als we kijken naar het kenmerk geslacht dan valt op dat de participatiestatus qua verdeling vrijwel overeenkomt met de verdeling van het participatieoordeel. 35% van de mannen werkt bij een reguliere werkgever of is op weg daar naar toe, terwijl volgens het participatieoordeel 35% begeleid kan worden naar een reguliere werkgever. De vrouwen geven eenzelfde beeld. Daarbij valt op te merken dat zowel voor de mannen als voor de vrouwen geldt dat een belangrijk percentage nog een onbepaalde participatiestatus heeft.

Wajongers, die instromen vanaf 25 jaar, participeren minder dan Wajongers die jonger zijn. Ook dit beeld komt overeen met het beeld dat geschetst wordt bij het participatieoordeel. Daarentegen neemt het percentage, waarvan de participatiestatus onbepaald is, af naarmate de leeftijdsgroep ouder is. Op zich niet vreemd omdat met stijgende leeftijd het percentage Wajongers dat op school zit, zal afnemen.

Ook bij het kenmerk leefvorm komt het beeld in grote lijnen overeen met het beeld volgens het participatieoordeel. Er zijn een paar bijzonderheden. Wajongers die gehuwd zijn of samenwonen participeren duidelijk meer dan verwacht: 45% werkt bij een reguliere werkgever terwijl dat bij maar 31% werd verwacht. Aan de andere kant heeft maar liefst 50% van deze groep geen participatiemogelijkheden. Naar alle waarschijnlijkheid heeft dit te maken met het feit dat veel Wajongers uit deze groep een achtergrond hebben van psychische stoornissen.

We kunnen alvast concluderen dat voor de standaardkenmerken het beeld bij de feitelijke participatie overeenkomt met het beeld bij de participatiemogelijkheden. Net zo als bij de analyse van participatiemogelijkheden zullen we de analyse richten op de belangrijke kenmerken herkomst en ziektebeelden.

Participatiestatus naar herkomstcategorieën

In tabel 3.5 is de feitelijke status weergegeven naar herkomstcategorieën. Binnen de kleinste herkomstcategorie (Werk) wordt het meest geparticipeerd in een vorm van loonvormende arbeid (65%). Verder is 12% van deze categorie op weg daar naar toe. Hoewel in de herkomstcategorie School/studie logischerwijs nog veel Wajongers met hun school of studie bezig zijn (28%), staat deze categorie qua participatie op de tweede plaats. Verwacht werd dat circa 60% (tabel 2.3) zou kunnen participeren in loonvormende arbeid. Wat vastgesteld kan worden is dat, ondanks het feit dat 28% nog op school zit, al bijna de helft participeert in loonvormende arbeid dan wel op weg is daar naar toe. Dit wekt de indruk dat het uiteindelijke percentage dat zal participeren in loonvormende arbeid hoger zal uitkomen dan de verwachte 60%.

Een andere grote herkomstcategorie, Wajongers in een instelling, participeren conform verwachting het minst in loonvormende arbeid. Wel is de feitelijke participatiestatus ultimo 2006 een stuk hoger dan het participatieoordeel bij instroom van deze groep (tabel 2.3). Na behandeling in een instelling blijkt een kwart toch te werken bij een reguliere werkgever of in een sociale werkplaats of is op weg daar naar toe. Daarnaast doet 9% aan dagbesteding of vrijwilligerswerk. De helft heeft (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden. Ook hier ontstaat de indruk dat het uiteindelijke percentage dat zal participeren in loonvormende arbeid hoger zal uitkomen dan de verwachte 11%.

Tabel 3.5 Participatiestatus* naar herkomstcategorie, instroom 2002-2006

	Bijstand	School/ studie	Instelling
Reguliere werkgever	13%	28%	15%
Traject richting reguliere werkgever/werkzoekend	12%	9%	6%
Werkt in sociale werkplaats	6%	7%	3%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	3%	4%	1%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	11%	10%	9%
(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	37%	12%	50%
Status onbepaald: zit op school/studie	8%	28%	13%
Status onbepaald: overig	9%	3%	3%
Totaal	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom**	10%	34%	19%

	ZW/WAO/ WIA	Werk	Thuis
Reguliere werkgever	15%	52%	11%
Traject richting reguliere werkgever/werkzoekend	8%	9%	12%
Werkt in sociale werkplaats	11%	13%	3%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	2%	2%	2%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	14%	3%	20%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	34%	10%	44%
Status onbepaald: zit op school/studie	7%	6%	2%
Status onbepaald: overig	8%	4%	6%
Totaal	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom**	9%	7%	9%

* stand ultimo 2006

** de categorieën heropeningen (11%) en overige instroom zijn niet in de tabel opgenomen (1%)

Ook Wajongers uit de herkomstcategorie "thuis" werken relatief weinig. Wel is 12% op zoek naar werk of volgt een traject richting werk. Relatief veel Wajongers uit deze herkomstcategorie verrichten vrijwilligerswerk of doen aan dagbesteding (20%). Dit ligt een stuk hoger dan bij instroom werd ingeschat (tabel 2.3). De overige twee herkomstcategorieën (bijstand en ZW/WAO/WIA) nemen een tussenpositie in. Voor beide categorieën geldt dat ongeveer een derde loonvormende arbeid verricht of op weg is daar naar toe. Ook geldt voor beiden dat circa een derde (tijdelijk) geen participatiemogelijkheden heeft.

Een groot deel van de instroom heeft een VSO/PRO-achtergrond (44%). In tabel 3.6 is de feitelijke participatiestatus van deze categorie weergegeven. Een paar zaken vallen op. Ten eerste vertoont de verdeling van de feitelijke participatiestatus binnen de subgroepen met een VSO/PRO-achtergrond veel overeenkomsten met de participatiemogelijkheden gebaseerd op het oordeel bij instroom (paragraaf 2.3). Het merendeel van de Wajongers met een PRO-achtergrond (70%) participeert in loonvormende arbeid of is bezig om dit te bereiken. Conform de verwachting participeren Wajongers met een VSO-achtergrond minder. 35% participeert in loonvormende arbeid of is op weg daar naar toe. Wajongers uit cluster 3 participeren minder dan Wajongers uit cluster 4. Bij cluster 3 is dagbesteding/vrijwilligerswerk de grootste categorie. Bij cluster 4 verricht ruim de helft loonvormende arbeid of is bezig om dit te bereiken.

Tabel 3.6 Participatiestatus* naar VSO/PRO achtergrond, instroom 2002-2006

	Totaal VSO/ PRO achtergrond	PRO	VSO Totaal	VSO Cluster 3	VSO Cluster 4
Reguliere werkgever	28%	40%	19%	14%	32%
Traject richting reguliere werkgever/werkzoekend	8%	10%	6%	4%	10%
Werkt in sociale werkplaats	10%	13%	7%	7%	9%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	5%	7%	3%	4%	2%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	12%	8%	14%	18%	6%
(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	15%	10%	20%	20%	20%
Status onbepaald: zit op school/studie	20%	9%	27%	30%	16%
Status onbepaald: overig	4%	3%	4%	4%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom ³³	44%	20%	25%	15%	7%

*stand ultimo 2006

Wat verder opvalt, zijn de verschillen in de mate waarin nog naar school wordt gegaan. Veel Wajongers uit VSO cluster 3 volgen nog onderwijs, zowel in absolute zin als in vergelijking met Wajongers uit cluster 4 en Wajongers met een PRO-achtergrond. De consequentie is dat de participatie van deze groepen op termijn nog kan veranderen.

Participatiestatus naar ziektebeelden

In tabel 3.7 is de participatiestatus voor de verschillende ziektebeelden weergegeven. De verdeling van de participatiestatus voor de verschillende ziektebeelden is globaal vergelijkbaar met de verdeling van het participatieoordeel uit paragraaf 2.3 (tabel 2.5). Dat wil zeggen dat Wajongers met psychische ziektebeelden de minste en Wajongers met "overige ontwikkelingsstoornissen" het meest participeren. Ook zijn er, met uitzondering van Wajongers met psychische ziektebeelden, relatief weinig verschillen tussen de afzonderlijke ziektebeelden wat betreft het percentage dat participeert in loonvormende arbeid (43%-54%). Wel blijken Wajongers met stoornissen in het autistisch spectrum en andere ontwikkelingsstoornissen vaker bezig te zijn om richting werk te komen dan de andere groepen. Verstandelijk beperkten en Wajongers met stoornissen in het autistisch spectrum zijn naar verhouding vaker bezig met dagbesteding of vrijwilligerswerk.

³³ 18 gevallen hebben zowel een PRO als een VSO-achtergrond.

Toch zijn er enkele opmerkelijke verschillen tussen de participatiestatus en de participatieoordelen bij instroom. Hoewel de participatie van de Wajongers met psychische ziektebeelden laag is, kan opnieuw worden vastgesteld dat het aandeel dat werkt bij een reguliere werkgever of hier op weg naar toe is hoger is (27%) dan op basis van het participatieoordeel bij instroom geschat werd (16%). Wel zit een derde van deze groep nog op een traject of is werkzoekend.

De groep Wajongers met "overige ontwikkelingsstoornissen" (o.a. ADHD) participeert het meest. Toch ligt het percentage dat participeert in loonvormende arbeid of op weg is daar naar toe lager dan op basis van het participatieoordeel verwacht zou mogen worden (respectievelijk 54% en 64%). Daarbij is een groot deel van deze groep op weg naar loonvormende arbeid. Dit laatste geldt ook, zij het in iets mindere mate, voor de groep Wajongers met een stoornis in het autistisch spectrum. Steeds moet echter bedacht worden dat een belangrijk deel nog op school zit. Bij de groep "overige ontwikkelingsstoornissen" is het wel zo dat een groter deel dan verwacht naar dagbesteding/ vrijwilligerswerk gaat (9% versus 4%).

Tabel 3.7 Participatiestatus* naar primaire diagnose, instroom 2002-2006

	Verstandelijk beperkt	Autistisch spectrum- stoornissen	Overige ontwikkelings- stoornissen	Psychische ziektebeelden	Somatische ziektebeelden	Totaal
Reguliere werkgever	23%	26%	28%	18%	26%	22%
Traject richting reguliere werkgever/werkzoekend	7%	12%	19%	9%	10%	9%
Werkt in sociale werkplaats	10%	7%	4%	3%	6%	6%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	5%	3%	3%	1%	1%	3%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	14%	14%	9%	8%	5%	11%
(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	23%	17%	19%	44%	25%	29%
Status onbepaald: zit op school/studie	15%	19%	13%	10%	26%	15%
Status onbepaald: overig	3%	2%	5%	7%	2%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom	37%	10%	5%	33%	16%	100%

*stand ultimo 2006

In vergelijking met het participatieoordeel is het aandeel Wajongers met een somatisch ziektebeeld, dat werkt bij een regulier werkgever of op weg daar naar toe is, lager dan verwacht (respectievelijk 47% en 36%). Opvallend is hier echter het hoge aandeel dat nog onderwijs volgt (26%). Daarom kan verwacht worden dat het percentage dat bij een reguliere werkgever gaat werken nog een stuk zal stijgen.

Verstandelijke beperkingen: Net als in hoofdstuk 2 zullen we de groep met een verstandelijke beperking nader analyseren, waarbij de groep wordt opgesplitst naar niveau van verstandelijke beperking (tabel 3.8).

Wajongers met een zeer lichte verstandelijke handicap participeren het meest (bijna 70% bij reguliere werkgever en sociale werkplaats). Voor Wajongers met een lichte verstandelijke

beperking is dit percentage 55%. De twee andere diagnosegroepen (matig en zwaar verstandelijk beperkt) participeren niet of nauwelijks in een vorm van loonvormende arbeid. Wel verricht een relatief groot deel, in vergelijking met het participatieoordeel, vrijwilligerswerk of doet aan dagbesteding. Beide groepen participeren dus meer dan op bij het participatieoordeel werd verwacht, zij het niet in loonvormende arbeid. Een relatief groot deel (30%) van de Wajongers met een matig verstandelijke beperking volgt bovendien nog onderwijs.

Tabel 3.8 Participatiestatus* naar verstandelijke beperking, instroom 2002-2006

	Zwaar verstandelijk beperkt	matig verstandelijk beperkt	Licht verstandelijk beperkt	Zeer lichte verstandelijk beperkt	Totaal Verstandelijk beperkt	Totaal
Reguliere werkgever	0%	3%	26%	40%	23%	22%
Traject richting reguliere werkgever/werkzoekend	0%	3%	9%	8%	7%	9%
Werkt in sociale werkplaats	0%	5%	13%	15%	10%	6%
Op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	0%	1%	7%	6%	5%	3%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	16%	25%	15%	5%	14%	11%
(tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	79%	28%	13%	13%	23%	29%
Status onbepaald: zit op school/studie	5%	30%	14%	9%	15%	15%
Status onbepaald: overig	0%	6%	3%	4%	3%	4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
% van Wajonginstroom	4%	6%	16%	10%	37%	100%

*stand ultimo 2006

Net als bij de groep "overige ontwikkelingsstoornissen" ligt de participatie in loonvormende arbeid lager dan op basis van het participatieoordeel verwacht zou mogen worden (6%-punt bij de licht verstandelijk gehandicapten, respectievelijk 11%-punt bij de zeer licht verstandelijk gehandicapten). Ook geldt echter dat een belangrijk deel nog op school zit. Het uiteindelijke percentage zal dicht in de buurt komen van de (hoge) verwachtingen.

Complexe ziektebeelden: In paragraaf 2.3 (tabel 2.7) is geconstateerd dat bij Wajongers met meerdere ziektebeelden de participatiemogelijkheden iets lager worden ingeschat, dan bij Wajongers met één ziektebeeld. Het verschil is niet groot en wanneer we dit vergelijken met de participatiestatus (tabel 3.9) dan is dit verschil nog kleiner is geworden³⁴. De helft van de Wajongers met meerdere ziektebeelden participeert eind 2006; bij de Wajongers met één ziektebeeld ligt dit maar 2 procentpunt hoger.

³⁴ Ook hier geldt dat de aantallen per tweede diagnose te gering zijn voor een zinvolle analyse. Daarom zijn de treden geaggregeerd tot drie: participatie in ruime zin, (tijdelijk) geen participatie, en status onbepaald. Participatie in ruime zin omvat reguliere werkgever, traject richting reguliere werkgever/werkzoekend, werkt in sociale werkplaats, op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en dagbesteding/vrijwilligerswerk. Als er in deze paragraaf gesproken wordt over participatie wordt dus participatie in ruime zin bedoeld.

Tabel 3.9 Participatiestatus* naar eerste en tweede diagnose^{35,36}

Eerste diagnose	Tweede diagnose						
	Geen	Wel	(zeer) Licht verstandelijk beperkt	Autisme en overige ontwikkelings- stoornissen	Psychische ziektebeelden	Somatische ziektebeelden	Totale instroom
Zwaar of matig verstandelijk beperkt							
Participatie in ruime zin ³⁷	35%	22%	**	28%	**	17%	30%
(Tijdelijk) geen participatie ³⁸	40%	57%	**	58%	**	59%	47%
Status onbepaald	26%	21%	**	14%	**	24%	24%
Totaal	100%	100%	**	100%	**	100%	100%
(zeer) licht verstandelijk beperkt							
Participatie in ruime zin	74%	65%	**	73%	64%	57%	71%
(Tijdelijk) geen participatie	11%	18%	**	8%	32%	19%	13%
Status onbepaald	15%	17%	**	19%	4%	24%	16%
Totaal	100%	100%	**	100%	100%	100%	100%
Autisme en overige ontwikkelingsstoornissen							
Participatie in ruime zin	64%	60%	65%	75%	51%	51%	62%
(Tijdelijk) geen participatie	13%	22%	22%	10%	34%	16%	17%
Status onbepaald	22%	18%	13%	15%	14%	33%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Psychische ziektebeelden							
Participatie in ruime zin	35%	42%	38%	45%	43%	42%	38%
(Tijdelijk) geen participatie	47%	41%	34%	48%	42%	35%	44%
Status onbepaald	18%	17%	29%	7%	15%	23%	17%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Somatische ziektebeelden							
Participatie in ruime zin	43%	51%	73%	**	68%	37%	46%
(Tijdelijk) geen participatie	25%	26%	4%	**	32%	34%	25%
Status onbepaald	32%	23%	23%	**	0%	29%	28%
Totaal	100%	100%	100%	**	100%	100%	100%
Totale instroom							
Participatie in ruime zin	52%	50%	61%	60%	48%	40%	51%
(Tijdelijk) geen participatie	27%	32%	20%	25%	39%	34%	29%
Status onbepaald	21%	19%	19%	15%	13%	26%	20%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

* stand ultimo 2006

** geen tot weinig gevallen

³⁵ 'Zwaar tot matig verstandelijke beperking' als tweede diagnose komt nauwelijks voor. Deze categorie is daarom niet opgenomen in tabel 3.9.

³⁶ Zie voor de vergelijkbare tabel voor het participatieoordeel: tabel 2.7.

³⁷ werkt bij reguliere werkgever, traject richting regulier werk/werkzoekend, werkt in sociale werkplaats, op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en dagbesteding/ vrijwilligerswerk.

³⁸ Duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden of tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden of geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden

De vraag is of Wajongers met meerdere ziektebeelden meer participeren via dagbesteding of vrijwilligerswerk en Wajongers met één ziektebeeld meer in loonvormende arbeid. Dit blijkt niet het geval te zijn. Bijna 80% van degenen die in beide groepen participeren doen dat in loonvormende arbeid. Het verschil in participatie tussen Wajongers met één ziektebeeld en die met meerdere ziektebeelden is wel groot wanneer er sprake is van een verstandelijke beperking als eerste diagnose.

Opvallend is het verschil bij Wajongers met een somatisch ziektebeeld als eerste diagnose. Wanneer zij meerdere ziektebeelden hebben ligt het niveau van participatie hoger. Zowel bij één ziektebeeld als bij meerdere ziektebeelden is het aandeel dat participeert in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is gelijk (circa 40%). Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het aandeel dat nog op school zit of een studie volgt bij de groep met één ziektebeeld veel hoger ligt. Verwacht kan worden dat het percentage participatie in loonvormende arbeid in relatie tot de groep met meerdere ziektebeelden zal stijgen. Verder kan worden opgemerkt dat de groep met meerdere ziektebeelden relatief meer participeert door het grote aandeel dat dagbesteding of vrijwilligerswerk verricht.

Ook bij Wajongers met alleen een psychisch ziektebeeld is het participatiepercentage lager dan bij de Wajongers met meerdere ziektebeelden. De verschillen zijn echter niet zo groot en hangen voor een deel samen met de percentage "status onbepaald".

Bij Wajongers met meerdere ziektebeelden komt participatie het meest voor bij combinaties van twee van de volgende ziektebeelden: (zeer) lichte verstandelijke beperking, autisme en overige ontwikkelingsstoornissen en somatisch ziektebeeld. Wajongers met een zwaar of matig verstandelijke beperking of met een psychisch ziektebeeld participeren het minste. Dit beeld is vergelijkbaar met de inschatting van de mogelijkheden bij instroom.

3.4 De ontwikkeling van de participatiestatus

De ontwikkeling van de participatiestatus: deelgroepen

In paragraaf 3.2 is op totaalniveau de ontwikkeling van de participatiestatus van de instroom beschreven. Hierboven hebben we gezien dat de participatiestatus van de deelgroepen verschilt, bijvoorbeeld in het aandeel dat nog onderwijs volgt. De vraag die hier naar voren komt, is of en hoe deze participatiestatus in de loop van de jaren nog wijzigt bij deze deelgroepen. We zullen hier nader op ingaan voor de herkomstcategorieën en de ziektebeelden. De analyse vindt op dezelfde wijze plaats als in hoofdstuk 2³⁹.

De ontwikkeling van de participatiestatus: herkomstcategorieën

De ontwikkeling van de participatiestatus naar herkomst is opgenomen in tabel 3.10. We zien voor de onderscheiden groepen verschillende ontwikkelingen. Er zijn groepen waarvan met toenemende uitkeringsduur het participatieniveau toeneemt, een paar groepen vertonen een onduidelijke ontwikkeling en een paar laten een afname zien van het participatieniveau.

³⁹ Omdat de aantallen per jaar te gering zijn voor een zinvolle analyse van de volledige participatiestatus voor alle herkomstcategorieën zijn de verschillende participatieniveaus geaggregeerd tot twee: participatie in ruime zin en (tijdelijk) geen participatie. Het verschil met hoofdstuk 2 is dat er noodzakelijkerwijze nog een derde categorie onderscheiden moet worden: status onbepaald. Als er in deze paragraaf gesproken wordt over participatie wordt dus participatie in ruime zin bedoeld.

Tabel 3.10 Ontwikkeling participatiestatus* naar herkomst, instroom 2002-2006⁴⁰

	2002	2004	2005	2006
Vanuit Bijstand				
Participatie in ruime zin ⁴¹	33%	38%	55%	48%
(Tijdelijk) geen participatie ⁴²	35%	44%	32%	37%
Status onbepaald	31%	18%	13%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Vanuit een instelling				
Participatie in ruime zin	39%	42%	30%	31%
(Tijdelijk) geen participatie	52%	43%	52%	51%
Status onbepaald	9%	14%	18%	18%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Vanuit school/studie				
Participatie in ruime zin	67%	68%	52%	51%
(Tijdelijk) geen participatie	15%	11%	14%	9%
Status onbepaald	18%	21%	34%	40%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Met een PRO achtergrond				
<i>Participatie in ruime zin</i>	<i>72%</i>	<i>90%</i>	<i>72%</i>	<i>78%</i>
<i>(Tijdelijk) geen participatie</i>	<i>15%</i>	<i>6%</i>	<i>12%</i>	<i>8%</i>
<i>Status onbepaald</i>	<i>13%</i>	<i>4%</i>	<i>17%</i>	<i>14%</i>
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
Met een VSO achtergrond				
<i>Participatie in ruime zin</i>	<i>67%</i>	<i>61%</i>	<i>38%</i>	<i>41%</i>
<i>(Tijdelijk) geen participatie</i>	<i>19%</i>	<i>21%</i>	<i>22%</i>	<i>17%</i>
<i>Status onbepaald</i>	<i>15%</i>	<i>17%</i>	<i>39%</i>	<i>42%</i>
<i>Totaal</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
Andere herkomstcategorieën⁴³				
Participatie in ruime zin	49%	48%	59%	65%
(Tijdelijk) geen participatie	38%	44%	24%	29%
Status onbepaald	13%	8%	17%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Totale instroom				
Participatie in ruime zin	53%	54%	50%	50%
(Tijdelijk) geen participatie	32%	31%	26%	29%
Status onbepaald	15%	15%	24%	22%
Totaal	100%	100%	100%	100%

*stand ultimo 2006

Bij twee groepen is er sprake van een toenemend participatieniveau: bij instellingen en bij school/studie (inclusief VSO en PRO). De toename van het participatieniveau bij de groep

⁴⁰ Zie voor de vergelijkbare tabel voor het participatieoordeel pagina 25: tabel 2.12.

⁴¹ Omvat: werkt bij reguliere werkgever, traject richting regulier werk/werkzoekend, werkt in sociale werkplaats, op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en dagbesteding/vrijwilligerswerk.

⁴² Omvat: duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden of tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden of geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden

⁴³ Andere herkomstcategorieën zijn ZW/WAO/WIA, werk, thuis plus overige.

instellingen (van circa 30% naar circa 40%) gaat gepaard met een afname van het aandeel "status onbepaald". Het zijn vooral Wajongers die afstuderen en participeren. Het percentage dat niet participeert blijft per saldo vrijwel stabiel. Bij de groepen school/studie is iets vergelijkbaars aan de hand, alleen is de ontwikkeling extremer. De participatie stijgt van 51% naar 67% en gaat gepaard met een afname van het aandeel "status onbepaald" van 40% naar 18%, Wajongers die hun school afmaken. In tegenstelling tot de groep instellingen gaat het toenemende participatieniveau gepaard met een toenemend aandeel dat niet participeert, zij het dat de toename vooral vlak na instroom plaatsvindt.

Het beeld bij Wajongers met een VSO-achtergrond is nog extremer dan bij de totale groep school/studie. Het percentage dat participeert stijgt van 41% in het eerste jaar naar 67% (na 4/5 jaar). Ook hier zien we een sterke afname van het aandeel "status onbepaald" van 42% naar 15%, vrijwel volledig bepaald door Wajongers die hun school afmaken. Het percentage dat niet participeert is vrijwel stabiel. De ontwikkeling van het participatieniveau verschilt duidelijk van het beeld bij het praktijkonderwijs. Het verschil is te kwalificeren als een verschil in tempo⁴⁴. Leerlingen ontwikkelen zich met betrekking tot participatie een stuk langzamer dan Wajongers die van het praktijkonderwijs afkomen. Uiteindelijk het participatieniveau echter vergelijkbaar (67% om 72%).

Bij het praktijkonderwijs neemt het participatieniveau na instroom sterk toe tot 78% om daarna wat te zakken. Het verschil met de totale groep school/studie is dat er bij instroom naar verhouding nog maar weinig Wajongers op school zitten. Opgemerkt moet worden dat uit hoofdstuk 2 (tabel 2.12) is gebleken dat volgens de ontwikkeling van het participatieoordeel de mogelijkheden van de Wajongers in recente jaren toegenomen zijn. Dat is een verklaring voor de lichte afname na het eerste jaar. Feitelijk participeren Wajongers die afkomstig zijn van het praktijkonderwijs op een maximaal niveau.

Het participatieniveau bij de herkomstcategorie Bijstand neemt de eerste twee jaren toe, om daarna af te nemen. Opgemerkt moet worden dat bij de doorstroom vanuit Bijstand er sprake is van een veranderende populatie. Zoals uit tabel 2.12 kan worden opgemaakt dat het oordeel over de mogelijkheden tussen 2002 gestegen is van 33% naar 54%. De mogelijkheden van de nieuwe instroom zijn groter. Ook het toenemende aandeel van de groep "status onbepaald" is een indicatie dat de instroom van karakter verandert. Eigenlijk participeert deze groep Wajongers, behalve voor 2006, op of boven de mogelijkheden die voor hen werden ingeschat bij instroom. Ook bij de andere herkomstgroepen zien we een afname van het participatieniveau met toenemende uitkeringsduur. Wat voor de Bijstandgroep geldt echter ook voor deze groep. De inschatting van de participatiemogelijkheden is tussen 2002 en 2006 gestegen van 41% naar 62%. Het afnemende participatieniveau wordt hierdoor voor een deel verklaard.

De ontwikkeling van de participatiestatus: ziektebeelden

Voor de ziektebeelden is een vergelijkbaar overzicht (zie ook tabel 2.13) gemaakt als voor de herkomstcategorieën. De groep verstandelijk beperkten is opgesplitst naar niveau van beperking.

⁴⁴ Overigens is het zo dat leerlingen op het VSO tot hun 20^e jaar op school zitten terwijl leerlingen op het praktijkonderwijs al met 17 jaar van school komen. Dat verklaart het verschil in tempo.

Tabel 3.11 Ontwikkeling participatiestatus*naar ziektebeeld, instroom 2002-2006⁴⁵

	2002	2004	2005	2006
Zwaar of matig verstandelijk beperkt				
Participatie in ruime zin ⁴⁶	33%	42%	18%	33%
(Tijdelijk) geen participatie ⁴⁷	53%	45%	56%	32%
Status onbepaald	14%	12%	26%	35%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Licht verstandelijk beperkt				
Participatie in ruime zin	72%	81%	59%	69%
(Tijdelijk) geen participatie	25%	9%	12%	12%
Status onbepaald	3%	10%	29%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Zeer licht verstandelijk beperkt				
Participatie in ruime zin	72%	78%	69%	75%
(Tijdelijk) geen participatie	17%	22%	6%	11%
Status onbepaald	11%	0%	25%	14%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Autisme en overige ontwikkelingsstoornissen				
Participatie in ruime zin	81%	64%	64%	51%
(Tijdelijk) geen participatie	7%	20%	18%	20%
Status onbepaald	12%	17%	19%	28%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Psychische ziektebeelden				
Participatie in ruime zin	38%	35%	44%	37%
(Tijdelijk) geen participatie	42%	49%	35%	49%
Status onbepaald	20%	16%	21%	14%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Somatische ziektebeelden				
Participatie in ruime zin	55%	43%	49%	42%
(Tijdelijk) geen participatie	22%	28%	23%	27%
Status onbepaald	23%	29%	28%	31%
Totaal	100%	100%	100%	100%
Totale instroom				
Participatie in ruime zin	53%	54%	50%	50%
(Tijdelijk) geen participatie	32%	31%	26%	29%
Status onbepaald	15%	15%	24%	22%
Totaal	100%	100%	100%	100%

*stand ultimo 2006

Bij de groep Wajongers met een zwaar of matige verstandelijke beperking is niet echt een duidelijke ontwikkeling zichtbaar. Wel zien we het percentage waarvan de status onbepaald is afnemen, maar dat komt vooral doordat ze de school verlaten. Wat wel opvalt is dat het

⁴⁵ Zie voor de vergelijkbare tabel voor het participatieoordeel pagina 27: tabel 2.13.

⁴⁶ Omvat: werkt bij reguliere werkgever, traject richting regulier werk/werkzoekend, werkt in sociale werkplaats, op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en dagbesteding/vrijwilligerswerk.

⁴⁷ Omvat: duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden of tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden of geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden

participatieniveau ook met stijgende uitkeringsduur fors hoger is dan werd ingeschat (33% versus 13% in 2002).

De ontwikkeling van de groep met een lichte verstandelijke beperking is niet eenduidig te interpreteren. We zien dat het participatieniveau hoger is bij een langere uitkeringsduur. Aan de andere kant is het participatieniveau in het eerste jaar (69%) duidelijk hoger dan het tweede jaar (59%). In deze ontwikkeling komen drie verschillende bewegingen samen. Ten eerste hebben we vastgesteld in hoofdstuk 2 dat de participatiemogelijkheden voor deze groep toegenomen zijn van 61% in 2002 tot 80% in 2006. Verder bestaat de groep voor ruim 80% uit Wajongers met een VSO/PRO-achtergrond. Praktijkonderwijs en VSO kennen beide een andere ontwikkeling van het participatieniveau (zie hiervoor). We kunnen ook voor deze groep vaststellen dat het participatieniveau met stijgende uitkeringsduur boven het niveau uitkomt wat voor hen werd ingeschat: 72% tegen 61% in 2002.

Zoals bij het participatieoordeel (tabel 2.13) laat de ontwikkeling van de participatiestatus bij de groep Wajongers met een zeer lichte verstandelijke beperking niet echt een duidelijke ontwikkeling zien. Wel participeert deze groep met toenemende uitkeringsduur op een lager niveau dan verwacht werd op basis van het participatieoordeel: 72% tegen bijna 80% in 2002. Dit komt echter doordat een deel nog op school zit na 4 á 5 jaar. De groep participeert eigenlijk voortdurend op het maximale niveau.

In verband met de omvang van de groepen zijn overige ontwikkelingsstoornissen samengevoegd. Deze gecombineerde groep laat met toenemende uitkeringsduur een gestage stijging van het participatieniveau zien en participeert op den duur boven het niveau dat voor hen werd ingeschat. Dit komt vooral door schoolverlaters

Bij de groep Wajongers met een psychische stoornis is geen duidelijke ontwikkeling te zien. Wel geldt ook hier dat deze groep met stijgende uitkeringsduur boven het niveau participeert dat voor hen werd ingeschat: 38% tegen 22% in 2002. Ook bij de groep Wajongers met een somatische ziektebeeld is geen duidelijke ontwikkeling te zien. Voor deze groep geldt dat echter dat zij op een lager niveau participeren dan voor hen verwacht werd. Ook hier is de oorzaak dat een belangrijk deel van deze groep nog studeert, en bij deze groep is het percentage dat na 4 tot 5 jaar nog op school zit fors (23%).

Welke conclusies kunnen we uit de voorafgaande analyse trekken? Wat in ieder geval kunnen vastgesteld kan worden is dat voor veel deelgroepen geldt dat bij toenemende uitkeringsduur het participatieniveau stijgt. Slechts bij twee groepen is er sprake van afnemende participatie (Bijstand en de gecombineerde groep overige herkomstcategorieën). Voor de Bijstand zijn er bijzondere redenen aanwijsbaar. De dynamiek van de ontwikkeling wordt vooral bepaald door de schoolverlaters.

We zien ook vaak dat groepen bij een toenemende uitkeringsduur participeren boven het niveau dat voor hen werd ingeschat, en als dat niet geval is komt dat doordat een deel van de groep nog op school zit. Hieruit kunnen we afleiden dat het participatieniveau uiteindelijk hoger zal uitkomen dan verwacht werd. De mogelijkheden liggen dus niet vast bij instroom.

**Tabel 3.12 Kenmerken naar participatiestatus ultimo 2006,
(gemiddelde procentuele verdeling van de instroom 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotaal**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachttijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie ⁴⁸ onbepaald	Totaal	Totaal aantal
Geslacht: man	26%	10%	8%	3%	10%	26%	18%	100%	740
: vrouw	18%	8%	5%	2%	12%	33%	23%	100%	602
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	24%	9%	7%	3%	11%	25%	21%	100%	875
: 20 t/m 24 jaar	23%	12%	4%	1%	9%	32%	19%	100%	253
: >= 25 jaar	14%	8%	8%	3%	12%	41%	14%	100%	215
Herkomst: Bijstand	13%	12%	6%	3%	11%	37%	17%	100%	163
:ZW/WAO/WIA	15%	8%	11%	2%	14%	34%	16%	100%	102
:Instelling	15%	6%	3%	1%	9%	50%	16%	100%	287
:Werk	52%	9%	13%	2%	3%	10%	10%	100%	106
:School/studie	28%	9%	7%	4%	10%	12%	30%	100%	511
:Thuis	11%	12%	3%	2%	20%	44%	8%	100%	142
:Overig	7%	10%	9%	4%	7%	60%	4%	100%	32
Diagnosegroep : zwaar/matig verstandelijk beperkt	3%	2%	3%	1%	21%	47%	24%	100%	149
: licht verstandelijk beperkt	26%	9%	13%	7%	15%	13%	17%	100%	230
: zeer licht verstandelijk beperkt	40%	8%	15%	6%	5%	13%	13%	100%	128
: autisme	26%	12%	7%	3%	14%	17%	22%	100%	138
: overige ontwikkelingsstoornissen (ADHD)	28%	19%	4%	3%	9%	19%	18%	100%	66
: psychische ziektebeelden	18%	9%	3%	1%	8%	44%	17%	100%	417
: somatische ziektebeelden	26%	10%	6%	1%	5%	25%	28%	100%	215
Leefvorm : woont bij ouders/familie/pleeggezin	25%	10%	8%	3%	12%	21%	21%	100%	760
: instelling of beschermde omgeving	14%	5%	4%	2%	13%	44%	18%	100%	300
: alleenstaand	23%	9%	4%	3%	7%	30%	24%	100%	174
: gehuwd of samenwonen	29%	15%	6%	0%	1%	36%	12%	100%	63
: overig	19%	12%	6%	3%	0%	50%	10%	100%	45

⁴⁸ Inclusief zit op school/studie

**Tabel 3.12 Kenmerken naar participatiestatus ultimo 2006, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling van de instroom 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotaal**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachttijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal	Totaal aantal
Laatste school : geen onderwijs;	0%	0%	3%	0%	13%	80%	3%	100%	66
: basisonderwijs	6%	4%	21%	4%	15%	36%	13%	100%	25
: VSO: cluster 1 & 2	16%	7%	8%	0%	5%	19%	43%	100%	38
: VSO: cluster 3	12%	3%	6%	4%	19%	21%	34%	100%	209
: VSO: cluster 4	32%	7%	10%	3%	7%	19%	23%	100%	64
: Praktijkonderwijs	41%	10%	14%	6%	10%	8%	12%	100%	229
: VMBO	15%	15%	9%	1%	10%	41%	10%	100%	181
: VWO/HAVO	17%	7%	3%	0%	3%	41%	29%	100%	81
: ROC/MBO	28%	15%	3%	3%	9%	26%	16%	100%	245
: HBO/Universiteit	23%	8%	1%	1%	9%	31%	27%	100%	181
: Onbekend	5%	0%	0%	0%	13%	77%	5%	100%	22
VSO/PRO achtergrond : geen	28%	8%	10%	5%	12%	15%	23%	100%	627
: wel	17%	10%	4%	1%	10%	41%	17%	100%	715
Totaal	22%	9%	6%	3%	11%	29%	20%	100%	1342

**Tabel 3.13 Participatiestatus ultimo 2006 naar kenmerken
(gemiddelde procentuele verdeling van de instroom 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachttijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal
Geslacht: man	64%	58%	68%	65%	50%	50%	49%	55%
: vrouw	36%	42%	32%	35%	50%	50%	51%	45%
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	70%	61%	70%	70%	66%	57%	71%	65%
: 20 t/m 24 jaar	19%	24%	10%	10%	16%	20%	18%	19%
: >= 25 jaar	10%	15%	20%	20%	17%	23%	11%	16%
Herkomst: Bijstand	7%	16%	11%	13%	13%	15%	11%	12%
:ZW/WAO/WIA	5%	7%	13%	7%	10%	9%	6%	8%
:Instelling	15%	15%	10%	11%	18%	36%	17%	21%
:Werk	19%	8%	16%	7%	2%	3%	4%	8%
:School/studie	49%	37%	42%	51%	36%	16%	58%	38%
:Thuis	5%	14%	5%	8%	20%	16%	4%	11%
:Overig	1%	3%	3%	4%	2%	5%	0%	2%
Diagnosegroep : zwaar/matig verstandelijk beperkt	1%	2%	5%	3%	22%	18%	13%	11%
: licht verstandelijk beperkt	20%	17%	33%	45%	24%	8%	15%	17%
: zeer licht verstandelijk beperkt	17%	9%	22%	20%	4%	4%	6%	10%
: autisme	12%	14%	11%	10%	14%	6%	11%	10%
: overige ontwikkelingsstoornissen (ADHD)	6%	11%	3%	6%	4%	3%	5%	5%
: psychische ziektebeelden	25%	31%	12%	14%	24%	47%	27%	31%
: somatische ziektebeelden	19%	17%	14%	4%	7%	14%	23%	16%
Leefvorm : woont bij ouders/familie/pleeggezin	63%	63%	69%	68%	63%	42%	60%	57%
: instelling of beschermde omgeving	14%	12%	15%	15%	28%	33%	20%	22%
: alleenstaand	14%	13%	8%	14%	9%	13%	15%	13%
: gehuwd of samenwonen	6%	8%	5%	0%	1%	6%	3%	5%
: overig	3%	4%	3%	4%	0%	6%	2%	3%

**Tabel 3.13 Participatiestatus ultimo 2006 naar kenmerken, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling van de instroom 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachtlĳst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal
Laatste school : geen onderwijs;	0%	0%	3%	0%	6%	14%	1%	5%
: basisonderwijs	1%	1%	6%	2%	3%	2%	1%	2%
: VSO: cluster 1 & 2	2%	2%	3%	0%	1%	2%	6%	3%
: VSO: cluster 3	8%	6%	15%	21%	29%	11%	26%	16%
: VSO: cluster 4	6%	3%	6%	5%	3%	2%	5%	5%
: Praktijkonderwijs	32%	19%	36%	40%	16%	5%	10%	17%
: VMBO	10%	23%	19%	4%	12%	19%	8%	14%
: VWO/HAVO	5%	5%	3%	0%	2%	9%	10%	6%
: ROC/MBO	23%	30%	8%	23%	15%	16%	15%	18%
: HBO/Universiteit	14%	13%	1%	5%	11%	15%	18%	13%
: Onbekend	0%	0%	0%	0%	2%	4%	0%	2%
VSO/PRO achtergrond : geen	58%	41%	69%	79%	51%	25%	55%	47%
: wel	42%	59%	31%	21%	49%	75%	45%	53%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal aantal	297	122	87	36	142	391	266	1342

3.5 Conclusies

Ultimo 2006 participeert 25% van de Wajongers met een lopende uitkering uit de analysegroep in een vorm van loonvormende arbeid. Voor 6% van de Wajongers uit de analysegroep geldt echter dat de uitkering inmiddels is beëindigd. Nadere analyse van deze groep geeft aan dat 2/3^e daarvan uitgestroomd is wegens herstel (minder dan 25% arbeidsongeschikt), 1/6^e is overleden en 1/6^e is uitgestroomd om andere redenen (bijvoorbeeld detentie). Van degenen die uitgestroomd zijn wegens herstel is 50% aan het werk en 50% zit op school of op een traject naar werk. Voor een correcte analyse van de participatiegraad van de Wajongers is het van belang dat de groep beëindigde uitkeringen wordt meegenomen in de analyse en wordt herverdeeld conform de wijze waarop ze nu participeren.

Algemeen: bij een analyse van de participatie van Wajongers is het altijd van belang om rekening te houden met de uitstroom uit de Wajong.

Na herverdeling van de beëindigingen ontstaat het volgende beeld:

- Van de analysegroep participeert 29% in een vorm van loonvormende arbeid waarvan ruim 22% bij een reguliere werkgever en ruim 6% in een sociale werkplaats.
- 9% is bezig met een traject naar regulier werk en 3% staat op de wachtlijst voor een sociale werkplaats.
- 11% participeert in de vorm van dagbesteding of vrijwilligerswerk
- 29% participeert niet.
- Van 20% kan geen participatiestatus worden vastgesteld. Daarvan zit 15% nog op school of studeert. Verwacht kan worden dat een belangrijk deel van deze groep op termijn in een of andere vorm zal gaan participeren.

Gemiddeld participeert dus 29% van de instroom in een vorm van loonvormende arbeid. Dit is duidelijk lager dan verwacht werd bij het participatieoordeel (44%). Daarbij moet echter worden aangetekend dat gemiddeld 12% nog op weg is naar een vorm van loonvormende arbeid. Bovendien is van 20% de participatiestatus nog niet bepaald, voornamelijk omdat ze op school zitten. Als hier rekening mee gehouden zal het uiteindelijke participatiepercentage waarschijnlijk uitkomen boven die 44%.

Het aandeel Wajongers dat participeert bij een reguliere werkgever is op middellange termijn stabiel en schommelt rond 22%. Dit percentage is een optelsom van Wajongers die gaan werken en Wajongers die uitvallen uit werk. De uitval uit werk is het grootst in het begin. Als deze uitval beperkt kan worden via ofwel extra ondersteuning ofwel een betere aansluiting tussen stage en "normaal" dienstverband kan het participatieniveau verhoogd worden. In algemene zin komt uit de analyses naar voren dat de eerste twee jaren belangrijk zijn voor participatie in loonvormende arbeid. In deze periode vindt uitval uit werk dan wel stage plaats. Daarna stabiliseert het percentage dat participeert in loonvormende arbeid.

Het percentage Wajongers dat participeert in ruime zin neemt bij een toenemende uitkeringsduur toe van 34% naar 44%. De belangrijkste reden daarvoor is niet zozeer een toename van het aandeel Wajongers dat loonvormende arbeid verricht maar de toename van het aandeel dat participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.

Het percentage Wajongers dat niet participeert, heeft een licht stijgende tendens bij toenemende uitkeringsduur. Het is echter onwaarschijnlijk dat het percentage uiteindelijk uitkomt in de buurt van de 49% die werd verwacht bij het participatieoordeel. Zeker als in beschouwing genomen wordt dat na behandeling in een instelling een kwart toch blijkt te werken in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is.

Met betrekking tot de deelgroepen in de Wajong kan vastgesteld worden dat het beeld in grote lijnen overeenkomt met het beeld dat bij het participatieoordeel werd geschetst. Wajongers die instromen vanuit werk (76%) en vanuit school of studie (48%) participeren het meest in loonvormende arbeid of zijn op weg daar naar toe. Bij school/studie geldt dit zoals verwacht in het bijzonder voor de instroom uit het praktijkonderwijs, waarvan 70% participeert in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (55%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (69%). Ook Wajongers met een autistische stoornis (48%) of een andere ontwikkelingsstoornis (54%) en Wajongers met een somatisch ziektebeeld (43%) hebben een relatief hoog participatiepercentage. Het percentage loonvormende arbeid is echter in alle gevallen lager dan het verwachte percentage. De reden daarvoor is dat een belangrijk deel nog op school zit.

Een belangrijke uitzondering vormt de groep Wajongers die instroomt vanuit een instelling. Hoewel de participatie van deze groep conform de verwachtingen het laagst is van alle herkomstgroepen (25% participeert in een vorm van loonvormende arbeid of is op weg daar naar toe) is het percentage beduidend hoger dan werd verwacht (11%). Ook participeert een groter percentage dan verwacht in dagbesteding of vrijwilligerswerk (9% versus 3%). Naar verwachting hebben deze verschillen vooral te maken met de ontwikkeling bij de groep "tijdelijk geen participatiemogelijkheden".

Ook het beeld bij de Wajongers met complexe ziektebeelden komt overeen met het beeld dat bij het participatieoordeel werd geschetst. Op Wajongers met een verstandelijke beperking na kan geconstateerd worden dat het hebben van één of meerdere ziektebeelden weinig invloed heeft op de mate en vorm van participatie.

Voor veel deelgroepen geldt dat bij een toenemende uitkeringsduur het participatieniveau stijgt. Slechts bij twee groepen is er sprake van afnemende participatie (Bijstand en de gecombineerde groep overige herkomstcategorieën). Voor de Bijstand zijn er bijzondere redenen aanwijsbaar. De dynamiek van de ontwikkeling wordt vooral bepaald door de schoolverlaters.

We zien ook vaak dat groepen met toenemende uitkeringsduur participeren boven het niveau dat voor hen werd ingeschat, en als dat niet het geval is komt dat doordat een deel van de groep nog op school zit. Ook hieruit kunnen we afleiden dat het participatieniveau uiteindelijk hoger zal uitkomen dan verwacht werd. De mogelijkheden liggen dus niet vast bij instroom.

4 Participatie: oordeel versus feitelijke situatie

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 is onderzocht wat het oordeel is over participatiemogelijkheden bij instroom in de Wajong. In het vorige hoofdstuk is onderzocht wat de participatiestatus van de Wajonginstroom is en is al een globale vergelijking gemaakt met het participatieoordeel. Daaruit bleek dat er veel overeenkomst was. De vraag is nu wat het oordeel bij instroom zegt over het uiteindelijke niveau van participatie van de Wajongers. Dit hoofdstuk richt zich daarom op de confrontatie van oordeel en feitelijke situatie.

Als eerste zullen we ingegaan op de vraag hoe de actuele participatiestatus zich verhoudt tot het beeld van de participatieladder. Opnieuw is een belangrijk aspect daarbij de ontwikkeling van de participatie in de tijd. We zullen daarnaast ook de duurzaamheid van de participatiebeperkingen van de groep (tijdelijk) geen mogelijkheden op medische gronden nader analyseren. Het hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies.

4.2 Participatieoordeel versus participatiestatus

Na de analyse van de verschillende vormen van participatie uit het vorige hoofdstuk kunnen we nu een vergelijking maken tussen het participatieoordeel en de feitelijke participatiestatus. Daarbij passen we voor de vergelijkbaarheid nog een vereenvoudiging toe bij de participatiestatus. De groep op "traject richting reguliere werkgever" en de groep "op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie" wordt samengevoegd tot de groep "op weg naar loonvormende arbeid". In tabel 4.1 zijn de resultaten weergegeven van de globale vergelijking tussen participatieoordeel en participatiestatus. Het betreft hier zowel een vergelijking voor het totaal van de analysepopulatie als voor instroom 2002. Het participatieoordeel wordt vergeleken met de participatiestatus ultimo 2006⁴⁹. In het vervolg van dit hoofdstuk vergelijken we steeds met de participatiestatus ultimo 2006, tenzij anders is aangegeven.

Participatieoordeel naar participatiestatus, globaal

Uit de tabel blijkt dat voor de totale onderzoekspopulatie het aandeel Wajongers dat op de een of andere manier participeert of op weg daar naar toe is (51%) gelijk is aan de oorspronkelijke inschatting (51%). Wel moet worden opgemerkt dat circa 12% daarvan nog op weg is (9% zit op traject en 3% staat op de wachtlijst van de sociale werkplaats). De groep "geen participatiemogelijkheden" wijkt duidelijk af. Het aantal Wajongers, waarvoor vastgesteld kan worden dat ze geen participatiemogelijkheden hebben, is nog maar 60% van de oorspronkelijke inschatting. Verder is er de restpost van de groep waarvan de participatiestatus onbepaald is. Van deze groep zit het grootste deel nog op school (15%). Verwacht kan worden dat een substantieel deel van deze groep zal gaan participeren. In hoofdstuk 3 is immers geconstateerd dat de groep school/studie tot de groepen met de beste

⁴⁹ Gemiddeld is de uitkeringsduur van het bestand ultimo 2006 2 jaar. Het betreft een gewogen gemiddelde van de gemiddelde uitkeringsduur per instroomjaar ultimo 2006. Voor de instroom uit 2002 is de gemiddelde uitkeringsduur 4,5 jaar.

kansen op participatiekansen behoort. Een voorlopige conclusie is dus dat het uiteindelijke percentage dat in een of andere vorm participeert waarschijnlijk hoger zal zijn dan de oorspronkelijke inschatting. Dat zien we ook gebeuren als we de uitkomsten voor de instroom uit 2002 er naast zetten: 2002 geeft de situatie weer na 4,5 jaar. Het percentage Wajongers dat in een of ander vorm participeert is inmiddels 8%-punt hoger dan werd verwacht bij instroom.

Tabel 4.1 Participatie, oordeel versus status* : 2002 en totaal 2002-2006

	Totale instroom		Instroom 2002	
	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006
Loonvormende arbeid	44%	29%	37%	28%
Op weg naar loonvormende arbeid	-	12%	-	9%
Dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	11%	7%	16%
(Tijdelijk) geen participatie	49%	29%	56%	32%
Subtotaal	100%	80%	100%	84%
Participatie onbepaald	-	20%	-	16%
Totaal	100%	100%	100%	100%

*situatie betreft stand ultimo 2006

Geconcludeerd wordt dat het uiteindelijke percentage dat in een of andere vorm participeert hoger zal zijn dan de oorspronkelijke inschatting. De vraag is waar de extra participatie vandaan komt. De voor de hand liggende bron vormt de groep waarvan bij de claimbeoordeling is vastgesteld dat zij tijdelijk geen mogelijkheden hebben. Een nadere analyse van de ontwikkeling van deze groep is gewenst. Een vraag die in het verlengde hiervan ligt is de algemene vraag naar de verhouding tussen de verschillende groepen op de participatieladder en de participatiestatus.

Participatieoordeel naar participatiestatus, gedetailleerd

De verhouding tussen de verschillende groepen op de participatieladder en de participatiestatus van deze groepen is weergegeven in tabel 4.2. Daarbij worden de Wajongers, waarvan ultimo 2006 de participatiestatus onbepaald is buiten beschouwing gelaten.

Het beeld uit tabel 4.2 komt grotendeels overeen met de verwachtingen. Van de groep met het oordeel begeleiding naar reguliere werkgever participeert 92% in de een of andere vorm. Maar liefst 84% is aan het werk bij een reguliere werkgever, of op weg naar een baan bij een reguliere werkgever. Wel kan geconcludeerd worden dat 16% een lagere participatiestatus heeft dan het oorspronkelijke oordeel. Bij de groep waarvoor het oordeel begeleiding naar een sociale werkplaats is werkt ultimo 61% ook daadwerkelijk in een sociale werkplaats of staat op de wachtlijst. Opvallend is dat maar liefst 24% bij een reguliere werkgever werkt of op een traject daar naar toe is. Voor 15% is de status lager dan het oorspronkelijke oordeel. Als we de hele groep begeleiding naar loonvormende arbeid beschouwen dan worden de percentages nog hoger. Van degenen die geacht werden loonvormende arbeid te kunnen verrichten participeert 89% in loonvormende arbeid, of is op weg daar naar toe.

Ook bij de groep waarvoor het oordeel dagbesteding of vrijwilligerswerk was, voldoet het merendeel aan het oordeel: 79% participeert inmiddels via dagbesteding of via vrijwilligerswerk. Voor 15% is de participatiestatus hoger dan het oordeel en voor 5% lager.

Tabel 4.2 Participatieoordeel naar participatiestatus*, Totaal 2002-2006⁵⁰

Participatieoordeel	Participatiestatus ultimo 2006				
	Reguliere werkgever**	Sociale Werkplaats***	Dagbesteding/vrijwilligerswerk	(Tijdelijk) geen Participatie-mogelijkheden	Totaal
Reguliere werkgever	84%	7%	2%	8%	100%
Sociale werkplaats	24%	61%	8%	7%	100%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	14%	1%	79%	5%	100%
Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	18%	4%	6%	73%	100%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	33%	3%	9%	55%	100%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	8%	6%	17%	69%	100%

*status betreft stand ultimo 2006

** Inclusief Wajongers die bezig zijn met traject richting reguliere werkgever

*** Inclusief Wajongers die op de wachtlijst staan

Voor de drie groepen waarbij het oordeel was dat er geen participatiemogelijkheden waren geldt dat bij het merendeel de participatiestatus twee jaar na instroom nog steeds overeenkomt met het oordeel. Er zijn echter grote bewegingen naar een hogere participatie zichtbaar. Met name bij de groep "tijdelijk geen participatiemogelijkheden" participeert inmiddels 45%. We komen hier later nog op terug. Opvallend is dat de beweging bij de groep "geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden" het kleinst is. Geconcludeerd kan worden dat als de participatiemogelijkheden verbeteren, dit voor de groep "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" voornamelijk betekent dat zij richting regulier werk gaan, terwijl het voor de groep "Duurzaam geen participatiemogelijkheden op medische gronden" betekent dat zij richting dagbesteding gaan. Ook kunnen we vaststellen dat "Duurzaam geen participatiemogelijkheden op medische gronden" niet zo duurzaam is als in eerste instantie wordt gedacht: 31% participeert inmiddels in een of andere vorm. Als we expliciet naar de uitvoeringsterm GDBM gaan kijken komen we hier op terug.

We kunnen concluderen dat het oordeel over de participatiemogelijkheden een goede voorspeller is voor de feitelijke participatiestatus voor de middellange termijn. Voor een substantiële groep is de feitelijke status echter anders dan het oordeel. We kunnen voor de hele populatie (exclusief de groep waarvan participatiestatus onbepaald is) vaststellen hoe groot de beweging op de participatieladder is. Van de geanalyseerde populatie heeft 71% een participatiestatus die overeenkomt met het oorspronkelijke oordeel. 22% heeft een hogere status en maar 7% heeft een lagere status. Gemiddeld zijn de Wajongers 0,3 treden hoger uitgekomen dan oorspronkelijk het oordeel was⁵¹. De belangrijkste reden voor deze verschuiving naar boven komt van de groep "tijdelijk geen participatiemogelijkheden". Bij deze Wajongers is het de verwachting dan wel hoop dat zij na afronding van de betreffende

⁵⁰ Participatiestatus exclusief de groep met onbepaalde status.

⁵¹ NB: ten opzichte van de vier treden van de vereenvoudigde participatieladder uit tabel 4.1.

behandeling weer normaal kunnen functioneren. Echter, ook als deze groep buiten beschouwing wordt gelaten overtreffen de verbeteringen (16%) de verslechtingen (9%), zij het in mindere mate (0,1 trede).

Er zijn twee voorbehouden bij deze conclusie. Enerzijds is er de groep waarvan de status onbepaald is buiten beschouwing gelaten. Anderzijds betreft het de situatie na gemiddeld twee jaar. De vraag is hoe duurzaam het beeld is.

Participatiestatus onbepaald: Met betrekking tot het eerste voorbehoud weten we dat het overgrote deel van deze groep nog op school zit. Voor het overige deel weten we dat psychische stoornissen overheersen. Ook is het participatieoordeel voor deze groep bekend (zie tabel 4.3). 58% wordt in staat geacht in een of andere vorm te kunnen participeren. Dat is meer dan de 51% voor de totale populatie. De groep bevat maar weinig Wajongers met het oordeel "geen mogelijkheden op medische gronden". Relatief veel hebben als oordeel geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden, vooral het deel dat niet op school zit.

Tabel 4.3 Participatiestatus onbepaald naar participatieoordeel, Totaal 2002-2006

Participatieoordeel	Aandeel (%)
Reguliere werkgever	34%
Sociale werkplaats	16%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	8%
Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	23%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	11%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	8%
Totaal	100%

Op basis van de uitkomsten van de analyse bij tabel 4.2 kan ook een schatting gemaakt worden van de mogelijke uitkomsten bij de groep "status onbepaald". De schatting geeft aan dat ook bij deze groep naar verwachting de verbeteringen de verslechtingen overtreffen, zij het in mindere mate als bij de andere groepen. De Wajongers gaan er gemiddeld 0,1 trede op vooruit. Na toevoeging aan de groepen waarvan de participatiestatus wel bepaald is resulteert nog steeds een toename van 0,3 trede voor de hele populatie. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de uiteindelijke participatiestatus van de onbepaalde groep dus geen grote invloed op de uitkomst van de analyse.

Duurzaamheid

Met betrekking tot het tweede voorbehoud van duurzaamheid geldt dat we in staat zijn om iets verder te gaan dan de situatie na gemiddeld twee jaar voor de totale populatie. We kunnen de analyse uitvoeren per jaar waardoor de periode uitgebreid kan worden tot maximaal 5 jaar (voor 2002).

De uitkomsten per jaar (tabel 4.4) verschillen niet wezenlijk van het totaalbeeld. Er is een lichte trend naar meer mogelijkheden naarmate het jaar verder terug ligt in de tijd. Iets wat we ook al eerder geconstateerd hadden (Hoofdstuk 3). Na het eerste jaar zijn de verschillen echter klein. We kunnen vaststellen dat de conclusies in ieder geval opgaan voor een periode van 4 á 5 jaar. Er zijn geen aanwijzingen dat het beeld eind 2007 veel anders is.

Tabel 4.4 Participatiestatus*, verandering t.o.v. het participatieoordeel (per jaar)⁵²

	2002	2004	2005	2006	Totaal
Participatiestatus hoger dan het oordeel	26%	23%	24%	17%	22%
Participatiestatus gelijk aan het oordeel	68%	64%	71%	78%	71%
Participatiestatus lager dan het oordeel	6%	13%	5%	5%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
<i>Gemiddelde verandering in trede</i>	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3

*status betreft stand ultimo 2006

Participatieoordeel naar participatiestatus

Naast de ontwikkeling op totaalniveau is er ook de vraag hoe de ontwikkeling voor de afzonderlijke treden op de participatieladder verloopt. Met name de ontwikkeling van de groep met het oordeel "tijdelijk geen participatiemogelijkheden" is van belang. In tabel 4.5 is de ontwikkeling weergegeven⁵³.

Een aantal punten valt op in tabel 4.5. Bij de groep met participatieoordeel "reguliere werkgever" is geen duidelijk beeld zichtbaar: het participatieniveau is min of meer stabiel met toenemende uitkeringsduur. Bij de groep "sociale werkplaats" zien we met toenemende uitkeringsduur een gestage toename naar geen participatie. Bij deze groep is er dus een toenemend risico op uitval.

Bij dagbesteding/vrijwilligerswerk zien we daarentegen dat na 2 á 3 jaar iedereen participeert. Participeren betekent hier bovendien dagbesteding/vrijwilligerswerk. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een overeenkomstige afname van de groep "participatiestatus onbepaald" (=school) in de eerste twee jaar na instroom. De conclusie is dus dat Wajongers met het oordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" uiteindelijk daar ook terecht komen, vaak na afronding van de school. Hoewel het uit tabel 4.2 lijkt alsof circa 15% kan participeren op een hoger niveau, is dat uiteindelijk niet het geval: na 4 tot 5 jaar zit iedereen op dagbesteding of doet vrijwilligerswerk. Het lijkt voor deze groep erg moeilijk om blijvend op een hoger niveau te participeren.

De drie groepen, waarvoor het participatieoordeel "geen participatiemogelijkheden" luidde, hebben alle drie een ander ontwikkelingsbeeld. De groep "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" is de moeilijkste groep. Niet alleen is het niveau van participatie het laagst, er is ook sprake van een forse verslechtering met een toenemende uitkeringsduur. Daarnaast blijft voor een groot deel (circa 1/3^e) de participatiestatus onbepaald. Kennelijk zijn de participatiemogelijkheden van deze groep zeer beperkt.

Binnen de participatieladder worden twee groepen onderscheiden op basis van het oordeel van de VA: de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden" en de groep "duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden". In uitvoeringstermen betreft het de

⁵² Participatiestatus exclusief de groep met onbepaalde status.

⁵³ In verband met de dossieraantallen zijn de verschillende niveaus van participatiestatus samengevoegd in "participeert in ruime zin" en "(tijdelijk) geen participatie". Als er in deze paragraaf gesproken wordt over participatie wordt participatie in ruime zin bedoeld. Participeert in ruime zin omvat reguliere werkgever, traject richting regulier werk/werkzoekend, werkt in sociale werkplaats, op wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie en dagbesteding/vrijwilligerswerk. (Tijdelijk) geen participatie omvat "Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden", "Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)" en "Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)".

GDBM-groep. De groep "tijdelijke geen participatiemogelijkheden op medische gronden" is een belangrijke groep voor het participatieniveau van de totale populatie. Een vraag is hoe tijdelijk is tijdelijk, en hoe verloopt de ontwikkeling van de participatie? De tweede vraag betreft de duurzaamheid van "duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden".

Tabel 4.5 Participatieoordeel naar participatiestatus* per jaar⁵⁴

	2002	2004	2005	2006	Totaal
Regulier werkgever					
Participeert in ruime zin	91%	83%	98%	93%	92%
(Tijdelijk) geen participatie	9%	17%	2%	7%	8%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Sociale werkplaats					
Participeert in ruime zin	87%	90%	94%	100%	93%
(Tijdelijk) geen participatie	13%	10%	6%	0%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk					
Participeert in ruime zin	100%	100%	92%	88%	95%
(Tijdelijk) geen participatie	0%	0%	8%	12%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden					
Participeert in ruime zin	19%	22%	26%	36%	27%
(Tijdelijk) geen participatie	81%	78%	74%	64%	73%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden					
Participeert in ruime zin	50%	49%	55%	32%	45%
(Tijdelijk) geen participatie	50%	51%	45%	68%	55%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Duurzaam geen mogelijkheden op medische gronden					
Participeert in ruime zin	37%	39%	20%	24%	31%
(Tijdelijk) geen participatie	63%	61%	80%	76%	69%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal					
Participeert in ruime zin	62%	63%	65%	64%	64%
(Tijdelijk) geen participatie	38%	37%	35%	36%	36%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

* status betreft stand ultimo 2006

De groep "tijdelijke geen participatiemogelijkheden op medische gronden" laat een ontwikkeling zien die we al eerder bij andere groepen hebben gezien. De veranderingen in de participatiestatus vinden vooral plaats in de eerste twee jaar. Het participatieniveau neemt toe van 0% bij instroom naar 32% na een half jaar, en naar 55% na anderhalf jaar. Daarna schommelt het aandeel rond de 50%. Bij het merendeel van veranderingen is er sprake van een verandering richting "regulier werk". We kunnen concluderen dat deze groep ruime mogelijkheden bevat om het participatieniveau te verhogen. Daarbij moet echter opgemerkt worden dat deze mogelijkheden vooral in de eerste twee jaar aanwezig zijn. Of de circa

⁵⁴ Exclusief de groep "participatie onbepaald"

50%, die na twee jaar niet participeren, alsnog naar een vorm van participatie begeleid kan worden is de vraag.

Bij de groep met "duurzaam geen participatiemogelijkheden" zien we een ander beeld. Er is een niveauverschil tussen 2005/2006 en 2002/2004. Waarschijnlijk wordt deze ontwikkeling veroorzaakt door de herbeoordelingen in het kader van aSB. Daarnaast is men veel terughoudender geworden met het oordeel GDBM. Dat betekent dat Wajongers, die later de status GDBM hebben gekregen, gemiddeld ernstiger ziektebeelden hebben.

CBBS: Er is nog een tweede methode om de ontwikkeling van de GDBM-groep te analyseren. We kunnen de actuele status in de CBBS-systeem vergelijken met het oorspronkelijke oordeel van de verzekeringsarts in het dossier. Hiervoor is de conclusie van de verzekeringsarts bij de eerste claimbeoordeling (bron: dossieronderzoek), vergeleken met de laatst bekende beoordeling⁵⁵ van de verzekeringsarts (bron: laatst bekende beoordeling in CBBS ultimo 2007)⁵⁶. De resultaten zijn opgenomen in tabel 4.6.

Tabel 4.6 Eerste versus laatst bekende beoordeling VA

	Laatst bekende beoordeling (CBBS)		totaal
	DBM	GDBM	
1^e beoordeling (dossieronderzoek)			
DBM			
2004	91%	9%	100%
2005	95%	5%	100%
2006	97%	3%	100%
GDBM tijdelijk			
2004	72%	28%	100%
2005	51%	49%	100%
2006	23%	77%	100%
GDBM blijvend			
2004	36%	64%	100%
2005	16%	84%	100%
2006	8%	92%	100%
Totaal			
2004	68%	32%	100%
2005	76%	24%	100%
2006	75%	25%	100%

Wat opvalt is dat slechts een klein deel van de Wajongers die bij instroom duurzaam benutbare mogelijkheden hadden bij een latere beoordeling geen duurzaam benutbare mogelijkheden hebben. Er treedt dus weinig verslechtering van de medische toestand op. Dit beeld bevestigt het beeld in tabel 4.2 waar een gelijke conclusie getrokken kan worden.

⁵⁵ In sommige gevallen is de laatst bekende beoordeling gelijk aan de eerste beoordeling (vooral bij recente gevallen). Verder gaat het bij de laatst bekende beoordeling om o.a. ASB herbeoordelingen en professionele herbeoordelingen.

⁵⁶ In het dossieronderzoek is onderscheid gemaakt tussen Wajongers met blijvend en tijdelijk geen duurzaam benutbare mogelijkheden. In CBBS wordt dit onderscheid niet gemaakt.

Er is een veel grotere beweging van GDBM naar DBM. Een groot deel van de Wajongers die bij instroom tijdelijk GDBM hebben, blijkt bij een latere beoordeling wel duurzaam benutbare mogelijkheden te hebben. Bovendien loopt het percentage snel op van 2006 naar 2004: van 23% naar 51% naar 72%. Deze beweging komt qua richting overeen met die in tabel 4.5, de beweging is echter groter. Daarbij moet echter opgemerkt de groep "participeert niet" uit tabel 4.5 ook de groep "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" omvat. Een deel van de verschuiving van de GDBM naar DBM zal naar deze groep gaan. Het wijzigen van het oordeel door de VA wil niet automatisch zeggen dat er arbeidskundige mogelijkheden zijn.

Bij de "blijvend GDBM" groep zien we ook een duidelijk afname van het percentage GDBM: van 92% voor de instroom uit 2006 naar 84% voor 2005 en 64% voor de instroomcohort 2004. Het beeld is vergelijkbaar met het beeld uit 4.5. Voor de groep blijvend GDBM geldt ook de opmerking dat de groep "participeert niet" uit tabel 4.5 ook de groep "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" omvat en dat het wijzigen van het oordeel door de VA niet automatisch wil zeggen dat er arbeidskundige mogelijkheden zijn.

4.3 Conclusies

Er kan nu een aantal conclusies getrokken worden. De mogelijkheden van Wajongers staan niet bij voorbaat vast. Na gemiddeld twee jaar is 22% overgestapt naar een hogere trede en 7% naar een lagere trede op de participatieladder. M.a.w. van degenen waarvan de participatiestatus vastgesteld kan worden heeft 29% een andere participatiestatus dan werd verwacht op basis van het participatieoordeel.

Niettemin is het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de instroom een redelijk goede voorspeller voor de participatiestatus op de middellange termijn. Van de onderzoekspopulatie is na gemiddeld twee jaar bij 71% de participatiestatus gelijk aan het participatieoordeel. Na 4 tot 5 jaar is dit percentage licht afgenomen tot 68%. Veranderingen vinden vooral plaats in de eerste twee jaar na instroom.

Voor de groep, waarvan de participatiestatus is vastgesteld, is het percentage (51%) dat participeert in ruime zin, als alles wordt meegenomen, gelijk aan de verwachtingen bij instroom (51%). Bovendien participeren zij gemiddeld op een hoger niveau dan op basis van het participatieoordeel werd verwacht. Het percentage verbeteringen (22%) overtreft het percentage verslechtingen (7%). Dit bevestigt het beeld uit hoofdstuk 3. De participatiemogelijkheden zijn gemiddeld dus groter dan bij instroom wordt ingeschat. De belangrijkste reden hiervoor is de groep "tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)". Ongeveer de helft daarvan participeert na 2 jaar alsnog. Ook voor de groep "duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)" blijkt dat op termijn nog een substantieel deel (31%) in staat is tot participatie zij het vooral door middel van dagbesteding of vrijwilligerswerk.

Ook is naar de ontwikkeling gekeken van de verhouding tussen het participatieoordeel en de participatiestatus. Daaruit kunnen ook conclusies getrokken worden over de mogelijkheden voor bepaalde groepen ("dagbesteding/vrijwilligerswerk" en "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden") om het participatieniveau te verhogen. Hoewel bij de groep, waarvoor het participatieoordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" is, 15% bij de start van de

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Pagina

75 van 108

uitkering participeert in loonvormende arbeid of daar naar op weg is, blijkt uiteindelijk dat circa twee jaar na instroom vrijwel iedereen participeert in "dagbesteding/vrijwilligerswerk". Het lijkt voor deze groep erg moeilijk om op een ander niveau te participeren. Uit de analyses blijkt verder dat de groep met het participatieoordeel "Geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" een moeilijke groep is. Het participatieniveau van de groep is het laagst van alle groepen op de participatieladder. Bovendien is er met toenemende uitkeringsduur sprake van forse verslechtering van de participatie. Deze groep heeft weinig participatiemogelijkheden.

5 De betekenis van deze resultaten

We hebben in de afgelopen hoofdstukken verschillende onderdelen van het participatievraagstuk de revue laten passeren. In hoofdstuk 2 zijn we ingegaan op de inschatting van de mogelijkheden van Wajongers (participatieoordeel) bij instroom door verzekeringsarts en arbeidsdeskundige, in hoofdstuk 3 op de feitelijke participatie (participatiestatus), en in hoofdstuk 4 zijn participatieoordeel en participatiestatus met elkaar vergeleken. De vraag is nu wat uit de analyses geleerd kan worden. We zullen in dit hoofdstuk de conclusies uit de verschillende hoofdstukken nog eens langslopen om te eindigen met een algemene duiding van de uitkomsten.

De inschatting van de participatiemogelijkheden bij instroom.

Het is vaak moeilijk om op het 18^e jaar de participatiemogelijkheden goed vast te stellen. In sommige gevallen wordt dit ook uitgesteld omdat bijvoorbeeld een groot deel van de Wajongers op die leeftijd nog naar school gaat. Bovendien is men op deze leeftijd nog lang niet uitontwikkeld. Ondanks deze beperkingen hebben we op basis van de oordelen van de uitvoering (VA en AD) een participatieladder kunnen creëren. In tabel 5.1 wordt deze nog eens samengevat.

Daaruit blijkt dat volgens het oordeel van de arbeidsdeskundige 44% van de instroom uit 2002-2006 mogelijkheden heeft tot een vorm van loonvormende arbeid, waarvan 31% begeleid kan worden naar een reguliere werkgever. Uiteindelijk heeft 51% (inclusief dagbesteding/vrijwilligerswerk) van de instroom mogelijkheden tot een vorm participatie. Daarentegen heeft 49% (tijdelijk) geen mogelijkheden tot enige vorm van participatie.

Tabel 5.1 Participatieladder, verdeling participatieoordelen Wajonginstroom

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1 Begeleiding naar reguliere werkgever	25%	29%	30%	36%	31%
2 Begeleiding naar sociale werkplaats	12%	11%	16%	11%	13%
3 Begeleiding naar dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	8%	6%	8%	7%
4 Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	11%	14%	13%	12%	13%
5 Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	20%	16%	17%	18%	18%
6 Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	26%	21%	17%	14%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Begeleiding naar loonvormende arbeid (1+2)	36%	40%	46%	48%	44%
Begeleiding naar participatie in ruime zin (1+2+3)	43%	49%	52%	56%	51%
(Tijdelijk) geen mogelijkheden tot participatie (4+5+6)	57%	51%	48%	44%	49%

Ook voor de verschillende deelgroepen in de Wajong kan een participatieladder worden opgesteld. Uit de analyse daarvan blijkt dat de grootste kansen voor begeleiding naar loonvormende arbeid worden toegedicht aan Wajongers die instromen vanuit werk (88%) en vanuit school of studie (60%). Bij de herkomstgroep school/studie geldt dit in het bijzonder voor de instroom met een praktijkonderwijs achtergrond, waarvan 76% in staat wordt geacht tot loonvormende arbeid. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (61%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (80%). Deze groep overlapt voor een belangrijk deel met de groep met een praktijkonderwijs achtergrond. Ook aan

Wajongers met een autistische stoornis of een andere ontwikkelingsstoornis en aan Wajongers met een somatisch ziektebeeld worden relatief veel kansen toegedicht.

Weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid worden daarentegen toegedicht aan Wajongers in een instelling (11%), al dan niet onder behandeling. Daarvan is 85% (tijdelijk) niet in staat tot enige vorm van participatie. Ook Wajongers met psychische stoornissen (23%) en Wajongers met zwaar of matige verstandelijke beperkingen hebben weinig mogelijkheden tot loonvormende arbeid. De groepen met deze ziektebeelden overlappen voor een belangrijk deel met de herkomstgroep instelling. Wat verder geconcludeerd kan worden is dat Wajongers die instromen vanuit de Bijstand relatief weinig mogelijkheden hebben tot loonvormende arbeid (33%). Hierin komt tot uiting dat tweederde van deze groep te maken heeft met psychische ziektebeelden. Wajongers met meerdere ziektebeelden hebben minder participatiemogelijkheden. De verschillen zijn echter niet groot.

We kunnen vaststellen dat sommige groepen een duidelijk profiel hebben. Wajongers, die instromen vanuit werk of het praktijkonderwijs dan wel Wajongers met lichte verstandelijke beperkingen of met een andere ontwikkelingsstoornis, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als kansrijk te karakteriseren. Wajongers, die instromen vanuit instellingen of een achtergrond van psychische ziektebeelden dan wel een zware of matige verstandelijke beperking hebben, zijn vanuit het oogpunt van loonvormende participatie als weinig kansrijk te karakteriseren. Andere groepen hebben een meer diffuus beeld.

Uit de analyse van de participatieladder blijkt dat Wajongers die in 2006 zijn ingestroomd meer participatiemogelijkheden hebben dan Wajongers die in 2002 zijn ingestroomd. Werd in 2002 37% in staat geacht tot loonvormende arbeid, in 2006 was dit percentage gestegen tot 47%. De toename is vooral het gevolg van de toename bij categorie "begeleiding naar reguliere werkgever", de hoogste trede op de ladder. Aan de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden liggen meerdere verklaringen ten grondslag:

- Ten eerste spelen de veranderingen in de populatiesamenstelling (herkomst, ziektebeeld) een rol bij de verschuiving naar meer participatiemogelijkheden. Wajongers met een praktijkschoolachtergrond (met veelal lichte tot zeer lichte verstandelijke beperkingen) hebben meer participatiemogelijkheden: toename van het aandeel leidt bij gelijkblijvende omstandigheden tot een toename van de participatiemogelijkheden van de totale instroom. Ook de toename van andere ontwikkelingsstoornissen als autisme of ADHD leidt tot een toename van de participatiemogelijkheden.
- Naast veranderingen in de populatiesamenstelling zijn er ook binnen de deelgroepen verschuivingen naar meer participatiemogelijkheden. Zo hebben Wajongers die vanaf 2005 uit de Bijstand komen meer participatiemogelijkheden dan Wajongers die in eerdere jaren zijn doorgestroomd. Hierbij speelt de nieuwe Bijstandswet (WWB) een rol. Na invoering hiervan screenen gemeenten hun bijstandpopulatie op potentiële Wajongers wat tot extra doorstroom vanuit de Bijstand heeft geleid. Kennelijk heeft deze extra doorstroom meer mogelijkheden dan de doorstroom uit de periode 2005. Ook bij de instroom van Wajongers met een praktijkschoolachtergrond is een verschuiving naar meer participatiemogelijkheden zichtbaar. Hier is denkbaar dat de toename van jongeren uit dit schooltype betekent dat steeds kansrijkere jongeren doorstromen naar de Wajong. Dit kan te maken hebben met een grotere bekendheid van de Wajong, maar het is ook mogelijk dat het voor deze jongeren steeds moeilijker is geworden om na school een baan te krijgen of te behouden.

De participatie van Wajongers

Naast het oordeel over de participatiemogelijkheden is in het dossieronderzoek voor zover mogelijk vastgesteld wat de actuele participatiestatus is (ultimo 2006) van de Wajongers in de onderzoekspopulatie. Bij het opstellen van een verdeling van de participatiestatus doet zich een drietal problemen voor:

- Een deel van de instroom is inmiddels uitgestroomd. Van de instroom uit 2006 is ultimo 2006 2% uitgestroomd, maar van de instroom uit 2002 is ultimo 2006 al 15% uitgestroomd. Voor de totale onderzoekspopulatie is het percentage 6%. Nadere analyse van deze groep geeft aan dat 2/3^e daarvan uitgestroomd is wegens herstel (minder dan 25% arbeidsongeschikt), 1/6^e is overleden en 1/6^e is uitgestroomd om andere redenen (bijvoorbeeld detentie). Van degenen die uitgestroomd zijn wegens herstel is 50% aan het werk en 50% zit op school of op een traject naar werk. Voor een correcte analyse van de participatiegraad van de Wajongers is het van belang dat de participatiestatus van de groep beëindigde uitkeringen mee wordt gewogen. In algemene zin is het bij een analyse van de participatie van Wajongers altijd van belang om rekening te houden met de uitstroom uit de Wajong. De kansrijken zijn immers inmiddels uitgestroomd.
- Een deel is op weg naar participatie. Ze zitten op een traject naar een reguliere werkgever of staan op de wachtlijst voor een sociale werkplaats. De status van deze groepen is al wel bepaald, maar ze zijn er nog niet. Daarbij kan worden opgemerkt dat circa 35% van de trajecten richting reguliere werkgever succesvol wordt afgesloten en resulteert in een dienstverband.
- Voor een deel is geen participatiestatus vast te stellen, meestal vanwege school.

Omdat een deel nog op weg is naar participatie en het voor een ander deel niet mogelijk is om een participatiestatus vast te stellen, kan geen definitieve vaststelling van de participatiestatus gemaakt worden.

Tabel 5.2 Participatiestatus*, procentuele verdeling instroom 2002-2006

	2002	2004	2005	2006	Totaal
1. Reguliere werkgever	21%	22%	23%	22%	22%
2. Traject richting reguliere werkgever	8%	6%	10%	11%	9%
3. Sociale werkplaats	7%	9%	8%	3%	6%
4. Wachtlijst sociale werkplaats/SW-indicatie	1%	3%	2%	4%	3%
5. Dagbesteding/vrijwilligerswerk	16%	14%	7%	9%	11%
6. (Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden	32%	31%	26%	29%	29%
7. Status onbepaald	16%	15%	24%	22%	20%
<i>Waarvan</i>					
- school/studie	10%	12%	17%	19%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%
Loonvormende arbeid (1+3)	28%	31%	32%	26%	29%
Op weg naar participatie in loonvormende arbeid (2+4)	9%	9%	11%	15%	12%
Participeert in ruime zin (1+3+5)	44%	44%	38%	34%	39%
(Tijdelijk) geen participatiemogelijkheden (6)	32%	31%	26%	29%	29%

*stand ultimo 2006

In tabel 5.2 is de participatiestatus weergegeven. Uit de tabel blijkt dat:

- 29% participeert in een vorm van loonvormende arbeid. Dit percentage is duidelijk lager dan verwacht werd bij het participatieoordeel (44%).
- 11% participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.

- 12% op weg is naar participatie in loonvormende arbeid.
- 29% niet participeert, al dan niet tijdelijk. Ook dit percentage is duidelijk lager dan verwacht werd bij instroom (49%).

Van 20% kan geen participatiestatus worden vastgesteld. Daarvan zit 15%-punt nog op school of studeert. Verwacht kan worden dat een belangrijk deel van deze groep op termijn in een of andere vorm zal gaan participeren.

Naast de vraag wat het participatieniveau is, is ook de ontwikkeling van het participatieniveau van belang. Ten aanzien van de ontwikkeling van het participatiepercentage vallen een aantal zaken op:

- Het aandeel Wajongers dat participeert bij een reguliere werkgever is op middellange termijn (4 tot 5 jaar na instroom) stabiel en schommelt rond 22%. Dit percentage is een optelsom van Wajongers die gaan werken en Wajongers die uitvallen uit werk. Dit betekent dat de groep Wajongers die bij een reguliere werkgever werkt dus wisselt. Het percentage Wajongers dat op enig moment gewerkt heeft in de onderzoeksperiode kan daarom hoger zijn dan het aantal werkende Wajongers op het meetmoment (ultimo 2006). De uitval uit werk is het grootst in het begin. De algemene indruk is dat op groepsniveau veranderingen in het aandeel dat participeert in loonvormende arbeid vooral plaatsvinden in de eerste twee jaar na instroom. Daarna stabiliseert het percentage.
- Het percentage Wajongers dat participeert in ruime zin neemt met toenemende uitkeringsduur toe van 34% naar 44%. De belangrijkste reden daarvoor is niet zozeer een toename van het aandeel Wajongers dat loonvormende arbeid verricht maar de toename van het aandeel dat participeert in dagbesteding of vrijwilligerswerk.
- Het percentage Wajongers dat niet participeert heeft een licht stijgende tendens met toenemende uitkeringsduur. Het is echter onwaarschijnlijk dat het percentage uiteindelijk uitkomt in de buurt van de 49% die werd verwacht bij het oordeel over de participatiemogelijkheden. Zeker als in beschouwing genomen wordt dat na behandeling een kwart toch blijkt te werken in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is.

Met betrekking tot de deelgroepen in de Wajong kan vastgesteld worden dat het beeld redelijk goed overeenkomt met het beeld dat bij het participatieoordeel werd geschetst. Wajongers die instromen vanuit werk (76%) en vanuit school of studie (48%) participeren het meest in loonvormende arbeid of zijn op weg daar naar toe. Bij school/studie geldt dit zoals verwacht vooral voor de instroom uit het praktijkonderwijs, waarvan 70% participeert in loonvormende arbeid of op weg daar naar toe is. Dezelfde conclusie geldt voor de instroom van Wajongers met een lichte (55%) tot zeer lichte verstandelijke beperking (69%). Ook Wajongers met een autistische stoornis (48%) of een andere ontwikkelingsstoornis (54%) en Wajongers met een somatisch ziektebeeld (43%) hebben een relatief hoog participatiepercentage. Het percentage loonvormende arbeid is in alle gevallen lager dan het verwachte percentage. De reden daarvoor is dat voor alle groepen een belangrijk deel nog op school zit.

Een belangrijke uitzondering vormt de groep Wajongers die instroomt vanuit een instelling. Hoewel de participatie van deze groep conform verwachtingen het laagst is van alle herkomstgroepen (25% participeert in een vorm van loonvormende arbeid of is op weg daar naar toe) is het percentage beduidend hoger dan werd verwacht (11%). Ook participeert een groter deel dan verwacht percentage in dagbesteding of vrijwilligerswerk (9% versus 3%).

Voor veel deelgroepen geldt dat met toenemende uitkeringsduur het participatieniveau stijgt. Slechts bij twee groepen is er sprake van afnemende participatie (Bijstand en de gecombineerde groep overige herkomstcategorieën). Voor de Bijstand zijn er bijzondere redenen aanwijsbaar (de doorstroom vanuit de Bijstand verandert door de nieuwe wet).

De vergelijking van participatieoordeel met de feitelijke participatie

Uit de vergelijking van de uitkomsten uit de analyse van het participatieoordeel en de analyse van de participatiestatus blijkt al dat er veel overeenkomsten zijn. In tabel 5.3 zijn die uitkomsten naast elkaar gezet. Daaruit blijkt dat, als alles bij elkaar genomen wordt (inclusief de groep die op weg is naar participatie), 51% participeert in ruime zin of is op weg daar naar toe. Dat percentage is gelijk aan het verwachte percentage bij instroom. Tabel 5.3 geeft ook aan waarom het percentage "participatie in loonvormende arbeid" verschilt van het verwachte percentage bij instroom: 12% is nog op weg naar loonvormende arbeid en bij 20% is de participatiestatus onbepaald. Een voorlopige conclusie is dan dat het uiteindelijke percentage dat in een of andere vorm participeert waarschijnlijk hoger zal zijn dan de oorspronkelijke inschatting. Dat zien we ook gebeuren (tabel 5.3) als we uitkomsten voor de instroom uit 2002 er naast zetten: 2002 geeft de situatie weer na 4,5 jaar. Het percentage Wajongers, dat in een of andere vorm participeert, is inmiddels 8%-punt hoger dan werd verwacht bij instroom. Verder kunnen we ook constateren dat het percentage "dagbesteding/vrijwilligerswerk" hoger is dan verwacht.

Tabel 5.3 Participatie, oordeel versus status*: 2002 en totaal 2002-2006

	Totale instroom		Instroom 2002	
	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006	Participatie- oordeel bij instroom	Participatie- status ultimo 2006
Loonvormende arbeid	44%	29%	37%	28%
Op weg naar loonvormende arbeid	-	12%	-	9%
Dagbesteding of vrijwilligerswerk	7%	11%	7%	16%
(Tijdelijk) geen participatie	49%	29%	56%	32%
Subtotaal	100%	80%	100%	84%
Participatie onbepaald	-	20%		16%
Totaal	100%	100%	100%	100%

*situatie betreft stand ultimo 2006

Participatieoordeel en participatiestatus zijn echter ook te vergelijken in onderlinge samenhang (zie tabel 5.4). Uit die analyse volgt een aantal belangrijke conclusies.

De mogelijkheden van Wajongers staan niet bij voorbaat vast. Na gemiddeld twee jaar is 22% overgestapt naar een hogere trede en 7% naar een lagere trede op de participatieladder. M.a.w. van degenen waarvan de participatiestatus vastgesteld kan worden heeft 29% een andere participatiestatus dan werd verwacht op basis van het participatieoordeel. Niettemin is het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de instroom een redelijk goede voorspeller voor de participatiestatus op de middellange termijn. Van de onderzoekspopulatie is na gemiddeld twee jaar bij 71% de participatiestatus gelijk aan het participatieoordeel. Na 4 tot 5 jaar is dit percentage licht afgenomen tot 68%. De veranderingen vinden vooral plaats in de eerste twee jaar na instroom.

De Wajongers participeren gemiddeld op een hoger niveau dan op basis van het participatieoordeel werd verwacht. Het percentage verbeteringen (22%) overtreft het percentage verslechtingen (7%). De participatiemogelijkheden zijn dus groter dan bij instroom wordt ingeschat. Dit onderbouwt de voorlopige conclusie uit tabel 5.3. De belangrijkste reden hiervoor is de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden". Ongeveer de helft daarvan participeert na 2 jaar alsnog. Ook voor de groep "duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)" blijkt dat op termijn nog een substantieel deel (31%) in staat is tot participatie (14% in regulier werk of sociale werkplaats en 17% door middel van dagbesteding of vrijwilligerswerk).

Tabel 5.4 Participatieoordeel naar participatiestatus, Totaal 2002-2006⁵⁷

Participatieoordeel	Participatiestatus				Totaal
	Reguliere werkgever*	Sociale Werkplaats**	Dagbesteding/vrijwilligerswerk	(Tijdelijk) geen Participatiemogelijkheden	
Reguliere werkgever	84%	7%	2%	8%	100%
Sociale werkplaats	24%	61%	8%	7%	100%
Dagbesteding/vrijwilligerswerk	14%	1%	79%	5%	100%
Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	18%	4%	6%	73%	100%
Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	33%	3%	9%	55%	100%
Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	8%	6%	17%	69%	100%

* Inclusief Wajongers die bezig zijn met traject richting reguliere werkgever

** Inclusief Wajongers die op de wachtlijst staan

Ook is naar de ontwikkeling gekeken van de verhouding tussen het participatieoordeel en de participatiestatus. Daaruit kunnen ook conclusies getrokken worden over de mogelijkheden voor bepaalde groepen ("dagbesteding/vrijwilligerswerk" en "geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden") om het participatieniveau te verhogen. Hoewel bij de groep, waarvoor het participatieoordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" is, 15% bij de start van de uitkering participeert in loonvormende arbeid of daar naar op weg is, blijkt uiteindelijk dat circa twee jaar na instroom vrijwel iedereen participeert in "dagbesteding/vrijwilligerswerk". Het lijkt voor deze groep erg moeilijk om op een ander niveau te participeren (gegeven de huidige werkwijze in zorg en re-integratie). Uit de analyses blijkt verder dat de groep "Geen participatiemogelijkheden op arbeidskundige gronden" een moeilijke groep is. Het participatieniveau van de groep is het laagst van alle groepen op de participatieladder (22% werkt in een reguliere baan of sociale werkplaats of is op weg daar naar toe). Bovendien neemt het deel van deze groep, dat participeert in ruime zin, af bij een toenemende uitkeringsduur.

⁵⁷ Participatiestatus exclusief de groep met onbepaalde status.

Algemene conclusies en beleidsimplicaties

Na de analyse van de participatiemogelijkheden, de analyse van de feitelijke participatiestatus en de onderlinge vergelijking rijst ten slotte de vraag naar de algemene conclusies die uit het onderzoek getrokken kunnen worden en naar de beleidsimplicaties. Wel moet worden opgemerkt dat de uitkomsten en conclusies gelden binnen de huidige wetgeving en uitvoeringskaders.

De eerste algemene conclusie die getrokken kan worden is dat het oordeel over de participatiemogelijkheden bij instroom een redelijk goede voorspeller is voor de mogelijkheden van Wajongers. Niettemin is de gedachte dat de mogelijkheden bij instroom niet vaststaan juist. Na de eerste 4 tot 5 jaar na instroom realiseren Wajongers een beter resultaat dan verwacht kon worden op basis van het oordeel ten tijde van de keuring. Dat geeft aan dat er meer ruimte is voor participatie dan het oordeel op het moment van keuren suggereert. Het participatieoordeel is geen "deterministisch" gegeven maar moet vooral gezien worden als het startpunt van de re-integratie activiteiten.

Geconstateerd is dat er een verschil bestaat tussen het percentage Wajongers (44%) waarvan bij instroom wordt ingeschat dat zij kunnen participeren in loonvormende arbeid en het percentage dat daadwerkelijk participeert (29%). Dit verschil kan echter worden verklaard. Het wordt veroorzaakt doordat een deel van de Wajongers nog op weg is naar een vorm van loonvormende arbeid (via een traject of via de wachtlijst van de sociale werkplaats) en doordat een deel nog op school zit.

Uit de analyses blijkt dat overigens dat er geen specifieke groepen Wajongers zijn die wat betreft participatiemogelijkheden over het hoofd worden gezien. Voor zover uit het oordeel over de participatiemogelijkheden bij de keuring blijkt dat Wajongers kunnen participeren in loonvormende arbeid, doen ze dat, zijn ze op weg naar loonvormende arbeid of zitten ze nog op school. Wel blijkt dat het van belang is dit oordeel niet definitief vast te zetten, omdat een aantal Wajongers tot meer in staat blijkt dan bij de keuring werd verwacht.

Kader 5.1 Schatting participatiepotentieel loonvormende arbeid Wajonginstroom

We kunnen een schatting maken van het potentiële participatieniveau voor loonvormende arbeid dat bereikt zou kunnen worden. We weten dat momenteel 29% werkt in loonvormende arbeid, een stabiel percentage over de eerste 4 tot 5 jaar.

Dit zou verhoogd kunnen worden als:

- de huidige 29% dat blijft doen (het voorkomen van uitval uit werk) en
- als daarnaast iedereen, die op weg is naar loonvormende arbeid, dat gaat doen, en
- verder iedereen, waarvan de participatiestatus onbepaald is en zou kunnen participeren in loonvormende arbeid, dat ook doet.

Het percentage dat op weg is naar loonvormende arbeid bedraagt 12%. Het percentage, dat eventueel zou kunnen participeren, van de groep "participatiestatus onbepaald" wordt ook geschat op 12%⁵⁸. De huidige ruimte voor het verhogen van het participatieniveau omvat daarmee circa 24% van de nieuwe toekenningen.

De vraag is vervolgens waar ruimte ligt om het participatiepercentage te verbeteren. Ten eerste is het belangrijk dat de gerealiseerde participatie duurzaam wordt gemaakt. Uit het onderzoek blijkt dat een belangrijk deel van de Wajongers (circa een derde) binnen één jaar

⁵⁸ Van de Wajongers die nog studeren (15%) is de verwachting dat de meerderheid (circa 2/3e) zou kunnen participeren in loonvormende arbeid (bepaald op basis van de participatiestatus van de herkomstgroep "school/studie"). Van de resterende groep "participatie onbepaald" (5%) wordt verwacht dat circa 40% zou kunnen participeren in loonvormende arbeid (bepaald op basis van de participatiestatus van de diagnosegroep "psychische stoornissen"). Dat betekent dat additioneel circa 12% van de instroom zou kunnen participeren in loonvormende arbeid.

na het verkrijgen van een baan weer uitvalt of geen aansluiting tussen stage en werk vindt. Wanneer dit verbeterd kan worden neemt de participatie van Wajongers toe. Opties zijn bijvoorbeeld een betere aansluiting van school en werk en betere begeleiding van de Wajonger en zijn werkgever. Ten tweede liggen er mogelijkheden bij de groep Wajongers die op weg is naar loonvormende arbeid (12%) en de groep die op school zit (15%). Verhoging van het participatiepercentage is hier mogelijk door te voorkomen dat trajecten mislukken, door het wegwerken van wachtlijsten en door het beter laten aansluiten van school en werk. De vraag is dan ook hoe groot de ruimte is om binnen de huidige wet en regelgeving het participatiepercentage te verbeteren. In kader 5.1 wordt een schatting gemaakt.

Betekenis onderzoek voor de beleidsontwikkeling: In het onderzoek is geconstateerd dat de mogelijkheden van jongeren met beperkingen niet vaststaan. Ook is vastgesteld dat een groot deel van deze groep nog op school zit bij instroom en dat groot deel in staat is tot een vorm van loonvormende arbeid. Men kan zich afvragen of het dan wel zo verstandig is om al deze jongeren al bij 18 of 19 jaar te laten instromen in de Wajong. Is het niet beter om hen eerst hun eigen mogelijkheden te laten verkennen? Uiteraard met alle ondersteuning die zij daarbij nodig hebben. Deze vraag staat centraal in de discussie over een nieuwe wetsvoorstel voor de Wajong.

In de plannen voor de nieuwe Wajong wordt gedacht aan het bij de instroom onderscheiden van de groep jonggehandicapten die geen perspectief heeft op participatie en de groep die dat wel heeft of voor wie het perspectief onzeker is. Voor de laatste groep zal een werkregeling gaan gelden waarin de nadruk zal liggen op werk. Het onderzoek geeft aanknopingspunten voor de invulling van het wetsvoorstel.

Zoals al eerder is aangegeven blijkt dat het onderscheid tussen wel of geen perspectief op participatie in loonvormende arbeid goed gemaakt kan worden. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de concrete afbakening van de doelgroep voor wie de werkregeling zou kunnen gelden. Op basis van het onderzoek zal naar schatting 69% (op basis van instroom uit 2006, zie kader 5.2) in de werkregeling vallen. Het gaat hier om Wajongers die participatiemogelijkheden hebben in loonvormende arbeid of waarvan bij instroom niet kan worden uitgesloten dat er perspectief is op loonvormende participatie.

Kader 5.2 Schatting omvang werkregeling

De concrete afbakening van de doelgroepen (werkregeling/geen werkregeling) kan gemaakt worden op basis van het participatieoordeel en de participatiestatus. Geschat wordt dat 69% van de nieuwe instroom onder werkregeling valt. De 69% is opgebouwd uit de volgende groepen:

- begeleiding naar reguliere werkgever (36%),
- begeleiding naar sociale werkplaats (11%),
- tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden (18%),
- en 25% van de groep "geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden" (3%).

De reden om de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden" op te nemen onder de werkregeling is tweemaal. Ten eerste moet bij deze groep eerst het resultaat van de behandeling worden afgewacht voordat de participatiemogelijkheden kunnen worden vastgesteld. Ten tweede is bovendien vastgesteld dat er inderdaad participatiemogelijkheden binnen deze groep zijn. Op enig moment werkt 36% in loonvormende arbeid.

Niet iedereen van de 69% die naar de werkregeling gaat zal uiteindelijk ook participeren. Een deel de groep "tijdelijk geen mogelijkheden op medische gronden" blijkt bijvoorbeeld na behandeling toch geen perspectief te hebben. Zoals al eerder is aangegeven verwachten we dat er potentie is voor een participatiepercentage van ruim 50% (zie kader 5.1). Door de

veranderende samenstelling van de instroom is het mogelijk dat dit percentage voor de toekomstige instroom kan toenemen.

Gezien het feit dat de mogelijkheden van Wajongers zich ontwikkelen en niet vaststaan bij instroom, en het feit dat verbetering van de duurzaamheid van participatie essentieel is voor het verhogen van de participatiegraad is het van belang dat de duur van de voorgestelde werkregeling hier op aansluit.

Kanttekeningen: Er zijn drie belangrijke kanttekeningen bij de conclusies uit dit onderzoek. Zoals eerder gemeld geldt, ten eerste, dat de uitkomsten de mogelijkheden weergeven voor de huidige uitvoeringspraktijk en wetgeving. Een nieuwe opzet van de uitvoering en de regelgeving kan leiden tot andere uitkomsten⁵⁹. Als er bijvoorbeeld meer (duurzame) banen voor Wajongers gecreëerd worden of als er meer verplichtingen zijn om mee te werken aan re-integratie, kan het participatiepercentage wellicht toenemen. Als tweede kanttekening geldt dat het onderzoek geen antwoord geeft op de vraag of de participatiemogelijkheden optimaal worden benut. Centraal staat de vraag óf Wajongers participeren en op welke manier. Nader onderzoek is nodig om inzicht te krijgen op de vraag of de Wajonger zijn participatiemogelijkheden optimaal benut, in termen van aantal werkuren en functieniveau. Een laatste kanttekening betreft het feit dat alleen de eerste 4 tot 5 jaar van instroom geanalyseerd zijn. Gezien de grote veranderingen in de populatie van de Wajong is onzeker of het beeld ook representatief is voor de lange termijn.

⁵⁹ Meer algemeen is het de vraag of de huidige organisatie van de zorgverlening rond jongeren met een beperking leidt tot een self-fulfilling prophecy. Als maar vaak genoeg benadrukt wordt dat er sprake is van een beperking, bestaat de kans dat de jongeren en de maatschappij dat ook daadwerkelijk gaan geloven (terecht of onterecht). Eventuele stigmatisering zou voorkomen kunnen worden door jongeren met beperkingen niet vanzelfsprekend op een traject richting Wajong te zetten.

De participatiemogelijkheden van de Wajonginstroom

Datum

15 mei 2008

Pagina

86 van 108

Bijlage A: onderzoeksopzet

De aanleiding voor het dossieronderzoek is het feit dat we de stijging van de instroom in de Wajong onvoldoende kunnen verklaren. Zo hebben we bijvoorbeeld geen zicht op de herkomst van de Wajongers; we weten niet waar ze zich bevonden voordat de Wajonguitkering werd toegekend. Het onderzoek is echter ook opgezet om aspecten van de problematiek te onderzoeken. Wat we bijvoorbeeld ook willen weten is wat de participatiemogelijkheden zijn van Wajongers.

Een van de mogelijke verklaringen voor de stijging is dat er nieuwe groepen jonggehandicapten instromen in de Wajong. In dat geval zullen er nieuwe herkomstcategorieën bijkomen of bestaande herkomstcategorieën toenemen. Voor de verklaring van de instroomstijging is dus kennis van de herkomst nodig. Verder hebben we vastgesteld dat de samenstelling van de instroom geleidelijk verandert. We zien vooral een toename bij twee specifieke diagnosecategorieën: verstandelijk gehandicapt (P697) en overige psychische stoornissen (P699). Deze twee categorieën zijn containerbegrippen geworden. Hierdoor hebben we onvoldoende inzicht in de aard van de aandoeningen en stoornissen waarmee deze jongeren te kampen hebben. Ook weten we niet bij welke aandoeningen en stoornissen de stijging van de instroom zich voordoet. Het sterke vermoeden bestaat dat de bestaande CAS systematiek, wat betreft jonggehandicapten, niet meer voldoet en dat gezocht moet worden naar een nieuwe indeling. Ook hebben we als mogelijke oorzaak voor de stijging van de instroom de intensivering van de samenwerking met het netwerk rondom jonggehandicapten genoemd. Om inzicht te krijgen in het functioneren van de (regionale) netwerken rondom de Wajong is het van belang te weten door wie de jonggehandicapte op de Wajong is gewezen dan wel door wie hij of zij is doorverwezen.

De informatie die nodig is voor het beantwoorden van deze vragen is niet te halen uit de bestaande bestanden. Dan blijven er twee mogelijkheden over: een enquête onder jonggehandicapten of een dossieronderzoek. Een enquête onder jonggehandicapten is in dit geval niet zo'n goede oplossing. Enerzijds omdat het een moeilijk benaderbare groep is, en anderzijds omdat gaat om het in kaart brengen van een historische ontwikkeling. Gekozen is daarom voor een dossieronderzoek.

Uit bestandsanalyse is gebleken dat vanaf 2003 veranderingen optreden die verband houden met bovengenoemde mogelijke oorzaken. Dat betekent dat de onderzoeksperiode de jaren 2002-2006 moet omvatten waarbij 2002 het laatste jaar is waarin de ontwikkeling conform de verwachtingen was.

Onderzoek naar de stijging van de instroom vraagt om een longitudinale studie over de periode 2002 – 2006. Voor een goede longitudinale analyse van verschuivingen in herkomstcategorieën zijn relatief veel dossiers nodig. Gezien het beslag dat dit legt op de uitvoering is er voor gekozen om in eerste instantie het onderzoek uit te voeren in drie regio's. Mochten de resultaten daartoe aanleiding geven dan kan het onderzoek worden opgeschaald naar landelijk niveau. Een reden die aanleiding zou kunnen geven om de analyse op te schalen is als de ontwikkeling bij de gekozen regio's niet te vergelijken is met de landelijke ontwikkeling.

Keuze regio's

Als onderzoeksregio's zijn Den Haag, Arnhem en Utrecht geselecteerd. Deze keuze is gebaseerd op de volgende overwegingen. In Den Haag is sprake van een sterke sprong van de instroom in 2005 (25,4%). In Arnhem zien we vanaf 2003 een voortdurende sterke stijging. Tenslotte kent Utrecht relatief weinig mutatie tot 2006. In 2006 is daar echter ook sprake van een sprong in de instroom. Utrecht is in feite de referentieregio omdat daar de laatste vijf jaar relatief weinig veranderingen zijn geweest in de uitvoering. We beschikken daarmee over een regio met relatief weinig groei t/m 2005 (Utrecht), een regio met een voortdurende meer dan gemiddelde groei (Arnhem) en een regio met een plotselinge stijging in 2005 (Den Haag). Door de regio's te vergelijken hopen we inzicht te krijgen in de verschillende ontwikkelingen in de regio's, met ook weer mogelijke conclusies voor de landelijke instroom.

Tabel A.1 Ontwikkeling instroom periode 2002-2006

Regio	2002	2003	2004	2005	2006
Instream					
Den Haag	376	391	413	518	544
Arnhem	330	406	466	532	761
Utrecht	428	427	495	484	656
Totaal regio's	1.134	1.224	1.374	1.534	1.961
Landelijk	7.654	8.218	9.378	10.424	13.575
Mutaties (%)					
Den Haag		4,0	5,6	25,4	5,0
Arnhem		23,0	14,8	14,2	43,0
Utrecht		-0,2	15,9	-2,2	35,5
Totaal regio's		7,9	12,3	11,6	27,8
Landelijk		7,4	14,1	11,2	30,2

Uit tabel A.1 blijkt dat de ontwikkeling van de omvang de instroom bij het totaal van de drie regio's tussen 2002 en 2006 in grote lijnen overeenkomt met het landelijke beeld. Van belang voor de vergelijkbaarheid is ook of de basiskenmerken (geslacht, leeftijd, verdeling diagnoses) overeenkomen. In de tabellen A2, A3 en A4 zijn de verdelingen weergegeven van deze kenmerken voor de afzonderlijke kantoren, voor het totaal van de drie kantoren en voor de landelijke instroom.

Tabel A.2 geeft de verdeling naar geslacht weer. Uit de tabel blijkt dat er op kantoor niveau duidelijke verschillen zijn. Het totaal van de drie kantoren komt echter goed overeen terwijl bovendien ook de ontwikkeling vergelijkbaar is met het landelijke beeld. Er is bij beide sprake van een gestage toename van het aandeel mannen.

Tabel A.3 geeft de verdeling naar leeftijd⁶⁰ weer. Gekozen is voor een driedeling in 18/19 jaar, 20-24 jaar en 25 jaar en ouder. Ook hier blijkt dat er duidelijke verschillen zijn op regionaal niveau. Met name de plotselinge verschuiving in Arnhem in 2005 valt op. Het totaal van de drie kantoren heeft duidelijk minder 18/19-jarigen dan het landelijk totaal. Toch is de trend vergelijkbaar met het landelijk totaal: een geleidelijke afname van de oudste leeftijdsgroep met een omslag in 2006.

⁶⁰ Het betreft de leeftijd bij aanvang recht

Tabel A.2 Procentuele verdeling instroom naar geslacht, periode 2002-2006

Kantoor	Code Geslacht	2002	2003	2004	2005	2006
Arnhem	Man	50,2	52,9	55,6	57,3	59,3
	Vrouw	49,8	47,1	44,4	42,7	40,7
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Den Haag	Man	61,2	55,4	56,8	57,5	57,9
	Vrouw	38,8	44,6	43,2	42,5	42,1
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Utrecht	Man	49,9	51,5	53,8	55,8	56,4
	Vrouw	50,1	48,5	46,2	44,2	43,6
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Totaal kantoren	Man	53,6	53,2	55,3	56,9	57,9
	Vrouw	46,4	46,8	44,7	43,1	42,1
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Landelijk	Man	53,7	55,5	57,3	58,6	57,8
	Vrouw	46,3	44,5	42,7	41,4	42,2
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel A.3 Procentuele verdeling instroom naar leeftijd, periode 2002-2006

Kantoor	Leeftijd	2002	2003	2004	2005	2006
Arnhem	18/19 jaar	63,4	65,3	67,5	73,3	56,8
	20/24 jaar	17,4	18,4	16,2	16,5	21,6
	25 en verder	19,2	16,3	16,2	10,2	21,7
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Gemiddelde leeftijd	21,3	20,8	20,9	19,9	22,2
Den Haag	18/19 jaar	60,4	65,5	62,7	61,2	59,9
	20/24 jaar	19,7	17,9	19,0	18,0	22,4
	25 en verder	19,9	16,6	18,3	20,8	17,6
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Gemiddelde leeftijd	21,5	21,0	21,1	21,7	21,7
Utrecht	18/19 jaar	57,5	58,5	62,9	61,6	62,7
	20/24 jaar	22,3	20,3	18,5	21,9	20,0
	25 en verder	20,2	21,2	18,5	16,5	17,4
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Gemiddelde leeftijd	21,5	21,6	21,4	21,2	21,4
Totaal kantoren	18/19 jaar	60,2	63,0	64,4	65,5	59,6
	20/24 jaar	20,0	18,9	17,9	18,7	21,3
	25 en verder	19,8	18,1	17,7	15,8	19,1
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Gemiddelde leeftijd	21,4	21,2	21,2	20,9	21,8
Landelijk	18/19 jaar	67,3	70,1	69,6	70,5	65,5
	20/24 jaar	16,1	15,4	15,4	15,2	17,8
	25 en verder	16,7	14,5	15,1	14,4	16,7
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Gemiddelde leeftijd	21,1	20,8	20,9	20,7	21,2

Tabel A.4 Procentuele verdeling instroom naar diagnosegroep, periode 2002-2006

Kantoor	Diagnosegroep	2002	2003	2004	2005	2006
Arnhem	Verstandelijk gehandicapt (P697)	32,7	32,5	37,6	44,7	39,0
	Overige psychische stoornissen (P699)	9,3	15,5	15,8	15,8	17,0
	Andere psychische ziektebeelden (overig P)	30,3	26,0	23,9	23,5	26,8
	Somatische ziektebeelden (niet P)	27,6	26,0	22,6	16,0	17,2
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Den Haag	Verstandelijk gehandicapt (P697)	25,1	35,0	33,7	32,8	23,9
	Overige psychische stoornissen (P699)	18,3	10,1	9,0	19,7	23,5
	Andere psychische ziektebeelden (overig P)	32,0	36,0	31,2	29,5	30,0
	Somatische ziektebeelden (niet P)	24,6	18,9	26,1	18,0	22,6
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Utrecht	Verstandelijk gehandicapt (P697)	21,3	18,2	19,4	25,0	19,4
	Overige psychische stoornissen (P699)	11,8	15,6	17,1	17,1	29,6
	Andere psychische ziektebeelden (overig P)	41,1	42,9	36,3	35,1	27,3
	Somatische ziektebeelden (niet P)	25,8	23,3	27,2	22,7	23,8
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Totaal	Verstandelijk gehandicapt (P697)	25,9	28,3	29,8	34,5	28,3
	Overige psychische stoornissen (P699)	13,2	13,9	14,3	17,5	23,0
	Andere psychische ziektebeelden	35,0	35,0	30,6	29,2	27,8
	Somatische ziektebeelden (niet P)	25,9	22,8	25,3	18,8	20,9
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Landelijk	Verstandelijk gehandicapt (P697)	32,8	34,3	37,1	40,1	36,7
	Overige psychische stoornissen (P699)	10,4	12,5	12,6	15,8	18,0
	Andere psychische ziektebeelden	30,7	28,7	26,6	25,4	24,5
	Somatische ziektebeelden (niet P)	26,1	24,5	23,7	18,7	20,8
	Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel A.4 geeft de verdeling naar diagnosegroep weer. Gekozen is voor de indeling die ook in eerdere analyses is gemaakt: verstandelijk gehandicapt (P697), overige psychische stoornissen (P699), andere psychische stoornissen (overig P-codes) en de somatische ziektebeelden (bevat ook diagnose onbekend). Ook hier blijkt dat er duidelijke verschillen zijn op regionaal niveau, met name bij de psychische ziektebeelden. Bij somatische ziektebeelden zijn de verschillen op kantooniveau beperkt en komt op totaalniveau de omvang en ontwikkeling overeen met het landelijke beeld. Bij de psychische ziektebeelden valt op dat het aantal verstandelijk gehandicaptten relatief laag is in zowel Den Haag als Utrecht. Het gevolg is dat ook op totaalniveau het aantal verstandelijk gehandicaptten relatief laag is. De trend bij de verschillende groepen is wel overeenkomstig het landelijke beeld.

De analyse van de kantoren geeft aan dat er duidelijke verschillen zijn tussen de kantoren. Het totaal van de drie kantoren komt qua kenmerken echter redelijk overeen met het landelijke beeld. De richting van de ontwikkeling is bovendien gelijk. Het is dan ook de verwachting dat uitkomsten van het onderzoek grote lijnen representatief zijn voor de landelijke ontwikkeling.

Steekproef

Voor het dossieronderzoek is een gestratificeerde 25% steekproef getrokken uit de statistiekbestanden. De kenmerken van de stratificatie zijn kantoor, jaar, geslacht,

leeftijdsklasse, diagnosegroep en eerste claim/heropening. De steekproefaantallen zijn opgenomen in tabel A.5.

Tabel A.5 Steekproefaantallen

Kantoor naam	2002	2003	2004	2005	2006	Eindtotaal
Arnhem	82	105	116	131	193	627
Den Haag	86	92	103	132	135	548
Utrecht	110	110	124	124	160	628
Eindtotaal	278	307	343	387	358	1.803

Voor de analyse van de aldus geselecteerde dossiers is een checklist ontworpen. Deze checklist is op basis van de informatie uit het dossier gevuld. De checklisten zijn vervolgens verwerkt tot een onderzoeksbestand.

Uiteindelijk is besloten om in verband met de planning 2003 in Utrecht en Den Haag te laten vallen. Verder bleken niet alle dossiers beschikbaar te zijn (verhuisd, in bewerking enz.). In tabel A.6 zijn de aantallen geselecteerde dossiers opgenomen.

Tabel A.6 Geselecteerde dossiers

Kantoor naam	2002	2003	2004	2005	2006	Eindtotaal
Arnhem	83	96	110	137	193	619
Den Haag	73		94	115	113	395
Utrecht	103		105	112	153	473
Eindtotaal	259	96	309	364	459	1.487

De aantallen wijken af van de steekproefaantallen. Om ervoor te zorgen dat de samenstelling van de geselecteerde dossiers overeenkomt met de samenstelling van de steekproef zijn wegingsfactoren toegepast.

Uitvoering

Bij de analyse van de dossiers lag enerzijds de nadruk op het analyseren van de werkzaamheden van de arbeidsdeskundigen en anderzijds op de hercodering van de ziektebeelden. Daarom was het nodig dat een team van ervaren UWV arbeidsdeskundigen en verzekeringsartsen de dossieranalyse uitvoerde. De omvang van de steekproef maakte het nodig dat er meerdere ad'n en va'n waren: gemiddeld kan een persoon 10 dossiers analyseren. Om ervoor te zorgen dat de analyse zoveel mogelijk op een gelijke wijze plaatsvond, werd de analyse bewaakt door de onderzoekers en hebben zij de ingevulde checklisten gecontroleerd. Bovendien vond de analyse plaats in teamverband zodat vragen en discussiepunten onderling uitgewisseld konden worden.

Aan de dossieranalyse hebben verzekeringsartsen en arbeidsdeskundigen van de afdeling Kwaliteit (PC&K) van UWV, van de regio's Hengelo, Nijmegen, Utrecht en Almere meegewerkt. Verder zijn ook verzekeringsartsen en arbeidsdeskundigen van het bedrijf A-REA uit Zeist ingeschakeld voor de dossieranalyse. In totaal werkten meer dan 25 va'n en ad'n mee aan de dossieranalyse. Verder was ook de bereidwillige medewerking en ondersteuning van de drie regio's van belang.

Datum

15 mei 2008

Pagina

92 van 108

Projectteam

Projectleider: Ed Berendsen, senior kennisadviseur SBK
Overige leden projectteam: Margreet Stoutjesdijk, kennisadviseur SBK
Harriët Havinga, kennisadviseur SBK
Noortje Mertens, onderzoeker bij SBK
Fieke Egberts, Senior beleidsmedewerker AG
Erik Voerman, Beleidsmedewerker AG

Dossieranalisten:

Verzekeringsartsen:

Hans de Wolf	Staf VA,	PC&K Kwaliteitsbureau
Simon Knepper	Staf VA,	PC&K Kwaliteitsbureau
Marga van Liere	Staf VA,	Kantoor Utrecht
PieterJan Bakker	Staf VA	Kantoor Utrecht
Marian van der Veen	Staf VA,	Kantoor Almere
Ton van Wingerden	VA,	Kantoor Hengelo
Cockie van Deventer	VA	Kantoor Nijmegen
Laurens van Engelen	VA	Kantoor Nijmegen
Anil Mathoera	VA	A-REA
Frans de Wit	VA	A-REA
Theo Offermans	VA	A-REA
Hans Hol	VA	A-REA
Herman Stammers	VA	A-REA
Paul Klein Obbink	VA	A-REA
Tjeerd vd Schaaf	VA	A-REA

Arbeidsdeskundigen:

Yvette van Woerkom	Staf AD,	PC&K Kwaliteitsbureau
Evert van Coolwijk	Staf AD,	PC&K Kwaliteitsbureau
Hans van Bentheim	AD-j,	Kantoor Hengelo
B. van Vliet	AD	A-REA
Dick Schouten	AD	A-REA
Henk Korstanje	AD	A-REA
Lucas de Ponti	AD	A-REA
Ruud Schram	AD	A-REA
Jan van Dreumel	AD	A-REA

Bijlage B: aanpassing CAS-code⁶¹

De CAS is een door verzekeringsartsen en bedrijfsartsen gezamenlijk gebruikt classificatiesysteem van klachten en ziekten. CAS staat voor Classificaties voor ARBO en SV. Uitgangspunt bij de opstelling is de internationale codering, ICD-10, International Classification of Diseases. De ICD-10 zelf is te fijnmazig om bruikbaar te zijn. Bovendien is deze specifiek op ziektes gericht en blijven beroepsziekte en arbeidsgebonden zaken buiten beeld. De CAS heeft eenheid gebracht in het veld van bedrijfsgeneeskunde en verzekeringsgeneeskunde en bleek in gebruik toegankelijk en eenvoudig. Het CAS-code boekje werd in 1997 uitgegeven door het TICA en ook geïmplementeerd. De CAS wordt in Nederland gebruikt door bedrijfsartsen en UWV-verzekeringsartsen. De CAS-code is ook opgenomen in het CBBS-systeem. De verzekeringsarts brengt één of meer van toepassing zijnde codes in. Er is ruimte voor maximaal 3 codes met ook toevoegingen over arbeidsgebonden factoren.

Voor de doelgroep Wajong blijkt de CAS te grofmazig uit te pakken. De code P697 codeert voor zwakzinnigheid waarbij geen onderscheid wordt gemaakt naar de ernst van de verstandelijke beperking. Internationaal wordt de grens gelegd bij een IQ van 70 of minder. Vaak gebruiken de verzekeringsartsen de code P697 ook voor de grote groep van zwakbegaafdheid. De juiste code voor de groep van cliënten met een zeer lichte verstandelijke beperking is de restcode P699. In de code P699 schuilt een grote groep cliënten van de Wajong die een stoornis in het autistisch spectrum (ASS) hebben. Ook ADHD valt onder deze code. De afgelopen jaren is de kennis over de ASS, Autistisch Spectrum Stoornissen, flink toegenomen. Dit geldt ook voor diagnose ADHD. De kennis was in 1997 nog niet in voldoende mate aanwezig waardoor een specifieke code voor deze aandoeningen ontbreekt.

De conclusie is dat de verzekeringsarts te weinig uit de voeten kan met de huidige ruimte in de CAS waar het oorzaakcodes betreft voor de Wajongpopulatie. Tweede conclusie is dat de oorzaakcode over de Wajong nu niet specifiek is en onvoldoende informatie biedt. Uitbreiding van de CAS is een haalbare oplossing om beter onderscheid te maken in de oorzaken van instroom in de Wajong.

Welke diagnosegroepen, welke codes moeten worden toegevoegd?

Verstandelijke beperking⁶²: Beter onderscheid in de mate van verstandelijke beperking is nuttig. Ernstige en diepe verstandelijke beperking sluit voor arbeid benutbare mogelijkheden uit. In de groep matige verstandelijke beperking is er veelal een beperkte mogelijkheid tot het verrichten van arbeid. In de groep met lichte verstandelijke beperking is er, al dan niet met ondersteunende maatregelen, mogelijkheid tot het verrichten van arbeid. Het apart benoemen van de groep met een zeer lichte verstandelijke beperking, eerder zwakbegaafdheid genoemd, is ook gewenst. Een deel van deze groep wordt wegens voldoende voor arbeid benutbare mogelijkheden niet tot de Wajong toegelaten. Het is echter een groep waarop veel re-integratieinspanningen worden gericht. Daarom dient deze groep, ondanks het ontbreken ervan als diagnose in DSM IV-Tr, een aparte vermelding te krijgen.

⁶¹ De bijlage is overgenomen uit de notitie "voorstel tot aanvulling van de CAS t.b.v. de Wajong beoordeling" van Fieke Egberts, verzekeringsarts, beleid AG. Inmiddels is deze uitbreiding geëffectueerd.

⁶² De termen zwakbegaafd en zwakzinnigheid zijn in Nederland niet meer in gebruik. Algemeen wordt gesproken van verstandelijke beperking c.q. mensen met een verstandelijke beperking.

Autistisch Spectrum Stoornissen en Aandachtstekortstoornis

In de afgelopen jaren is de kennis over de Autistisch Spectrum Stoornissen, ASS, flink toegenomen. Dit geldt ook voor ADHD: aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit. Veel van de eerder als gedragsstoornis benoemde problematiek is te herleiden tot een vorm van ASS of ADHD. In de tweede helft van de vorige eeuw werden de ASS en ADHD vooral beoordeeld als een gedragsstoornis, waarbij de opvoeding veel invloed werd toegedicht. Nu is duidelijk dat er een grote erfelijke component aanwezig is, inclusief een verschil in voorkomen tussen jongens en meisjes. Er is met andere woorden sprake van een "neurobiologische stoornis". Ook in de Wajong kan deze groep voorkomen, waarbij veelvuldig aanzienlijke beperkingen voor arbeid aan de orde zijn. Daarom is het terecht (het zijn stoornissen) en nuttig deze aandoeningen onderscheiden te coderen in de CAS.

Bij ASS zijn drie diagnoses getalsmatig van belang: Autistische stoornis, syndroom van Asperger en Pervasieve ontwikkelingsstoornis NAO (PDD NAO). De groep PDD NAO is relatief groot. Het blijft een vrij grove indeling, maar fijnmaziger wordt de diagnose in de praktijk niet gesteld. De DSM V zal waarschijnlijk niet voor 2014 worden geïmplementeerd. Het is nu niet duidelijk in hoeverre in die versie andere indelingen aan de orde zullen zijn. De indeling bij het autistisch spectrum discrimineert minder in mate van beperkingen voor arbeid dan de indeling bij de verstandelijke beperkingen. Een uitgesproken autistische stoornis zal gepaard gaan met grote beperkingen voor verrichten van arbeid. In de groep PDD NAO en bij het syndroom van Asperger is het beeld wisselend.

Bij de aandachtstekortstoornissen komen voornamelijk ADHD en ADD voor. Deze hebben een aparte code nodig.

Gedragsstoornissen

In de CAS is geen invulling gegeven aan vroeg ontstane gedragsstoornissen. Het bestaan van een gedragsstoornis kan echter een doorslaggevende rol spelen bij de beslissing om een Wajonguitkering toe te kennen en specialistische begeleiding naar werk te starten. De grootste groep heeft als kenmerk antisociaal gedrag of oppositioneel opstandig gedrag. De voorwaarden voor deze diagnoses zijn duidelijk gedocumenteerd in DSM IV-Tr en binnen de Nederlandse psychiatrie in gebruik. De diagnose moet net als andere diagnoses door een ervaren clinicus worden gesteld.

Bij een deel van deze cliënten ontwikkelt zich later een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Als jongeren 18 jaar zijn is dit nog niet betrouwbaar te diagnosticeren. Daarom is toevoegen van de codes "Oppositioneel opstandige gedragsstoornis" en "antisociale gedragsstoornis" nuttig.

Leerstoornissen

Geregeld worden vooral voorzieningen aangevraagd wegens een leerstoornis. De grootste groep betreft een leerstoornis in taal, een dyslexie. De later ontstane stoornissen in taal en rekenen vallen hier buiten. Op dit moment is de groep aangeboren leerstoornissen in de CAS niet herkenbaar. Het opnemen van een code voor een leerstoornis op gebied van taal en een leerstoornis op gebied van rekenen is zinvol voor de Wajong.

Overige ontwikkelingsstoornissen

Het syndroom van Gilles de la Tourette is een duidelijk omschreven ziektebeeld. In de huidige CAS wordt geadviseerd dit te coderen onder P699. Het is logisch dit als ontwikkelingsstoornis op te nemen in de restgroep van het nieuwe hoofdstuk O.

Een enkele maal is er sprake van een minder goed omschreven beeld met ernstige verschijnselen en beperkingen. De hechtingsstoornis is hier een voorbeeld van. De diagnose wordt gesteld door de jeugdpsychiater. Verwant hiermee is de ontwikkelingsstoornis. Maar dit begrip is vager gedefinieerd. Bij deze beelden komt ontwikkeling naar ernstige psychiatrische beelden geregeld voor. Rond het 18^e jaar is het veelal te vroeg om een exacte psychiatrische diagnose vast te stellen. Omdat bij deze stoornissen ook sprake is van duidelijke en soms heel ernstige beperkingen in de arbeidsmogelijkheden, is apart coderen zinvol.

Restgroepen

Omdat bij jongeren de diagnostiek vaak nog in gang is, beschikt de verzekeringsarts bij de eerste beoordeling vaak nog niet over voldoende gegevens om een exacte diagnose en dus een oorzaakcode heel exact te stellen. Om toch grip te krijgen wordt aan elk diagnoseblok een aparte restcode toegevoegd, zodat toch enige discriminatie ontstaat. Daarmee wordt bereikt dat de restcodes P699 en O699 alleen zeer beperkt voorkomende beelden zullen bevatten.

Nieuwe hoofdstuk CAS, deel Classificatie van Ziekten, in analogie aan hoofdstuk P.

De hiervoor genoemde overwegingen leiden tot de toevoeging van het nieuwe hoofdstuk O (ontwikkelingsstoornissen) met de volgende indeling:

O : Ontwikkelingsstoornissen, incl. gedragsstoornissen ontstaan in de zuigelingen-tijd tot adolescentie

O3 Aangeboren afwijkingen met verstandelijke beperking

- O300-O307 Aangeboren afwijkingen
 - o O300 chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm, gepaard met diepe en ernstige verstandelijke beperking
 - o O301 chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm, gepaard met matige verstandelijke beperking
 - o O302 chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm, gepaard met lichte verstandelijke beperking
 - o O303 chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm, gepaard met zeer lichte verstandelijke beperking
 - o O304 Andere aangeboren afwijking met diepe/ernstige verstandelijke beperking
 - o O305 Andere aangeboren afwijking met matige verstandelijke beperking
 - o O306 Andere aangeboren afwijking met lichte verstandelijke beperking
 - o O307 Andere aangeboren afwijkingen met zeer lichte verstandelijke beperking

O6 Overige ontwikkelingsstoornissen en vroeg ontstane gedragsstoornissen

- O600-O609 verstandelijke beperking
 - o O600 Diepe en ernstige verstandelijke beperking
 - o O601 Matige verstandelijke beperking
 - o O602 Lichte verstandelijke beperking
 - o O603 Zeer lichte verstandelijke beperking
 - o O609 Verstandelijke beperking, ernst niet bekend
- O610-O619 autistisch spectrumstoornis (ASS)
 - o O610 Autistische stoornis
 - o O611 Syndroom van Asperger
 - o O612 Pervasieve ontwikkelingsstoornis NAO (PDD NAO)
 - o O619 Overige Autistisch spectrum stoornissen
- O620-O629 aandachtstekortstoornis
 - o O620 ADHD
 - o O621 ADD
 - o O629 Overige Aandachtstekortstoornissen
- O630-O639 gedragsstoornis
 - o O630 Oppositioneel-opstandige gedragsstoornis
 - o O631 Antisociale gedragsstoornis, exclusie: antisociale persoonlijkheidsstoornis (P642)
 - o O639 Overige vroeg ontstane gedragsstoornissen
- O640-O649 leerstoornis
 - o O640 Leerstoornis op gebied van taal
 - o O641 Leerstoornis op gebied van rekenen
 - o O649 Overige leerstoornissen
- O690-O699 overige ontwikkelingsstoornissen
 - o O690 Gilles de la Tourette
 - o O691 Hechtingstoornis
 - o O699 Overige ontwikkelingsstoornissen

Bijlage C: diagnose verstandelijke beperking⁶³

Bij het vaststellen van de diagnose verstandelijke beperking wordt onderscheid gemaakt naar niveau van verstandelijke beperking. De gebruikte terminologie kan echter leiden tot misverstanden. In deze bijlage worden de gebruikte begrippen daarom verder toegelicht.

De diagnosestelling

De diagnose (mate van) verstandelijke beperking wordt gesteld op basis van:

- het niveau van de intelligentie
- het persoonlijk en sociaal functioneren
- de ondersteuningsmogelijkheden.

Bijkomend is de voorwaarde dat het beeld afwijkend is van leeftijdsgenoten en vóór het 18^e jaar aanwezig is.

De intelligentie betreft de verstandelijke functies zoals logisch denken, abstract denken, problemen oplossen. De intelligentie wordt gemeten in testen en leidt tot de classificering van de verstandelijke beperking. Het is de belangrijkste bouwsteen om te komen tot de diagnose van de verstandelijke beperking.

Het persoonlijk en sociaal functioneren heeft betrekking op de adaptieve vaardigheden. Dit zijn de vaardigheden die nodig zijn om zich in het dagelijks leven zelfstandig te redden. Dat betreft vooral de vaardigheden op het gebied van de zelfredzaamheid, de maatschappelijke redzaamheid en op het gebied van taal en cijfers.

De mate waarin iemand van begeleiding kan profiteren is van invloed op het persoonlijk en sociaal functioneren: iemand met dezelfde beperkte verstandelijke vermogens functioneert beter komende vanuit een gunstig opvoedingsklimaat dan opgegroeid in een weinig ondersteunende omgeving.

Wat past bij welk niveau van verstandelijke beperking⁶⁴

De mate van de verstandelijke beperking wordt internationaal in vijf niveaus onderscheiden:

- Diepe verstandelijke beperking
- Ernstige verstandelijke beperking
- Matige verstandelijke beperking
- Lichte verstandelijke beperking
- Zeer lichte verstandelijke beperking

Ernstige verstandelijke beperking:

Mensen met een ernstige verstandelijke beperking hebben op alle gebieden intensieve ondersteuning nodig. Ongeveer eenderde van deze mensen heeft tevens ernstige problemen met zien of horen, zich verplaatsen of bewegen of heeft andere lichamelijke aandoeningen, bijvoorbeeld epilepsie.

⁶³ De bijlage is gebaseerd op een notitie van Fieke Egberts, verzekeringsarts, beleid AG.

⁶⁴ Definities van de American Association on Mental Retardation, AAMR, 2002

Matige verstandelijke beperking:

Mensen met een matige verstandelijke beperking kunnen meestal wel aangeven wat ze willen. Ze kunnen leren zichzelf aan en uit te kleden, zelfstandig te eten en drinken en ze kunnen opkomen voor zichzelf. Ze kunnen vaak niet zelfstandig reizen, werken of wonen. Zij hebben meestal op alle gebieden ondersteuning nodig.

Lichte verstandelijke beperking:

Mensen met een lichte verstandelijke beperking kunnen zich meestal redelijk uitdrukken en kunnen in veel gevallen lezen en met geld omgaan. Zij kunnen zich vrij zelfstandig in de samenleving bewegen en zij kunnen redelijk goed leren om voor zichzelf te zorgen.

Zeer lichte verstandelijke beperking:

Mensen met een zeer lichte verstandelijke beperking kunnen zich meestal goed uitdrukken in gesproken en (eenvoudige) geschreven taal. Zij hebben begrip van de waarde van geld. Zij kunnen voor zichzelf zorgen. Zij kunnen zich in een veilige omgeving handhaven en aan activiteiten deelnemen. Zij hebben bij complexe administratieve en complexere sociale situaties ondersteuning nodig. Vaak zijn er meer beperkingen door bijkomende gedrags- en psychiatrische stoornissen.

Bijlage D: Top dertig diagnoses

Tabel D.1 bevat de 30 meest voorkomende diagnoses in de instroom in de drie onderzoekskantoren in 2006. De tabel is samengesteld uit de procentuele verdeling van de O-groep uit het dossieronderzoek en de procentuele verdeling van de feitelijke instroom van de overige diagnosegroepen (Niet O-groepen) van drie onderzoekskantoren. De reden hiervoor is dat de dossiers in het onderzoek geselecteerd zijn op de supergroepen psychisch en somatisch en niet op de daarbij behorende onderliggende Cas-codes. Voor deze codes is het onderzoek daarom niet noodzakelijk representatief.

Tabel D.1 Top dertig diagnoses na hercodering: onderzoekskantoren (2006)

Rang	Code Diagnose	Aandeel (%)
1	O602: Lichte verstandelijke beperking	15,9%
2	O603: Zeer lichte verstandelijke beperking	10,0%
3	P643: Emotioneel instabiele persoonlijkheidsstoornis (incl. Borderline)	5,8%
4	P680: Schizofrenie	4,8%
5	O601; Matige verstandelijke beperking	4,6%
6	O612: Pervasieve ontwikkelingsstoornis (PDD NAO)	3,8%
7	P652: Depressieve episode	3,2%
8	O620: ADHD	2,9%
9	O610: Autistische stoornis	2,5%
10	O611: Syndroom van Asperger	2,5%
11	P648: Overige specifieke persoonlijkheidsstoornissen	2,2%
12	O619: Overige Autische spectrum stoornissen	1,8%
13	N309: Aangeboren afwijking van het zenuwstelsel	1,7%
14	O600: Diepe en ernstige verstandelijke beperking	1,6%
15	P620: Posttraumatische stressstoornis	1,5%
16	A309: Aangeboren afwijking niet elders gespecificeerd	1,3%
17	P633: Sociale fobie	1,2%
18	O306: Andere aangeboren afwijking met lichte verstandelijke beperking	1,2%
19	P689: Overige niet organische psychosen	1,1%
20	O301: Chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm, matige verstandelijke beperking	1,0%
21	N501; Contusio Cerebri	1,0%
22	A304: Chromosoomafwijking, benoemd naar aantal en vorm	1,0%
23	P619: Overige aanpassingsstoornissen	1,0%
24	N605: Epilepsie	0,8%
25	P631: Gegeneraliseerde angst	0,8%
26	N609: Overige aandoeningen van het centraal zenuwstelsel	0,7%
27	P694: Eetstoornis	0,7%
28	O305; Andere aangeboren afwijking met matige verstandelijke beperking	0,7%
29	P649: Persoonlijkheidsstoornis	0,7%
30	O609: Verstandelijke beperking, ernst niet bekend	0,7%
	Totaal top 30	78,7%
	Overige diagnoses	21,3%
	Totaal	100,0%

Bijlage E: FML: Beperkingen naar participatieladder

De basis voor de inschatting van de uitvoering over de mogelijkheden van de Wajongers wordt gevormd door beperkingen van de Wajongers. Om een beeld te geven van wat deze beperkingen inhouden en wat het kan betekenen voor het soort werk dat Wajongers kunnen doen, is in deze bijlage een analyse van de beperkingen opgenomen.

Als de verzekeringsarts heeft vastgesteld dat een cliënt duurzaam benutbare mogelijkheden (DBM) heeft, worden de functionele mogelijkheden voor het verrichten van arbeid onderzocht. De verzekeringsarts geeft op de Functionele Mogelijkheden Lijst (FML) aan in hoeverre de cliënt beperkt is in het verrichten van werk op de volgende zes gebieden:

- persoonlijk functioneren
- sociaal functioneren
- aanpassing aan fysieke omgevingseisen
- dynamisch handelen
- statische houdingen
- werktijden

Aan de hand van de FML kunnen we een beeld geven van de beperkingen van de groepen Wajongers die tot de verschillende treden van de participatieladder behoren. Zijn er verschillen in beperkingen tussen de verschillende groepen? En wat betekenen de beperkingen voor het werk dat Wajongers kunnen verrichten, oftewel onder welke voorwaarden kunnen Wajongers regulier werken? Om hier inzicht in te krijgen zijn de dossiergegevens gekoppeld aan de FML gegevens die in het CBBS zijn geregistreerd. Het is alleen mogelijk een beeld te geven van de eerste vier treden van de participatieladder, omdat de verzekeringsarts meestal alleen een FML invult bij cliënten die duurzaam benutbare mogelijkheden hebben. Deze analyses hebben bovendien alleen betrekking op de jaren 2004 tot en met 2006 (voor die tijd zijn de CBBS registraties te onvolledig).

Tabel E.1 Percentage Wajongers met een of meer beperkingen per hoofdrubriek

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijk- heden op arbeidskundige gronden	Totaal (DBM)
persoonlijk functioneren	91%	97%	97%	88%	92%
sociaal functioneren	91%	97%	97%	89%	93%
aanpassing aan fysieke omgevingseisen	22%	19%	14%	25%	21%
dynamisch handelen	31%	28%	20%	33%	29%
statische houdingen	19%	16%	7%	27%	19%
urenbeperking	12%	6%	6%	8%	10%
overige beperkingen werktijden	11%	10%	6%	15%	11%

Als eerste is bekeken welk deel van de Wajongers één of meerdere beperkingen op de zes hoofdrubrieken heeft⁶⁵ (tabel E.1). Hieruit kan worden geconcludeerd dat bijna alle Wajongers beperkingen hebben op het gebied van het persoonlijk of sociaal functioneren. Een minder grote groep heeft (daarnaast) lichamelijke beperkingen. Tussen de verschillende treden op de participatieladder zijn geen grote verschillen in de aard van de beperkingen wat betreft deze hoofdrubrieken te zien. Wel heeft een iets kleiner deel van de groepen met als oordeel "begeleiding naar regulier werk" en "geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden" beperkingen in het persoonlijk en sociaal functioneren dan de twee andere groepen. Beide groepen hebben daarentegen naar verhouding meer lichamelijke beperkingen. Ook heeft de groep "begeleiding naar regulier werk" vaker een urenbeperking dan de andere groepen.

Wel zien we duidelijke verschillen in het *aantal* beperkingen op de verschillende hoofdrubrieken, vooral bij het persoonlijk en sociaal functioneren. Wajongers waarbij als oordeel "dagbesteding/vrijwilligerswerk" is gesteld hebben gemiddeld meer beperkingen op het persoonlijk en sociaal functioneren dan Wajongers die worden geacht regulier te kunnen werken (zie tabel E.2). Wajongers met als oordeel "begeleiding naar sociale werkplaats" zitten wat betreft het aantal beperkingen er tussen in. Dus hoe meer beperkingen in het persoonlijk en sociaal functioneren hoe lager het oordeel over het participatieniveau.

Tabel E.2 Gemiddelde scores per hoofdrubriek (gestandaardiseerd)

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijk- heden op arbeidskundige gronden	totaal (DBM groep)	Max. score
persoonlijk functioneren	3,3	4,4	4,7	3,3	3,7	10
sociaal functioneren	3,2	3,9	4,2	3,4	3,5	10
aanpassing aan fysieke omgevingseisen	0,3	0,3	0,2	0,4	0,3	10
dynamisch handelen	0,9	0,7	0,3	1,1	0,8	10
statische houdingen	0,6	0,4	0,2	0,7	0,5	10
Urenbeperking	1,2	0,6	0,6	0,8	0,9	10
overige beperkingen werktijden	0,6	0,7	0,4	0,9	0,7	10

De groep met "geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden" heeft in vergelijking met de andere groepen meer lichamelijke beperkingen. Het kan goed zijn dat hierin Wajongers zitten die in het grensgebied GDBM-DBM zitten.

Bovenstaande indeling van beperkingen geeft een eerste beeld van de beperkingen van Wajongers. Om meer inzicht te krijgen in de specifieke beperkingen is in tabel E.3 voor elke afzonderlijke beperking uit de FML het percentage Wajongers met betreffende beperking opgenomen.

⁶⁵ Om een goed onderscheid te kunnen maken tussen urenbeperking en andere beperkingen ten aanzien van werktijden is de hoofdrubriek werktijden in twee aparte rubrieken onderverdeeld.

Hoewel de groep met als participatieoordeel reguliere werkgever minder beperkingen in het persoonlijk en sociaal functioneren heeft dan de andere groepen (sociale werkplaats en dagbesteding) laat de tabel zien dat er voor deze groep wel aanpassingen in en rondom het werk nodig zijn om regulier werk te laten slagen. Zo blijkt o.a. dat bij de groep Wajongers met als participatieoordeel reguliere werkgever:

- bijna de helft beperkt is in het zelfstandig handelen
- ruim 60% intensieve begeleiding nodig heeft en/of moet kunnen terugvallen op leidinggevende en collega's.
- wat betreft het werk zelf geldt dat bij ruim 80% het werk zonder deadlines of productiepieken moet zijn, bij bijna 70% het moet gaan om een voorspelbare werksituatie, en bij ongeveer de helft moet het gaan om werk waarin geen hoog handelingstempo is vereist, er sprake is van vaste en bekende werkwijzen en werk dat geen veelvuldige storingen of onderbrekingen kent.
- wat betreft het sociaal functioneren bijna 80% beperkt is in het omgaan met conflicten en ruim 60% beperkt is in het samenwerken.

Dit soort beperkingen stellen dus voorwaarden aan het soort werk dat Wajongers kunnen doen en aan de (intensieve) ondersteuning die ze bij het werk nodig hebben.

Tabel E3 Percentage Wajongers met beperkingen naar participatieoordeel (2004-2006)

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	TOTAAL (DBM groep)
TOTAAL AANTAL	336	134	79	126	674
Beperkingen persoonlijke functioneren					
concentreren	15%	20%	30%	21%	19%
aandacht verdelen	25%	37%	36%	31%	30%
geheugen / zich herinneren	7%	13%	9%	16%	10%
overschat eigen mogelijkheden	13%	21%	18%	15%	16%
overschat eigen beperkingen	1%	1%	4%	3%	2%
doelmatig handelen	23%	40%	42%	34%	31%
zelfstandig handelen	46%	67%	62%	46%	52%
beperkt handelingstempo	12%	30%	29%	18%	18%
overige beperkingen in persoonlijk functioneren	9%	15%	18%	20%	13%
Specifieke voorwaarden voor persoonlijk functioneren in arbeid					
voorgestructureerd werk	34%	63%	68%	37%	44%
vaste, bekende werkwijzen	52%	68%	73%	43%	56%
intensieve begeleiding	62%	84%	88%	52%	67%
een afleiding door activiteiten van anderen	33%	40%	53%	35%	37%
voorspelbare werksituatie	69%	85%	87%	57%	72%
werk zonder veelvuldige storingen of onderbrekingen	49%	63%	70%	42%	53%
werk zonder veelvuldige deadlines of productiepieken	81%	88%	88%	72%	81%
werk waarin geen hoog handelingstempo vereist is	50%	72%	68%	44%	55%
werk zonder verhoogd persoonlijk risico	15%	19%	24%	21%	18%
Overige specifieke voorwaarden	25%	20%	18%	20%	22%

Datum

15 mei 2008

Pagina

104 van 108

**Tabel E3 Percentage Wajongers met beperkingen naar participatieoordeel, vervolg
(2004-2006)**

	Reguliere werkgever	Sociale werk- plaats	Dagbesteding/ vrijwilligers- werk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	TOTAAL (DBM groep)
Beperkingen sociaal functioneren					
zien	6%	4%	4%	6%	5%
horen	5%	8%	3%	3%	5%
spreken	6%	9%	7%	7%	7%
schrijven	25%	33%	41%	20%	28%
lezen	25%	37%	38%	21%	28%
emotionele problemen van anderen hanteren	39%	42%	47%	43%	41%
<i>waarvan sterk beperkt</i>	11%	11%	17%	19%	13%
eigen gevoelens uiten	36%	38%	44%	47%	40%
<i>waarvan sterk beperkt</i>	10%	12%	9%	18%	12%
omgaan met conflicten	78%	87%	94%	76%	81%
<i>waarvan sterk beperkt</i>	37%	44%	63%	51%	44%
samenwerken	63%	73%	78%	61%	66%
<i>waarvan sterk beperkt</i>	3%	2%	4%	13%	5%
vervoer	7%	16%	23%	24%	14%
overige beperkingen sociaal functioneren	15%	26%	23%	26%	20%
Specifieke voorwaarden voor sociaal functioneren in arbeid					
weinig of geen rechtstreeks contact met klanten	34%	43%	49%	45%	40%
weinig of geen direct contact met patiënten/ hulpbehoevenden	39%	49%	53%	51%	45%
moet kunnen terugvallen op directe collega's of leidinggevenden	63%	81%	83%	49%	66%
doorgaans geen direct contact met collega's vereist	8%	5%	10%	11%	8%
werk dat geen leidinggevende aspecten bevat	79%	94%	96%	77%	84%
overige specifieke voorwaarden	23%	20%	20%	20%	21%
Beperkingen aanpassing aan fysieke omgevingseisen					
hitte	3%	3%	0%	3%	2%
koude	3%	2%	0%	9%	3%
tocht	1%	1%	0%	1%	1%
huidcontact	1%	3%	0%	1%	1%
beschermende middelen	4%	2%	0%	4%	3%
stof, rook, gassen en dampen	5%	3%	2%	10%	5%
geluid	5%	3%	5%	2%	4%
trillingsbelasting	8%	8%	3%	11%	8%
allergie	5%	5%	4%	4%	4%
beperking in de aanpassing aan fysieke omgevingseisen, nl verzwakte huidbarrière	1%	2%	0%	2%	1%
andere beperkingen in de aanpassing aan fysieke omgevingseisen	0%	1%	0%	1%	1%
andere beperkingen in de aanpassing aan fysieke omgevingseisen	1%	1%	0%	0%	1%
specifieke voorwaarden voor de aanpassing aan de fysieke arbeidsomgeving	3%	2%	8%	5%	4%

**Tabel E3 Percentage Wajongers met beperkingen naar participatieoordeel, vervolg
(2004-2006)**

	Reguliere werkgever	Sociale werk- plaats	Dagbesteding/ vrijwilligers- werk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	TOTAAL (DBM groep)
Beperkingen dynamisch handelen					
beperkingen gebruik handen en vingers	6%	4%	4%	4%	5%
tastzin	1%	0%	0%	2%	1%
toetsenbord bedienen en muis hanteren	1%	4%	1%	3%	2%
werken met toetsenbord en muis	8%	7%	4%	13%	8%
schroefbewegingen maken met hand en arm	3%	3%	0%	6%	3%
reiken	2%	0%	0%	4%	2%
frequent reiken tijdens het werk	12%	9%	2%	17%	11%
buigen	3%	3%	0%	0%	2%
frequent buigen tijdens het werk	15%	13%	8%	20%	15%
torderen	1%	2%	0%	0%	1%
duwen of trekken	15%	12%	3%	19%	14%
tillen of dragen	20%	20%	9%	25%	19%
frequent lichte voorwerpen hanteren tijdens het werk	12%	8%	7%	18%	12%
frequent zware lasten hanteren tijdens het werk	24%	22%	12%	29%	23%
hoofdbewegingen maken	3%	0%	0%	0%	1%
lopen	10%	8%	1%	16%	9%
lopen tijdens werk	17%	12%	5%	22%	16%
trappen lopen	12%	11%	4%	18%	12%
klimmen	15%	16%	6%	23%	16%
knielen of hurken	3%	2%	2%	4%	3%
overige beperkingen	1%	0%	1%	3%	1%
spec. voorwaarden voor dynamisch handelen in arbeid	5%	1%	6%	2%	4%
Beperkingen statische houdingen					
zitten	5%	1%	1%	1%	3%
zitten tijdens het werk	7%	1%	1%	8%	6%
staan	11%	9%	1%	17%	11%
staan tijdens werk	17%	14%	4%	22%	16%
geknield of gehurkt actief zijn	7%	8%	3%	10%	7%
gebogen en/of getordeerd actief zijn	4%	3%	2%	6%	4%
boven schouderhoogte actief zijn	9%	3%	4%	4%	6%
hoofd in bepaalde stand houden tijdens werk	2%	0%	0%	0%	1%
afwisseling van houding	4%	1%	1%	1%	2%
overige beperkingen statische houdingen	1%	0%	2%	1%	1%
spec. voorwaarden voor statische houdingen in arbeid	1%	0%	2%	2%	1%

Datum
15 mei 2008

Pagina
106 van 108

**Tabel E3 Percentage Wajongers met beperkingen naar participatieoordeel, vervolg
(2004-2006)**

	Reguliere werkgever	Sociale werk- plaats	Dagbesteding/ vrijwilligers- werk	Geen mogelijkheden op arbeidskundige gronden	TOTAAL (DBM groep)
Beperkingen werktijden					
perioden van het etmaal					
kan s'nachts niet werken	5%	6%	1%	7%	5%
kan s'avonds en s'nachts niet werken	13%	7%	9%	18%	12%
beperkingen ten aanzien van het max. aantal uren per dag					
Ong. 6 uur per dag	2%	2%	1%	2%	2%
ong. 4 uur per dag	8%	4%	5%	5%	6%
ong. 2 uur per dag	1%	0%	0%	1%	1%
beperkingen ten aanzien van het max. aantal uren per week					
ong. 30 uur per week	2%	2%	1%	2%	2%
ong. 20 uur per week	9%	5%	5%	4%	7%
ong. 10 uur per week	2%	0%	0%	1%	1%
overige beperkingen tav werktijden	8%	7%	6%	11%	8%

Bijlage F: Leeftijdsgroep jonger dan 27 jaar

In de discussie rond de Wajong speelt de opsplitsing van de instroom in de jonger dan 27 jaar en ouder dan 27 jaar een belangrijke rol. Om deze reden zijn de belangrijkste tabellen in de bijlage opnieuw opgenomen, maar nu alleen voor de leeftijdsgroep tot 27 jaar.

**Tabel F.1 Participatieladder: kenmerken naar participatieoordelen
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotaal**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal	Totaal aantal
geslacht: man	35%	13%	8%	11%	14%	19%	100%	717
: vrouw	27%	11%	7%	15%	22%	17%	100%	591
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	32%	14%	8%	10%	14%	21%	100%	873
: 20 t/m 24 jaar	35%	8%	6%	15%	27%	8%	100%	253
: >= 25 jaar	22%	12%	6%	23%	19%	18%	100%	183
Herkomst: Bijstand	24%	10%	12%	22%	21%	11%	100%	156
: ZW/WAO/WIA	25%	15%	3%	19%	21%	17%	100%	94
: Instelling	7%	5%	4%	11%	39%	35%	100%	281
: Werk	72%	16%	2%	3%	5%	2%	100%	106
: School/studie	42%	18%	10%	10%	8%	11%	100%	501
: Thuis	25%	6%	10%	14%	12%	33%	100%	139
: Overig	23%	11%	0%	36%	14%	15%	100%	30
Diagnosegroep: zwaar/matig verstandelijk beperkt	5%	5%	5%	11%	1%	72%	100%	148
: licht verstandelijk beperkt	34%	26%	15%	10%	6%	8%	100%	227
: zeer licht verstandelijk beperkt	58%	23%	4%	5%	3%	7%	100%	127
: autistisch spectrumstoornis	41%	10%	13%	8%	15%	12%	100%	133
: overige ontwikkelingsstoornissen	48%	16%	4%	9%	17%	7%	100%	66
: psychische ziektebeelden	17%	6%	5%	18%	41%	13%	100%	398
: somatische ziektebeelden	47%	9%	5%	15%	8%	15%	100%	209
Leefvorm: woont bij ouders/familie/pleeggezin	38%	15%	10%	11%	9%	17%	100%	754
: instelling of beschermde omgeving	15%	6%	6%	8%	33%	32%	100%	287
: alleenstaand	32%	10%	4%	17%	28%	9%	100%	166
: gehuwd of samenwonen	33%	9%	0%	27%	22%	10%	100%	60
: overig	23%	11%	0%	44%	12%	10%	100%	42

**Tabel F.1 Participatieladder: kenmerken naar participatieoordelen, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijtotalen**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal	Totaal aantal
Laatste school: geen onderwijs	0%	2%	5%	3%	0%	90%	100%	66
: basisonderwijs	14%	25%	10%	18%	0%	32%	100%	25
: VSO: cluster 1 en 2	29%	25%	3%	23%	3%	17%	100%	36
: VSO: cluster 3	19%	15%	18%	9%	2%	37%	100%	208
: VSO: cluster 4	30%	19%	9%	12%	18%	11%	100%	64
: Praktijkonderwijs	53%	25%	7%	7%	5%	3%	100%	228
: VMBO	29%	10%	3%	16%	28%	13%	100%	173
: VWO/HAVO	31%	3%	4%	8%	39%	15%	100%	81
: ROC/MBO	42%	9%	5%	18%	19%	6%	100%	243
: HBO/universiteit	24%	2%	5%	18%	41%	10%	100%	162
: Onbekend	0%	0%	0%	14%	32%	53%	100%	22
VSO/PRO achtergrond: VSO	27%	15%	13%	12%	7%	25%	100%	361
: PRO	53%	23%	7%	9%	5%	3%	100%	278
: geen	26%	7%	5%	15%	28%	20%	100%	686
Totaal	31%	12%	7%	13%	18%	18%	100%	1.308

**Tabel F.2 Participatieladder participatieoordelen naar kenmerken
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal
geslacht: man	61%	59%	56%	48%	43%	57%	55%
: vrouw	39%	41%	44%	52%	57%	43%	45%
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	68%	75%	72%	52%	55%	78%	67%
: 20 t/m 24 jaar	22%	12%	16%	23%	30%	8%	19%
: >= 25 jaar	10%	13%	12%	25%	15%	14%	14%

**Tabel F.2 Participatieladder participatieoordelen naar kenmerken, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolomtotalen**

	Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen mogelijkheden op arbeidsdeskundige gronden	Tijdelijk geen mogelijkheden (medische gronden)	Duurzaam geen mogelijkheden (medische gronden)	Totaal
Herkomst: Bijstand	9%	10%	19%	21%	14%	7%	12%
: ZW/WAO/WIA	6%	9%	2%	11%	9%	7%	7%
: Instelling	5%	8%	10%	18%	48%	40%	22%
: Werk	19%	11%	2%	2%	2%	1%	8%
: School/studie	51%	56%	52%	30%	18%	24%	38%
: Thuis	8%	5%	14%	12%	7%	19%	11%
: Overig	2%	2%	0%	6%	2%	2%	2%
Diagnosegroep: zwaar/matig verstandelijk beperkt	2%	4%	8%	10%	1%	44%	11%
: licht verstandelijk beperkt	19%	37%	35%	14%	6%	8%	17%
: zeer licht verstandelijk beperkt	18%	18%	5%	4%	2%	4%	10%
: autistisch spectrumstoornis	13%	9%	18%	7%	9%	7%	10%
: overige ontwikkelingsstoornissen	8%	6%	3%	3%	5%	2%	5%
: psychische ziektebeelden	16%	14%	20%	43%	71%	22%	30%
: somatische ziektebeelden	24%	12%	10%	19%	7%	13%	16%
Leefvorm: woont bij ouders/familie/pleeggezin	69%	72%	76%	49%	31%	52%	58%
: instelling of beschermde omgeving	10%	11%	18%	14%	42%	38%	22%
: alleenstaand	13%	10%	6%	17%	20%	6%	13%
: gehuwd of samenwonen	5%	3%	0%	10%	6%	2%	5%
: overig	2%	3%	0%	11%	2%	2%	3%
Laatste school: geen onderwijs	0%	1%	3%	1%	0%	25%	5%
: basisonderwijs	1%	4%	3%	3%	0%	3%	2%
: VSO: cluster 1 en 2	3%	6%	1%	5%	0%	3%	3%
: VSO: cluster 3	10%	19%	39%	11%	2%	32%	16%
: VSO: cluster 4	5%	8%	6%	4%	5%	3%	5%
: Praktijkonderwijs	29%	36%	17%	10%	5%	2%	17%
: VMBO	12%	11%	6%	16%	21%	10%	13%
: VWO/HAVO	6%	2%	3%	4%	14%	5%	6%
: ROC/MBO	25%	14%	13%	26%	20%	6%	19%
: HBO/universiteit	10%	2%	8%	17%	29%	7%	12%
: Onbekend	0%	0%	0%	2%	3%	5%	2%
VSO/PRO achtergrond: VSO	24%	34%	48%	26%	11%	38%	28%
: PRO	36%	39%	21%	14%	6%	4%	21%
: geen	43%	28%	32%	61%	84%	58%	52%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal aantal	410	162	98	168	229	241	1.308

**Tabel F.3 Kenmerken naar participatiestatus ultimo 2006
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijpercentages**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachttijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie ⁶⁶ onbepaald	Totaal	Totaal aantal
Geslacht: man	26%	10%	8%	3%	10%	26%	18%	100%	740
: vrouw	18%	8%	5%	2%	12%	33%	23%	100%	602
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	24%	9%	7%	3%	11%	25%	21%	100%	875
: 20 t/m 24 jaar	23%	12%	4%	1%	9%	32%	19%	100%	253
: >= 25 jaar	14%	8%	8%	3%	12%	41%	14%	100%	215
Herkomst: Bijstand	13%	12%	6%	3%	11%	37%	17%	100%	163
: ZW/WAO/WIA	15%	8%	11%	2%	14%	34%	16%	100%	102
: Instelling	15%	6%	3%	1%	9%	50%	16%	100%	287
: Werk	52%	9%	13%	2%	3%	10%	10%	100%	106
: School/studie	28%	9%	7%	4%	10%	12%	30%	100%	511
: Thuis	11%	12%	3%	2%	20%	44%	8%	100%	142
: Overig	7%	10%	9%	4%	7%	60%	4%	100%	32
Diagnosegroep : zwaar/matig verstandelijk beperkt	3%	2%	3%	1%	21%	47%	24%	100%	149
: licht verstandelijk beperkt	26%	9%	13%	7%	15%	13%	17%	100%	230
: zeer licht verstandelijk beperkt	40%	8%	15%	6%	5%	13%	13%	100%	128
: autisme	26%	12%	7%	3%	14%	17%	22%	100%	138
: overige ontwikkelingsstoornissen (ADHD)	28%	19%	4%	3%	9%	19%	18%	100%	66
: psychische ziektebeelden	18%	9%	3%	1%	8%	44%	17%	100%	417
: somatische ziektebeelden	26%	10%	6%	1%	5%	25%	28%	100%	215
Leefvorm : woont bij ouders/familie/pleeggezin	25%	10%	8%	3%	12%	21%	21%	100%	760
: instelling of beschermde omgeving	14%	5%	4%	2%	13%	44%	18%	100%	300
: alleenstaand	23%	9%	4%	3%	7%	30%	24%	100%	174
: gehuwd of samenwonen	29%	15%	6%	0%	1%	36%	12%	100%	63
: overig	19%	12%	6%	3%	0%	50%	10%	100%	45

⁶⁶ Inclusief zit op school/studie

**Tabel F.3 Kenmerken naar participatiestatus ultimo 2006, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), rijpercentages**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachtljst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal	Totaal aantal
Laatste school : geen onderwijs;	0%	0%	3%	0%	13%	80%	3%	100%	66
: basisonderwijs	6%	4%	21%	4%	15%	36%	13%	100%	25
: VSO: cluster 1 & 2	16%	7%	8%	0%	5%	19%	43%	100%	38
: VSO: cluster 3	12%	3%	6%	4%	19%	21%	34%	100%	209
: VSO: cluster 4	32%	7%	10%	3%	7%	19%	23%	100%	64
: Praktijkonderwijs	41%	10%	14%	6%	10%	8%	12%	100%	229
: VMBO	15%	15%	9%	1%	10%	41%	10%	100%	181
: VWO/HAVO	17%	7%	3%	0%	3%	41%	29%	100%	81
: ROC/MBO	28%	15%	3%	3%	9%	26%	16%	100%	245
: HBO/Universiteit	23%	8%	1%	1%	9%	31%	27%	100%	181
: Onbekend	5%	0%	0%	0%	13%	77%	5%	100%	22
VSO/PRO achtergrond : geen	28%	8%	10%	5%	12%	15%	23%	100%	627
: wel	17%	10%	4%	1%	10%	41%	17%	100%	715
Totaal	22%	9%	6%	3%	11%	29%	20%	100%	1342

**Tabel F.4 Participatiestatus ultimo 2006 naar kenmerken
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolompercentages**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachtlijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal
Geslacht: man	65%	57%	68%	65%	50%	49%	49%	55%
: vrouw	35%	43%	32%	35%	50%	51%	51%	45%
Leeftijdsklasse: 18 t/m 19 jaar	71%	63%	70%	70%	68%	59%	72%	67%
: 20 t/m 24 jaar	20%	25%	10%	10%	17%	21%	19%	19%
: >= 25 jaar	9%	12%	20%	20%	15%	19%	9%	14%
Herkomst: Bijstand	7%	15%	11%	13%	13%	15%	11%	12%
:ZW/WAO/WIA	5%	7%	13%	7%	10%	8%	5%	7%
:Instelling	15%	15%	10%	11%	18%	37%	17%	22%
:Werk	19%	8%	16%	7%	2%	3%	4%	8%
:School/studie	48%	37%	42%	51%	37%	16%	58%	38%
:Thuis	5%	15%	5%	8%	18%	17%	5%	11%
:Overig	1%	3%	3%	4%	2%	5%	0%	2%
Diagnosegroep : zwaar/matig verstandelijk beperkt	1%	2%	5%	3%	23%	19%	13%	11%
: licht verstandelijk beperkt	20%	18%	33%	45%	25%	7%	15%	17%
: zeer licht verstandelijk beperkt	17%	9%	22%	20%	4%	5%	7%	10%
: autisme	12%	14%	11%	10%	12%	6%	11%	10%
: overige ontwikkelingsstoornissen (ADHD)	6%	11%	3%	6%	4%	3%	5%	5%
: psychische ziektebeelden	24%	30%	12%	14%	24%	47%	26%	30%
: somatische ziektebeelden	18%	16%	14%	4%	7%	14%	23%	16%
Leefvorm : woont bij ouders/familie/pleeggezin	63%	65%	69%	68%	63%	43%	61%	58%
: instelling of beschermde omgeving	14%	11%	15%	15%	28%	33%	20%	22%
: alleenstaand	14%	13%	8%	14%	9%	12%	15%	13%
: gehuwd of samenwonen	6%	7%	5%	0%	0%	6%	3%	5%
: overig	3%	3%	3%	4%	0%	6%	2%	3%

**Tabel F.4 Participatiestatus ultimo 2006 naar kenmerken, vervolg
(gemiddelde procentuele verdeling over 2002-2006, exclusief heropeningen), kolompercentages**

	Reguliere werkgever	Traject Reguliere werkgever	Sociale werkplaats	Wachtdlijst Sociale werkplaats	Dagbesteding/ vrijwilligerswerk	Geen participatie	Participatie onbepaald	Totaal
Laatste school : geen onderwijs;	0%	0%	3%	0%	6%	14%	1%	5%
: basisonderwijs	1%	1%	6%	2%	3%	2%	1%	2%
: VSO: cluster 1 & 2	2%	2%	3%	0%	1%	1%	6%	3%
: VSO: cluster 3	8%	6%	15%	21%	29%	12%	26%	15%
: VSO: cluster 4	6%	3%	6%	5%	3%	3%	5%	4%
: Praktijkonderwijs	32%	19%	36%	40%	16%	5%	10%	18%
: VMBO	10%	23%	19%	4%	11%	19%	8%	14%
: VWO/HAVO	5%	5%	3%	0%	2%	9%	11%	7%
: ROC/MBO	23%	31%	8%	23%	15%	17%	15%	19%
: HBO/Universiteit	13%	10%	1%	5%	11%	13%	17%	12%
: Onbekend	0%	0%	0%	0%	2%	5%	0%	2%
VSO/PRO achtergrond : geen	59%	42%	69%	79%	52%	25%	56%	48%
: wel	41%	58%	31%	21%	48%	75%	44%	52%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totaal aantal	295	118	87	36	139	374	259	1308